

ÄITIIN KOHDISTUVAN
PERHEVÄKIVALLAN TODISTAMINEN
JA SEN VAIKUTUS
LAPSUUTEEN, AIKUISUUTEEN JA ÄITIYTEEN

Piia Paattilammi

Pro gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Sosiaalitieteiden laitos

Sosiaalityö

Joulukuu 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Sosiaalitieteiden laitos

PAATTILAMMI PIIA: Äitiin kohdistuvan perheväkivallan todistaminen ja sen vaikutus lapsuuteen, aikuisuuteen ja äitiyteen

Pro gradu -tutkielma 86 s., 1 liites.sosiaalityö, joulukuu 2021

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tutkia lapsuuden aikana tapahtunutta äitiin kohdistuvaa perheväkivaltaa ja siihen liittyviä kokemuksia sekä niiden vaikutuksia koko elämän aikana. Tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ja ymmärtämään tutkimukseen osallistuneiden naisten kokemusten ja tuntemusten kautta sitä, minkälaisia vaikutuksia perheväkivallan todistaminen aiheuttaa lapsen elämään ja millä tavoin vaikutukset ilmenevät aikuisuudessa ja omassa äitiydessä.

Tässä tutkimuksessa aihetta tutkitaan kokemusnäkökulman ja aineistolähtöisen sisällönanalyysin kautta. Tutkimuksen aineisto koostuu yhdeksän äidin kirjoitelmasta, jotka kerättiin tätä tutkimusta varten.

Tutkimuksesta käy ilmi, että äiteihin kohdistuu väkivallan eri muotoja ja myös useita muotoja samanaikaisesti. Lapset todistavat väkivaltaa monin tavoin, kuten näkemällä, kuulemalla ja väkivallan seurauksia huomaamalla. Väkivallan todistamisen kesto vaihtelee ja väkivaltaisiin koteihin kätkeytyy myös vanhempien alkoholin käyttöä ja mielenterveysongelmia, lapseen itseensä suunnattua perheväkivaltaa sekä lasten laiminlyöntiä. Väkivallasta ei puhuta kenenkään kanssa eikä apua saada ulkopuolelta. Perheväkivallan todistaminen ilmenee lapsuudessa psyykkisinä vaikutuksina, jotka koostuvat laaja-alaisista negatiivisista emotionaalisista vaikutuksista ja traumaoireista. Vaikutukset lapsen toimijuuteen näyttäytyvät lapsen toiminnan rajoittumisena, lapsen pyrkimyksenä vaikuttaa väkivaltaan sekä väkivallan välttelyä ja selviytymiskeinoina. Lapsuuskokemukset saavat aikuisuudessa aikaan erilaisia psyykkisiä haasteita sekä suorittamisen ja kontrolloinnin tarvetta. Toipumiseen etsitään tukea esimerkiksi läheisiltä ja terapiasta. Asennoituminen omiin vanhempiin on pitkälti negatiivista ja myös muihin sosiaalisiin suhteisiin liittyy eritasoisia vaikeuksia. Äitiyden haasteet liittyvät lasten kasvatukseen, syyllisyyden tunteisiin sekä lapsista kannettavaan huoleen, suojelemiseen ja ylisuojelemiseen. Lasten merkitys on äideille äärimmäisen suuri, lasten tarpeet ja onnellisuus nähdään aina ensisijaisina ja hyvä äitiys määrittää elämää.

Perheväkivallan todistaminen vaikuttaa lapsuuteen, aikuisuuteen ja äitiyteen eri tavoin ja vahvasti. Osa äideistä pystyy saavuttamaan paljonkin hyvinvointia, mutta jokaisen kohdalla toistuu kokemus lapsuuskokemusten tuhoisista jäljistä. Ammattilaisten tulee suhtautua asiaan vakavasti ja pyrkiä tunnistamaan perheväkivaltaa todistaneet lapset ja aikuiset. Tunnistaminen voi myös olla mahdotonta, jolloin ainoa keino on kysyä. Perheväkivaltakoulutusta tarvitaan lisää. Apua tulee tarjota muun muassa terapiana, vertaisryhminä ja vanhemmuuden tukena.

Asiasanat: perheväkivalta, lähisuhdeväkivalta, todistaminen, altistuminen

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	1
2	VÄKIVALLAN MÄÄRITTELY JA PERHEVÄKIVALLAN TODISTAMISEN YLEISYYS.....	4
3	PERHEVÄKIVALLAN TODISTAMINEN.....	10
	3.1 VÄKIVALLAN TODISTAMINEN JA LAPSUUS.....	11
	3.1.1 Todistamiseen liittyvät riskitekijät ja suojaavat tekijät.....	11
	3.1.2 Vanhemmuus ja lapsen roolit.....	12
	3.1.3 Todistamisen psyykkiset vaikutukset.....	13
	3.1.4 Lapsen toimijuus.....	17
	3.2 VÄKIVALLAN TODISTAMINEN JA AIKUISUUS.....	19
	3.3 VÄKIVALTAAN TODISTANEEN LAPSEN TUNNISTAMINEN.....	21
4	TUTKIMUSASETELMA.....	24
	4.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ, TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AINEISTO.....	24
	4.2 LAADULLINEN TUTKIMUS, SISÄLLÖNANALYYSI JA KOKEMUSNÄKÖKULMA.....	25
	4.3 TUTKIMUKSEN EETTISYYS.....	30
5	VÄKIVALTAINEN KOTI.....	32
	5.1 VÄKIVALLAN MUODOT JA VÄKIVALLAN TODISTAMINEN.....	32
	5.2 VÄKIVALTAISEN KODIN ERITYISPIIRTEET.....	35
6	VÄKIVALLAN TODISTAMISEN VAIKUTUS LAPSUUTEEN.....	40
	6.1 VÄKIVALTAISEN KODIN PSYKKISET VAIKUTUKSET.....	40
	6.2 LAPSEN TOIMIJUUS VÄKIVALTAISESSA KODISSA.....	44
7	VÄKIVALLAN TODISTAMISEN VAIKUTUS AIKUISUUTEEN.....	50
	7.1 YLEINEN PSYKKINEN VOINTI AIKUISUUDESSA.....	50
	7.2 SOSIAALISIIN SUHTEISIIN LIITTYVÄT PSYKKISET VAIKUTUKSET.....	55
8	VÄKIVALLAN TODISTAMISEN VAIKUTUS ÄITIYTEEN.....	62
	8.1 ÄITIYDEN HAASTEET.....	62
	8.2 LASTEN MERKITYKSEN KOROSTUMINEN.....	66
9	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	70
	LÄHTEET.....	75
	LIITTEET.....	85
	LIITE 1 KIRJOITUSPYYNNÖT.....	85

1 JOHDANTO

Tämän tutkimuksen kohteena ovat äitien tuntemukset ja kokemukset siitä, miten heidän lapsuuteensa ja aikuisuuteensa sekä äitiyteensä on vaikuttanut se, kun he ovat lapsena joutuneet todistamaan kodissaan omaan äitiinsä kohdistunutta perheväkivaltaa. Olen jo pitkään ollut kiinnostunut aiheesta ja ollut sitä mieltä, että ilmiö ansaitsee enemmän huomiota ja ymmärrystä julkisessa keskustelussa, ammattilaisten keskuudessa, epävirallisissa yhteyksissä ja tutkimuksessa. Ilmiön syvällinen ymmärtäminen tukee myös omaa ammatillisuuttani, sillä tulen tulevaisuudessa työskentelemään sosiaalityöntekijänä, jolloin tulen kohtaamaan sekä lapsia että aikuisia, joilla on kokemuksia perheväkivallan todistamisesta.

Lapsuuden aikainen perheväkivallan todistaminen voi olla erittäin vahingollista (Carnevale & Di Napoli & Esposito & Ciro & Arcidiacono & Procentese 2020; Callaghan & Alexander & Sixsmith & Fellin 2018, 1551–1552; De Puy & Radford & Le Fort & Romain-Glassey 2019, 371). Sillä on usein monenlaisia negatiivisia lyhytaikaisia ja pitkäaikaisia vaikutuksia (Dodaj 2020, 161; Hietamäki & Huttunen & Husso 2021; Holmes & Richter & Votruba & Berg & Bender 2018, 247). Se voi muun muassa vaikuttaa negatiivisesti lapsen hyvinvointiin, käytökseen ja terveyteen sekä aiheuttaa traumatisoitumista (Eriksson 2017, 147–148; Nipuli 2019, 15). Väkivallasta kärsivä äiti voi olla lapselle jopa vahingoittavampaa kuin se, että lapsi itse olisi väkivallan ensisijainen kohde (Oranen & Keränen 2006, 82).

Perheväkivallan todistamisen yleisyyttä on vaikea tietää tarkasti, sillä sekä perheväkivaltaa että sille altistumista voidaan määritellä monin eri tavoin (Dodaj 2020, 167; Haselschwerdt & Hlavaty & Carlson & Schneider & Maddox & Skipper 2019, 1513) ja lisäksi väkivallan keskellä elävien lasten tunnistaminen on usein vaikeaa (Chanmugam & Teasley 2014, 197). Tästä huolimatta on selvää, että kyseessä ovat huomattavan monet lapset ja nuoret (Eriksson 2017, 140; Dodaj 2020, 167).

Tässä tutkimuksessa käytetään sekä käsitettä väkivallan todistaminen että väkivallalle altistuminen, ja molemmat käsitteet ulotetaan tässä tarkoittamaan samaa laaja-alaista asiaa, eli eri väkivallan muotojen havaitsemista ja huomaamista eri tavoin ja väkivallan ilmapiirissä elämistä. Tällöin puhutaan esimerkiksi väkivallan näkemisestä, haukkumisen, uhkailujen ja lyömisen äänien kuulemisesta, veren haistamisesta, mustelmien ja rikkoutuneiden huonekalujen huomaamisesta ja toiminnan rajoittamisesta.

Äitiin kohdistuvaa väkivaltaa kuvataan tässä tutkimuksessa termeillä lähisuhdeväkivalta ja perheväkivalta, joita käytetään tässä keskenään samaa tarkoittavina käsitteinä kuvaamaan miehen tekemää äitiin kohdistuvaa perheessä tai suhteessa tapahtuvaa väkivaltaa, joka kattaa kaikki ihmisten välisen väkivallan muodot.

Valitsin tutkimukseni näkökulmaksi miehen naiseen kohdistaman väkivallan vaikutukset lapseen, sillä parisuhteessa väkivallan uhri on useimmiten nainen ja tekijä on yleensä mies (Eriksson 2017, 140; Nyqvist 2001, 13; Hietamäki ym. 2021; Piispa & Heiskanen 2017, 84). Perheessä tapahtuva väkivalta jatkuu usein pitkään ilman, että kukaan perheeseen kuulumaton sitä huomaa (Orjasniemi & Kurvinen 2017, 138; Ojuri 2006, 24–25). Perheen sisäinen väkivalta on hyvin vahingoittavaa, koska väkivaltaa käyttävä omaa paljon valtaa lapseen nähden ja hänen pitäisi olla rakastavassa roolissa lapsen elämässä (Karjalainen 2019, 121). Monesti oletetaan, että lapset vain harvoin havaitsevat kotona tapahtuvaa aikuisten välistä väkivaltaa. Tämän lisäksi saatetaan uskoa, etteivät lapset muista kokemiaan asioita kovinkaan pitkää aikaa. Tällöin avun tarpeessa olevat lapset helposti jäävät huomioimatta. (Oranen & Keränen 2006, 63.) Yleistä on myös se, ettei lapsuuden väkivaltaisten kokemusten vaikutusta aikuisuuteen osata huomioida (Karjalainen 2019, 124). Aikuisuudessa vaikutukset voivat näkyä muun muassa terveydessä (Cannon & Bonomi & Anderson & Rivara & Thompson 2010; Afifi & Enns & Cox & Asmundson & Stein & Jitender 2008).

Tämän tutkimuksen tarjoama tieto voi olla tärkeää monestakin eri syystä. Aihe on tutkimisen arvoinen jo siksi, että hyvin monet ihmiset joutuvat tai ovat joutuneet todistamaan perheväkivaltaa lapsuudessaan. Esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselyssä vuonna 2019 ikäryhmästä riippuen noin 15–25 prosenttia lapsista oli altistunut muiden perheenjäsenten väliselle henkiselälle väkivallalle ja fyysiselle väkivallalle noin kymmenen prosenttia, pelkästään yhden vuoden aikana (THL 2021). Lapsiuhritutkimuksen mukaan vuonna 2013 henkistä tai fyysistä väkivaltaa perheessään oli todistanut vuoden aikana yli 15 prosenttia lapsista (Fagerlund & Peltola & Kääriäinen & Ellonen & Sariola 2014, 57).

Ongelman laajuuden lisäksi ammattilaisten käsitys lapsen asemasta ja kokemuksista väkivaltaisessa kodissa on usein vajavainen (Carnevale ym. 2020; Oranen 2001b, 31). Perheväkivallassa huomio on keskittynyt usein enemmän lähisuhdeväkivallan suoriin uhreihin eli äiteihin. On hyvin merkityksellistä lisätä ammattilaisten ymmärrystä siitä, että lasten asema tulee aina ottaa yhtä vakavasti kuin äitien, sillä he elävät väkivallan

keskellä eivätkä siitä sivussa, jolloin väkivalta vaikuttaa heihin syvästi. (Callaghan ym. 2018, 1570–1574; Oranen & Keränen 2006, 63.)

Lähisuhdeväkivallalle altistumista voidaan tarkastella myös yhteiskunnan talouden näkökulmasta. Perheväkivallan todistamisen vaikutukset voivat olla laajoja ja ne saattavat aiheuttaa hyvinkin suuria taloudellisia menoja sekä valtakunnallisella että paikallisella tasolla, kun tarkastellaan lapsuudessaan väkivaltaa todistaneiden henkilöiden elämää pitkällä aikavälillä. Tähän kuuluvat muun muassa rikollisuuteen, terveyteen ja terveystalouteen sekä työelämän tuottavuuteen liittyvät erilaiset tekijät. (Holmes ym. 2018, 247.)

Väkivallan keskellä elämisen vaikutuksista lapsuuteen tarvitaan lisää tutkimusta (De Puy ym. 2019, 381), kuten myös sen vaikutuksista aikuisuuteen (Karjalainen 2019, 8). Vaikean lapsuuden vaikutuksia omaan aikuisiän vanhemmuuteen on tutkittu vasta hyvin vähän (Herbell & Bloom 2020, 409).

Näiden tutkimuksen tarpeellisuutta pohjustavien syiden lisäksi tästä pro gradu - tutkimuksesta voi myös olla hyötyä tutkittaville itselleen, sillä omien kokemusten pohtiminen ja julki tuominen voi olla voimaannuttava kokemus.

Tämän tutkielman toisessa luvussa määritellään ihmisten välistä väkivaltaa ja tarkastellaan perheväkivallan todistamisen yleisyyttä. Luvussa kolme tarkastellaan perheväkivallan todistamista lapsuuden ja aikuisuuden kannalta sekä väkivaltaa todistaneen lapsen tunnistamista. Luvussa neljä kuvataan tutkimusasetelma. Tämän jälkeen siirrytään aineiston analyysiosioon. Luvussa viisi käydään läpi sitä, mitä aineiston perustella voidaan sanoa väkivaltaisista kodeista. Luku kuusi keskittyy siihen, miten lähisuhdeväkivallalle altistuminen vaikuttaa lapsuuteen. Luvussa seitsemän siirrytään aikuisuuteen yltäviin vaikutuksiin ja luvun kahdeksan aihepiirinä on todistamisen vaikutus äitiyteen. Tutkielman viimeinen eli kahdeksas luku sisältää tutkimukseen liittyvää pohdintaa ja tutkimuksesta tehdyt johtopäätökset.

2 VÄKIVALLAN MÄÄRITTELY JA PERHEVÄKIVALLAN TODISTAMISEN YLEISYYS

Ihmisten välistä väkivaltaa on tahallinen valta ja fyysinen voima, sekä käyttö että uhkailu, siinä mielessä, että se joko aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa kuoleman, perustarpeiden tyydyttämättä jäämisen, psyykkisen tai fyysisen vamman tai kehityksen häiriintymisen (Krug & Dahlberg & Mercy & Zwi & Lozano 2002, 5). Väkivallalle altistuminen voidaan määritellä lähisuhteissa esiintyvän väkivallan pelon tai seurausten kokemiseksi tai väkivaltaisissa olosuhteissa elämiseksi. Väkivaltaa voidaan luokitella useammalla eri tavalla. Ilmenemismuotojen mukaan väkivalta voidaan jakaa henkiseen, fyysiseen, taloudelliseen, seksuaaliseen ja kulttuuriin liittyvään väkivaltaan, laiminlyöntiin sekä välineelliseen ja kemialliseen väkivaltaan. Henkinen väkivalta tarkoittaa tahallista psyykkisen hyvinvoinnin vahingoittamista, joka on esimerkiksi kontrollointia tai alistamista. (Bildjuschkin & Ewalds & Hietämäki & Kettunen & Koivula & Mäkelä & Nipuli & October & Peltonen & Siukola 2019, 5, 9–10.) Tähän kuuluvat muun muassa haukkuminen, uhkailu ja pakottaminen (Euroopan tasa-arvoinstituutti). Vainoamisessa tekijän päämääränä on herättää pelon tunnetta toimimalla toistuvasti esimerkiksi rajoittaen ja kontrolloiden (Laitinen & Nikupeteri & Hurtig 2018, 24). Fyysisessä väkivallassa uhrin ruumiillista koskemattomuutta loukataan tarkoituksellisesti, kuten esimerkiksi silloin, kun kyseessä on vapaudenriisto tai pahoinpitely. Taloudellisen väkivallan uhrin itsemääräämistä talouteen liittyvissä asioissa rajoitetaan tai loukataan tahallisesti. Tämä tarkoittaa muun muassa taloudellisiin resursseihin käsiksi pääsyn estämistä ja omaisuuden vahingoittamista. (Euroopan tasa-arvoinstituutti.) Tähän sisältyy myös parisuhteen päättymistä seuraavaan aikaan kytkeytyvä taloudellinen väkivalta (Kaittila & Nyqvist 2014, 262). Seksuaaliseen väkivaltaan kuuluvat seksuaalinen pakottaminen ja seksuaaliset teot ja niiden yritykset, kuten epätoivottu koskettaminen ja raiskaus (WHO 2021). Kulttuurinen väkivalta liittyy kulttuuriin ja sosiaaliseen elämään (Euroopan tasa-arvoinstituutti). Se merkitsee vahingollista, kulttuurista tapaa, joka tarkoituksellisesti rajoittaa tai loukkaa koskemattomuutta tai itsemääräämisoikeutta. Esimerkkinä tästä voidaan mainita avioliittoon pakottaminen tai sukuelinten silpominen. Tähän kategoriaan kuuluvat myös kunniaan liittyvä väkivalta, missä käytetään fyysistä voimaa tai psyykkistä painostamista siveyttä koskevissa asioissa, sekä uskontoon liittyvä väkivalta, jossa jokin vahingollinen käytäntö perustuu uskontoon. Laiminlyönnistä on kyse silloin, kun ihmiseltä evätään esimerkiksi hoito tai apu mistä hän on riippuvainen. Välineellinen eli instrumentaalinen väkivalta pyrkii uhrin omaisuuteen tai läheisiin

suunnatun vahingon kautta johonkin päämäärään, kuten uhrin toimintamahdollisuuksien kapenemiseen. Kemiallinen väkivalta on tahallista ja se tapahtuu esimerkiksi päihteitä tai kemikaaleja käyttämällä ja se suuntautuu psyykkiseen tai fyysiseen vahingoittamiseen. Väkivalta väestöryhmien mukaan on jaoteltavissa vammaisiin henkilöihin, ikääntyneisiin, lapsiin, seksuaalivähemmistöihin sekä kulttuurisiin ja etnisiin vähemmistöihin kohdistuvaan väkivaltaan. Seksuaalivähemmistöihin kohdistuva väkivalta juontaa juurensa seksuaalisesta suuntautumisesta. Vammaisiin ihmisiin suuntautuva väkivalta kytkeytyy heidän tarpeeseensa saada apua toiselta henkilöltä arjessa pärjäämisessä ja sisältää muiden väkivallan muotojen lisäksi myös esimerkiksi laiminlyönnit välttämättömässä avustamisessa. Ikääntyneisiin kohdistuvassa väkivallassa vaarannetaan terveys, turvallisuus tai hyvinvointi tai mahdollisesti tai tosiasiallisesti aiheutetaan fyysisiä vammoja. Lapsiin kohdistuvan väkivallan määritelmä on samankaltainen kuin ikääntyneisiin kohdistuvan väkivallan määritelmä, mutta siihen kuuluu lisäksi myös emotionaalisen kehityksen vaarantaminen. Kulttuurisiin ja etnisiin vähemmistöihin kohdistuva väkivalta pohjautuu usein rasismiin ja se kiinnittyy elämäntapoihin ja ominaisuuksiin, joiden voidaan tulkita eroavan valtaväestöstä. Väkivallan tapahtumapaikkaan pohjautuen väkivalta voidaan erotella julkiseksi, kuten työpaikalla tapahtuva väkivalta, ja yksityiseksi, joka tapahtuu esimerkiksi uhrin kodissa. Sukupuolittuneessa väkivallassa voidaan erotella sukupuolivähemmistöihin tai sukupuolen moninaisuuteen kohdistuva sukupuolen ilmaisuun tai sukupuoli-identiteettiin liittyvä väkivalta, miehiin kohdistuva sukupuoleen liittyvä väkivalta ja naisiin kohdistuva sukupuoleen liittyvä väkivalta. (Bildjuschkin ym. 2019, 7–10.) Esimerkkinä naisiin kohdistuvasta sukupuolittuneesta väkivallasta ovat joukkoraiskaukset (Pikarinen & Halmesmäki 2003). Ihmissuhteisiin perustuvaa termistöä voidaan tarkastella muun muassa seuraavalla tavalla. Lähisuhdeväkivallasta puhuttaessa tarkoitetaan väkivaltaa, joka sijoittuu uhrin ja tekijän välille, jotka ovat olleet aikaisemmin tai ovat nykyhetkellä läheisessä suhteessa (WHO 2021). Käsite sisältää perheen nykyisten tai entisten jäsenten lisäksi muutkin läheiset (Kero & Nyqvist & Rautio & Puuronen 2019). Parisuhdeväkivalta on entiseen tai nykyiseen kumppaniin suunnattua väkivaltaa. Perheväkivalta kuvataan kotitalouden tai perheen jäsenen tai entiseen tai nykyiseen kumppaniin kohdistuvaksi väkivallaksi (Euroopan tasa-arvoinstituutti.) Siihen sisältyy myös muiden perheen jäsenien altistuminen väkivallalle sekä lisäksi sen seurauksille (Bildjuschkin ym. 2019, 7). Perheväkivalta on naisiin suunnatun väkivallan yleisin muoto (Pikarinen & Halmesmäki 2003).

Viranomaiset saavat tietoonsa vain murto-osan rikoksista (Piispa & Heiskanen 2017, 70). Näin on myös perheen sisäisen väkivallan kohdalla, läheskään kaikki perheväkivalta ei tule ilmi. Muun muassa rikostilastoissa näkyvien tapausten lukumäärä riippuu siitä, miten monesta tapauksesta ilmoitus ylipäätään tehdään, ja lisäksi määrään vaikuttaa se, mitä ilmoituksen jälkeen tapahtuu. (Paavilainen & Pösö 2003b, 25.) Kyselytutkimusten avulla saadaan tietoa laajemmin, mutta niidenkään avulla esimerkiksi syrjäytyneitä ei useinkaan saada tavoitettua, minkä lisäksi kyselyissä voi olla vaihtelua muun muassa määrittelyissä (Piispa ja Heiskanen 2017, 74–75).

On siis vaikea arvioida luotettavasti, miten paljon väkivaltaa perheissä oikeasti kohdataan. WHO:n arvion mukaan vuonna 2018 27 prosenttia 15–49-vuotiaista parisuhteessa olevista tai olleista naisista maailmassa on jossain vaiheessa kokenut seksuaalista tai fyysistä väkivaltaa kumppaninsa taholta. Euroopan alueella luvun on arvioitu olevan 21 prosenttia ja Suomessa 23 prosenttia. (WHO 2021.) Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA 2014) vuonna 2012 tekemän tutkimuksen tulosten mukaan Suomessa viisitoista vuotta täytettyään fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai molempia kumppanin toimesta oli kokenut 30 prosenttia naispuolisista henkilöistä. Henkistä väkivaltaa tutkimuksen mukaan oli kokenut 53 prosenttia ja taloudellista väkivaltaa 14 prosenttia. Näiden lukujen perusteella pystytään olettamaan, että lasten lähisuhdeväkivallan todistaminen on valitettavan suuri ilmiö. Useiden maiden tutkimukset todistavatkin, että perheväkivallalle altistuminen on koskettanut hyvin monia lapsia (Eriksson 2017, 140).

Vuoden 2019 Kouluterveyskyselyssä (THL) vastanneista neljännen ja viidennen luokan oppilaista yhden vuoden ajanjaksolta henkistä väkivaltaa muiden perheen jäsenten välillä oli kokenut yli 16 prosenttia lapsista. Pojista vähän alle 16 prosenttia omasi näitä kokemuksia ja tytöistä noin 17 prosenttia. Kysyttäessä saman ajanjakson kokemuksia muiden perheen jäsenten välisestä fyysisestä väkivallasta hieman yli kymmenen prosenttia tämän ikäisistä lapsista raportoi kokemuksia. Tyttöjen luku oli vähän alle kymmenen prosenttia ja poikien yli kymmenen prosenttia. Noin kolmasosa väkivallan kokemuksia omaavista tämän ikäluokan lapsista oli kertonut kohtaamastaan fyysisestä tai henkisestä väkivallasta aikuiselle. Tytöt olivat kertoneet hieman useammin kuin pojat. (THL.)

Kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista vuonna 2019 melkein neljäsosa oli kertonut väkivaltakokemuksista aikuiselle. Tytöistä runsas neljäsosa oli kertonut kokemastaan,

kun taas pojista näin oli tehnyt runsas viidesosa. Suunnilleen 25 prosenttia oli todistanut vuoden sisällä henkistä väkivaltaa muiden perheeseen kuuluvien ihmisten välillä. Tytöistä yli 30 prosenttia oli vastannut todistaneensa henkistä väkivaltaa ja pojista yli 15 prosenttia. Fyysiselle väkivallalle oli altistunut noin 11 prosenttia kaikista nuorista, tytöistä näin oli vastannut melkein 14 prosenttia ja pojista melkein 8 prosenttia. (THL.)

Samassa kyselyssä lukion ykkös- ja kakkosluokkalaisten vastausten mukaan väkivallasta aikuiselle kertoneiden prosenttiosuus oli noin 27. Kertoneiden osuus kaikista tytöistä oli lähellä 30 prosenttia, pojilla luku oli lähes 10 prosenttia pienempi. Vuodessa henkistä väkivaltaa perheen jäsenten välillä oli nähnyt tai kuullut noin 27 prosenttia nuorista. Tytöistä yli 30 prosenttia oli vastannut todistaneensa henkistä väkivaltaa ja pojista yli 15 prosenttia. Fyysiselle väkivallalle altistumista oli raportoitu suunnilleen yhdeksässä prosentissa vastauksista. Pojista näin oli vastannut hieman alle 6 prosenttia ja tytöistä suunnilleen 11 prosenttia. Ammatillisissa oppilaitoksissa väkivallasta aikuisen kanssa keskustelleiden osuudeksi tuli noin 26 prosenttia. Tytöistä näin oli vastannut melkein 35 prosenttia ja pojista noin 15 prosenttia. Henkistä väkivaltaa perheessä muiden välillä oli vuoden sisällä kaikista nuorista todistanut suunnilleen 18 prosenttia fyysisen väkivallan osuuden ollessa vähän alle seitsemän prosenttia. Henkiselle väkivallalle altistumisesta kertoi pojista yli kymmenesosa ja tytöistä yli neljäsosa. Fyysisen väkivallan todistamista raportoi tytöistä vähän yli kymmenen prosenttia ja pojista hieman yli neljä prosenttia. (THL.)

Vuoden 2013 lapsiuhritutkimuksessa 17 prosenttia lapsista oli todistanut henkistä tai fyysistä väkivaltaa perheessään yhden vuoden aikana. Kysely kohdistui kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisiin lapsiin. Kuudennen luokan tytöistä muihin perheenjäseniin kohdistuvaa henkistä väkivaltaa oli todistanut melkein 15 prosenttia ja pojista yli kymmenen prosenttia. Fyysiselle väkivallalle kuudennen luokan oppilaista oli altistunut noin viisi prosenttia. Tässä ikäluokassa lievää fyysistä väkivaltaa mittaava tyttöjen prosenttilukema oli vähän korkeampi kuin poikien ja tarkasteltaessa vakavaa fyysistä väkivaltaa poikien prosentti oli hieman suurempi. Yhdeksäsluokkalaisten kohdalla henkistä väkivaltaa oli todistanut tytöistä yli 25 prosenttia ja pojista yli kymmenen prosenttia. Fyysistä väkivaltaa oli nähnyt tai kuullut noin seitsemän prosenttia, tyttöjen lukemat olivat hieman korkeampia. (Fagerlund ym. 2014, 27, 57–58.) Äitiin kohdistuvaa väkivaltaa kuvatessa kuudennen luokan oppilaista henkistä väkivaltaa oli todistanut noin kuusi prosenttia. Lievälle fyysiselle äitiin kohdistuvalle väkivallalle kuudennella luokalla olevista lapsista oli altistunut noin yksi prosentti, samaten vakavalle. Yhdeksännellä

luokalla prosenttiluku oli henkisen väkivallan todistamisen osalta noin 12 prosenttia. Lievälle fyysiselle väkivallalle altistumisen suhteen luku oli noin kolme prosenttia ja vakavalle fyysiselle väkivallalle noin kaksi prosenttia. (Fagerlund ym. 2014, 59.)

Kouluterveyskyselyn 2019 ja lapsiuhritutkimuksen 2013 tuloksissa on jonkin verran vaihtelua sukupuolten välillä. On vaikeaa arvioida, miksi näin on. Tätä pohtivat lyhyesti myös Cater, Miller, Howell ja Graham-Bermann (2015, 882), joiden tutkimuksessa naiset ovat vastaustensa mukaan altistuneet enemmän aikuisten väliselle väkivallalle kuin miehet. He miettivät muun muassa sitä, voisiko selitys ehkä löytyä siitä, että tytöt havaitsevat väkivaltaa herkemmin kuin pojat. Hietämäki ym. (2021) pohtivat samaan tapaan, voisiko eroja kenties selittää sukupuolten erot väkivallan havaitsemisessa. He miettivät, saattaisiko olla mahdollista, että kyseessä ovat esimerkiksi erot tulkinnoissa ja sukupuolittuneissa suhtautumisissa väkivaltaa kohtaan.

Edellä mainittujen kyselyiden tuloksissa on jonkin verran tulkinnan varaa. Kouluterveyskyselyssä muiden perheen jäsenten välisestä väkivallasta kysyttäessä ei ole eritelty aikuisia ja lapsia, joten lukuihin sisältyvät sekä sisaruksiin että aikuisiin kohdistuva ja sekä sisarusten että aikuisten tekemä muihin kohdistuva väkivalta. Tämä kuvastuu lapsiuhrikyselyn luvuissa, joissa pelkästään äitiin kohdistetun väkivallan todistamisen luvut ovat matalampia kuin ne, millä kuvataan perheen jäseniä. Tämän perusteella kouluterveyskyselyn luvut voivat siis olla liian korkeita määrittämään pelkästään miehen naiseen kohdistamalle väkivallalle altistumista perheessä.

Toisaalta on myös useita seikkoja, joiden perusteella luvut saattavat olla aivan liian pieniä. Vain osa väkivallasta tulee ilmi (Fagerlund ym. 2014, 25). Vaikka kysely toteutetaan nimettömästi, tuloksiin tulee silti suhtautua jonkin verran varauksella. Nimettömienkin kyselyiden kohdalla voidaan olettaa, että osa väkivallasta jää piiloon (Karjalainen 2019, 24). Lisäksi edellä mainituissa kyselyissä väkivallalle altistuminen on määritelty hyvin suppeasti eli vain näkemiseksi tai kuulemiseksi, jolloin muut huomaamisen tavat saattavat jäädä tarkastelun ulkopuolelle. Tämän lisäksi väkivallan muodoista on kysytty vain henkisestä ja fyysisestä väkivallasta muiden väkivallan muotojen karsiutuessa pois. Näiden huomioiden jälkeen esiin nousee myös se seikka, että kyselyssä ollaan kiinnostuneita vain yhden vuoden aikavälistä, jolloin tulokset eivät tavoita lasten kokemuksia koko elämän ajalta. Kokonaisuutena voitaisiin siis olettaa, että lasten todellisuus on paljon karumpi kuin miltä näiden lukujen perusteella näyttää.

Huolimatta näistä tekijöistä kyselyiden tulokset antavat tarpeellista tietoa lasten elämästä. Prosenttiosuudet kuvastavat perheväkivallan ongelmaa ja sen laajuutta. Hyvin huolestuttavaa on myös se, että vain suhteellisen pieni osa lapsista on koskaan puhunut asiasta aikuiselle. Erittäin tärkeää on huomioida myös se, että tässä esitellyt kyselyt eivät tavoita pienimpien lasten tilannetta.

3 PERHEVÄKIVALLAN TODISTAMINEN

Tässä luvussa käsitellään perheväkivallan todistamista ensin yleisesti, jonka jälkeen luku jakautuu kolmeen alalukuun. Näistä ensimmäisessä ilmiötä tarkastellaan lapsuuden näkökulmasta, seuraavaksi siirrytään aikuisuuden ajanjaksoon ja lopuksi huomio kääntyy vielä lähisuhdeväkivallalle altistuneen lapsen tunnistamiseen.

Vanhempien keskinäiselle väkivallalle altistuminen on yksi lapsen kaltoinkohtelun muodoista (Nyqvist 2007, 14; Söderholm & Politi 2012, 81). Väkivallan todistamisen tavat sisältävät esimerkiksi väkivallan näkemisen ja väkivallasta johtuvan oman toiminnan rajoittamisen (Notko 2011, 117). Lapsi voi myös joutua jollain tavalla väkivaltilanteeseen mukaan ja loukkaantua. Näin käy esimerkiksi silloin, kun väkivaltaa käyttävä henkilö hyökkää vauvaa pitelevän äidin kimppuun (Oranen 2001a, 46) tai kun lapseen kohdistuu väkivaltaa, kun hän yrittää auttaa äitiä (Laaksamo 2001, 108; Chester & Joscelyne 2021, 2560). Väkivaltaa käyttävä henkilö voi myös uhata satuttaa lapsia jollain tavalla (De Puy ym. 2019, 377; Koivula & Peltonen & Mäkelä, & Turvakotien työntekijät 2021, 34). Lisäksi isät saattavat käyttää lapsia äidin uhkailuun ja kontrollointiin (Carnevale ym. 2020). Väkivallan tekijät voivat myös kohdistaa tarkoituksellisesti väkivaltaa nimenomaisesti lapsiin (Dumont & Lessard 2020, 784; Oranen 2001a, 45; Keränen 2001, 137). Lähisuhdeväkivallalle altistuneet lapset ja nuoret suuremmalla todennäköisyydellä kuin muut joutuvat itse fyysisen, henkisen ja seksuaalisen väkivallan kohteiksi (Dube & Anda & Felitti & Edwards & Williamson 2002, 6–15; Holt & Buckley & Whelan 2008, 797). Myös laiminlyönnin riski on näillä lapsilla suurempi (Dube ym. 2002, 3–15).

Koti on lapselle hyvin keskeinen paikka, joka yleensä mielletään ihmissuhteineen hyvin yksityiseksi tilaksi. Tavallisesti siihen yhdistetään turvallisuuden ja rakkauden tuntemuksia, jotka väkivaltaisessa kodissa eivät kuitenkaan samaan tapaan ole saatavilla. (Paavilainen & Pösö 2003b, 18.) Suurin osa aikuisten välisestä perheväkivallasta tapahtuu silloin, kun lapset ovat kotona. Väkivallan tapahtuma on harvemmin lyhyeksi kuvailtavissa, vaan yleisempää on, että väkivalta jatkuu jopa tunteja ja se saattaa ulottua myös useamman vuorokauden ajalle. Uhrin pakenemisyritykset, joko lasten kanssa tai yksin, yleensä pahentavat väkivaltaa. Tyypillistä on myös se, että väkivaltatapahtumat toistuvat yhä uudelleen ja uudelleen. Yksittäisten tai toistuvien tilanteiden lisäksi kodin väkivaltainen ilmapiiri vahingoittaa lasta, kun esimerkiksi perheenjäsenten alistaminen ja

kontrollointi ovat aina läsnä. (De Puy ym. 2019, 376–380.) Koska väkivalta tai sen uhka eivät koskaan poistu, niin sanottu tavallinen elämä ei ole mahdollista (Øverlien 2013, 280). Väkivaltaa käyttävä ja sen kohteena olevat eivät tavallisesti edes huomaa, onko lapsi paikalla tai lähistöllä väkivallan hetkellä (Oranen & Laaksamo 2003, 250; Laaksamo 2001, 104; Oranen 2001a, 45). Väkivalta yleensä toistuu ja raaistuu ajan myötä (Dumont & Lessard 2020, 788).

Muut ihmiset usein ajattelevat perheen sisäisten asioiden kuuluvan yksityiselämään, joka ei heille kuulu (Paavilainen & Pösö 2003b, 18). Lisäksi lapsen ei ehkä uskota kärsivän tilanteesta, jos väkivalta ei ole suoranaisesti kohdistunut häneen itseensä. Joskus voidaan arvella, että lapset eivät ymmärrä, että on kyse väkivallasta, jolloin luullaan, etteivät he vahingoitu lähisuhdeväkivallalle altistumisesta. Tavallista on lisäksi olettaa, että lapset herkästi unohtavat kokemansa. (Oranen 2001a, 44–47.)

3.1 VÄKIVALLAN TODISTAMINEN JA LAPSUUS

Tämä alaluku koostuu neljästä osiosta, joissa jokaisessa keskitytään lapsuuden ajan perheväkivallan todistamiseen eri katsantokantojen kautta. Aluksi kerrotaan sekä väkivallan todistamisen todennäköisyyttä kohottavista että lasta suojaavista tekijöistä ja seuraavaksi tarkastellaan vanhemmuuden piirteitä ja lapsen rooleja. Tämän jälkeen keskitytään väkivallan todistamisen psyykkisiin vaikutuksiin lapsuuden aikana. Viimeisen osion aiheena on lapsen toimijuus perheväkivallan keskellä.

3.1.1 Todistamiseen liittyvät riskitekijät ja suojaavat tekijät

Perheväkivaltaa esiintyy kaikkialla, esimerkiksi joka ikisessä yhteiskuntaluokassa (Nipuli 2019, 54) ja jokaisessa kulttuurissa (Pikarinen & Halmesmäki 2003). Lapsen riskiä joutua kodissaan väkivallalle altistuneeksi nostavat monet tekijät. Esimerkiksi pienemmällä lapsilla todennäköisyys todistaa lähisuhdeväkivaltaa on suurempi kuin vanhemmilla lapsilla. (Dodaj 2020, 167–169; De Puy ym. 2019, 376.) Myös vanhemman lapsuuden aikaiset kokemukset perheväkivallasta nostavat riskiä (Krug ym. 2002, 98; Carnevale ym. 2020). Samaan tapaan vanhemman mielenterveysongelmat kohottavat todistajaksi joutumisen todennäköisyyttä. Lisäksi vanhemman yksinhuoltajuus ja kiintymyssuhteen ongelmat vanhemman ja lapsen välillä ovat riskitekijöitä. (Dodaj 2020, 167–169.) Vanhemman vankeustuomio saattaa myös olla riskitekijä, kuten myös

vanhempien eroaminen (Dube ym. 2002, 6–15). Itse eroon kytkeytyvän riskin lisäksi todennäköisyyttä nostavat myös eron jälkeiset kiistat lapsen asioihin liittyen (Hautanen 2017, 121). Tytöt suuremmalla todennäköisyydellä kuin pojat todistavat perheväkivaltaa (Dodaj 2020, 167–169; Cater ym. 2015, 879–880). Lisäksi vanhempien matala sosioekonominen status ja matala koulutus lisäävät todennäköisyyttä (Krug 2002, 98; Dodaj 2020, 167–169). Myös sosiaalisen tuen määrä vaikuttaa todennäköisyyden suuruuteen, sillä äidin heikko sosiaalinen verkosto on riskitekijä. Lisäksi riskiä väkivallan todistamiseen suurentaa myös vanhemman päihteiden käyttö. On yleistä, että riskitekijöitä kasaantuu samalle lapselle useampia. (De Puy ym. 2019, 377, 379.)

Jotkut lapset vaurioituvat lapsuuden kokemuksista vähemmän kuin muut. Esimerkiksi se saattaa vaikuttaa, miten hyvin lapsi osaa suhtautua stressiin tai miten älykäs hän on. (Nyqvist 2007, 15.) Lisäksi suojaavana tekijänä väkivallan ympäröimällä lapsella voi olla esimerkiksi se, jos lapsi löytää jotain mieluisaa toimintaa, mihin aktiivisesti suunnata ajatuksia (Karjalainen 2019, 123; Humphreys 2001, 250). Myös se voi antaa voimia selviytyä, jos lapsella on joku turvallinen aikuinen, keneen voi luottaa (Suzuki & Geffner & Bucky 2008, 116; Karjalainen 2019, 123; Nyqvist 2007, 15). Samaan tapaan lapsen tilannetta voivat tukea huumorintaju ja empaattisuus. Lisäksi esimerkiksi kyky säädellä sisäistä toimintaa ja sosiaalinen kyvykkyys voivat auttaa pärjäämään. (Oranen 2001b, 27.)

3.1.2 Vanhemmuus ja lapsen roolit

Usein vanhemmuus on väkivaltaisessa parisuhteessa elävillä puutteellista ja luonnollisesti tämä vaikuttaa vahingoittavasti lapseen (Oranen & Keränen 2006, 65). Väkivaltainen elämä voi sumentaa aikuisten ymmärrystä siitä, mikä on vaarallista (Laaksamo 2001, 117; Oranen & Laaksamo 2003, 253). On tavallista, että vanhemmuus ei ole johdonmukaista ja lapsilla ei ole sananvaltaa (Nyqvist 2007, 15). Myös lapsen laiminlyönti on yleistä (Dube ym. 2002, 3–15).

On mahdollista, että perheväkivallasta huolimatta äidin vanhemmuudessa ei ole merkittävästi negatiivisia piirteitä (Hasselle & Howell & Thurston & Kamody & Crossnine 2019, 862). Äiti ehkä kykenee jonkin verran lieventämään väkivallan vaikutuksia lapseen esimerkiksi lasta ymmärtävällä suhtautumisellaan (Oranen 2001b, 27). Usein tilanne on se, että äidit eivät kykene kohdistamaan tarpeeksi tai lähes ollenkaan

voimavarojaan lapsiin, sillä ne hupenevat konfliktien täyttämässä elämässä selviytymiseen (Carnevale ym. 2020; Gråsten-Salonen 2003, 129; Laaksamo 2001, 109). Lisäksi äideillä saattaa olla myös muita ongelmia, kuten esimerkiksi masennusta tai traumaoireita. Kasvatus voi olla hyvin epäjohdonmukaista (Oranen 2012, 222, 226.) Lähisuhdeväkivaltaa kokevien naisten äitiydessä saattaa esiintyä negatiivisia piirteitä, kuten fyysistä väkivaltaa tai psykologista aggressiivisuutta lapsia kohtaan. Esimerkkeinä näistä voidaan pitää huutamista, kiroilua ja fyysisellä väkivallalla uhkailua sekä sen käyttämistä muun muassa piiskaamisen muodossa. (Grasso & Henry & Kestler & Nieto & Wakschlag & Briggs-Gowan 2016, 2112–2121.)

Isät saattavat olla väkivaltaisista myös lapsia kohtaan ja lisäksi he voivat vanhemmuudessaan olla muun muassa hyvin ankaria, vaativia ja kontrolloivia. Esimerkiksi lapsiin kohdistetaan täysin sopimattomia rangaistuksia. (Haselschwerdt ym. 2019, 1530–1532.) Isät voivat myös muun muassa pyrkiä kontrolloimaan lasten sosiaalisia suhteita rajoittamalla liikkumista kodin ulkopuolella ja heidän mahdollisuuksiaan tavata muita ihmisiä (Callaghan ym. 2018, 1561–1562; Haselschwerdt ym. 2019, 1530).

Turvallisesta aikuisuudesta ei väkivallan keskellä usein voi puhuaakaan. Arjessa korostuu epävarmuus (Karjalainen 2019, 122.) Lapset voivat joutua ottamaan itselleen erilaisia rooleja. Jos lasta pidetään syynä perheessä esiintyvään väkivaltaan, hänen osakseen lankeaa syntipukin rooli. Sovittelijan roolissa lapsen päämääränä on väkivaltatilanteiden tasaantuminen ja niiden estäminen. Väkivaltainen henkilö voi suosia lasta, jos tämän rooliksi on muodostunut olla väkivaltaa käyttävän uskottuna. Lapsi tavallaan tukee tällöin väkivallan käyttöä. Lapsi voi myös olla väkivaltaisen henkilön apurin roolissa joko pakotettuna tai omasta tahdostaan ja olla tällöin osallisena väkivallassa. Täydellisen lapsen roolissa lapsi yrittää olla huomaamaton, kiltti ja omatoiminen. Huolenpitäjän roolin omaksunut lapsi käyttäytyy monin tavoin kuten aikuinen. Hän saattaa pitää yhteyttä ammattilaisiin, ottaa vastuulleen esimerkiksi sisaruksista huolehtimisen ja ruuanlaiton sekä yrittää pitää perheen jäseniä turvassa väkivallalta. Äidin uskotun roolissa lapsi kuuntelee äidin murheita. (Oranen & Keränen 2006, 67–68.)

3.1.3 Todistamisen psyykkiset vaikutukset

Vanhempaan kohdistuva väkivalta on selkeästi vahingollista lapselle (Anderson & Danis 2006, 419–420; Notko 2011, 117; Hautanen 2017, 127; Orjasniemi & Kurvinen 2017, 138). On melko yleistä, että aina ei täysin ymmärretä, miten pahoin väkivallan todistaminen voi lapseen vaikuttaa (Oranen 2001a, 58). Lasten kokemukset perheväkivallasta ja sen vaikutuksista voivat olla erittäin voimakkaita, mikä kuvastuu hyvin esimerkiksi siinä, kun jotkut heistä kertovat, että heidän elämänsä voi alkaa vasta, kun väkivalta poistuu kuvasta (Øverlien 2013, 280).

Lapseen itseensä suoranaisesti kohdistuvan väkivallan vaikutukset ovat pitkälti samankaltaisia kuin perheväkivallan todistamisen vaikutukset (Krug ym. 2002, 103; Oranen 2012, 224). Lapselle voi jopa olla vielä pahempaa todistaa vanhempaan kohdistuvaa väkivaltaa kuin olla itse sen nimenomaisena kohteena (Oranen & Keränen 2006, 82; Keränen 2001, 137). Lapsen asema tulee ymmärtää uhrin asemaksi myös silloin, kun häneen itseensä ei suoranaisesti kohdisteta väkivaltaa, sillä lähisuhdeväkivallalle altistuminen voi vahingoittaa lasta syvästi (Paavilainen & Pösö 2003b, 13–14).

Perheväkivallan todistaminen muovaa lapsen käsitystä maailmasta ja hänestä itsestään. Lapsi voi muun muassa uskoa, että tällaista elämän kuuluukin olla. (Oranen 2001a, 54.) Väkivaltainen elämä vaikuttaa eri lapsiin eri tavoin. Esimerkiksi on merkityksellistä, minkä ikäisestä lapsesta on kyse ja millaiselle väkivallalle lapsi on altistunut sekä miten paljon. Lapsen suojaavat tekijät ja riskitekijät antavat myös osansa tähän yhtälöön. (Oranen & Keränen 2006, 64–69, 82; Oranen 2001a, 48.) Samoin merkittävää on se, missä kehitysvaiheessa lapsi on altistunut väkivallalle ja minkä ikäinen lapsi on sisaruksiinsa nähden. Jokaisella lapsella on myös erilainen suhde vanhempiinsa. Saman perheen lasten välillä voi esiintyä suuria eroja. (Oranen & Keränen 2006, 64–69, 82.)

Monenlaiset ja usein laaja-alaiset, sekä lyhytaikaiset että pitkäaikaiset, negatiiviset vaikutukset lapsen kehitykseen ovat todennäköisiä lapsen altistuessa väkivallalle. Näihin lukeutuvat esimerkiksi käytökselliset, psykologiset, kognitiiviset ja fyysiset vaikutukset. (Dodaj 2020, 167–169; Krug ym. 2002, 103.) Kyseessä voivat olla muun muassa lapsen korkea vaativuus, käytöshäiriöt ja aggressiivisuus. On mahdollista, että ajan myötä päädytään väkivaltaisiin ihmissuhteisiin ja saatetaan muun muassa ajautua rikosten pariin. Jotkut saattavat alkaa ihannoida väkivaltaa. Joskus esiintyy myös kehityksen viivästyksiä ja ongelmia sosiaalisissa suhteissa sekä traumaoireita. (Oranen & Keränen 2006, 66–67.) Somaattiset oireilut, nukkumiseen kohdistuvat haasteet ja levottomuus ovat

lapsilla yleisiä. Lähisuhdeväkivallan todistaminen voi myös haitata muun muassa keskushermoston kehittymistä. (Oranen 2001a, 52–53.) Lapsi voi olla takertuva tai ylivilkas ja hänellä voi esiintyä taantumista tai ruokailuun kytkeytyviä hankaluuksia (Oranen & Keränen 2006, 66–67). Lapsen voi myös olla vaikeaa luottaa toisiin ihmisiin, joten ystävyysuhteiden muodostaminen hankaloituu. Jotkut lapset kokevat näiden lisäksi vaikeuksia koulunkäynnissä. (Dumont & Lessard 2020, 785.) Väkivaltaisten perheiden lapsilla saattaa myös esiintyä esimerkiksi korkeaa verenpainetta, tulehdustauteja ja korkeita kortisoliarvoja (Nipuli 2019, 15).

Lähisuhdeväkivallalle altistuminen lapsuudessa vaikuttaa usein kokonaisvaltaisesti ja voimakkaasti. Lasten kehitys vaarantuu väkivallan uhan alla eläessä. Heidän huolenpidossaan saattaa olla puutteita, jonka lisäksi lapset joutuvat muun muassa peittelemään tunteitaan ja he kokevat tulevansa mitätöidyiksi. He tuntevat voimattomuutta ja ulkopuolisuutta ja saattavat lisäksi pelätä sitä, että myös aikuisena elämä tulee olemaan väkivallan täyttämää. Ajan myötä lapselle voi olla itsestään selvää, ettei hänellä ole arvoa, sillä hänen tarpeensa, tunteensa ja mielipiteensä ohitetaan jatkuvasti. Ainainen väkivallan uhka on henkisesti hyvin uuvuttavaa. Joskus väkivallan ennusmerkkejä voi olla havaittavissa, joskus taas ei. (Karjalainen 2019, 67–84.)

Väkivallalle altistuminen tuottaa paljon pelkoa (Keränen 2001, 139). Hyvin suurta pelkoa tuottaa läheisen kärsimys ja jopa hänen kuolemansa mahdollisuus (Øverlien 2013, 281–282; Warnick & Van Der Westhuizen & Alpaslan 2019, 410; Oranen & Laaksamo 2003, 251; Oranen 2001b, 26). Pelon tunteita saa aikaan myös väkivaltaa käyttävän ihmisen laaja-alainen perheen pelottelu ja kontrollointi (Dumont & Lessard 2020, 784; Øverlien 2013, 283). Perheväkivaltaa todistava lapsi voi kokea voimakasta onnettomuuden tunnetta, ja moni lapsi ei tunne olevansa lainkaan rakastettu. Helpotuksen tunnetta voi esiintyä esimerkiksi silloin, kun lapsi on poissa kotoa, mutta samalla se saattaa kietoutua huolen tunteeseen siitä, mitä poissaolon aikana tapahtuu. (Warnick ym. 2019, 410.) Pelko siitä, mitä voi tapahtua, voi myös johtaa lapsen jäämiseen ilman ystäviä, sillä heitä ei ehkä haluta kutsua kotiin väkivaltatilanteiden vuoksi (Warnick ym. 2019, 411; Oranen 2001a, 49). Lapsi saattaa saman pelon takia myös pysytellä tahallaan kotona mahdollisimman paljon, jolloin ystävyyksien luominen ja ylläpitäminen on hankalaa (Oranen 2001, 49).

Häpeän tunteet ovat tavallisia väkivallalle altistuneiden lasten keskuudessa (Karjalainen 2019, 122; Humphreys 2001, 248). Yleistä on myös se, että lapset tuntevat syyllisyyttä väkivallasta, esimerkiksi jos isän mustasukkaisuus äitiä kohtaan kärjistyy tämän

kuljettaessa lasta kodin ulkopuolella (Carnevale ym. 2020) tai kun he eivät pysty estämään väkivaltatilanteita (Oranen 2001a, 47; Keränen 2001, 138). Lapsi voi myös kokea, että väkivalta johtuu siitä, että hän on ollut tuhma, ja tuntee siksi syyllisyyttä. Syyllisyys voi nousta myös muun muassa siitä, että äidin pitää huolehtia hänestä ja isä suuttuu sen vuoksi. (Chester & Joscelyne 2021, 5265.) Myös turvattomuuden tunne on näiden lasten kohdalla yleistä. Lapsen tuntemuksia väkivaltaisessa ympäristössä voidaan kuvata muun muassa näkymättömyyden tunteiksi (Karjalainen 2019, 122).

Moni väkivaltaisen kodin lapsi tuntee olonsa erittäin yksinäiseksi (Karjalainen 2019, 122; Anderson & Danis 2006, 425) ja osa pelkää hylkäämistä (Oranen 2001a, 53). Lapsi voi myös kokea vihan tunteita eläessään väkivallalle altistuneena (Warnick ym. 2019, 410; Keränen 2001, 139). Lapset saattavat myös tuntee olevansa vastuussa sisarustensa ja äitinsä turvallisuudesta (Anderson & Danis 2006, 428). Surun tunteet ovat näiden lasten elämässä usein läsnä. Lapsi voi myös tuntee hyvin ahdistavana sen, jos hän ei pysty lähtemään kotoa pois halutessaan (Keränen 2001, 138–139).

Moni lapsi tuntee ahdistuneisuutta ja huolta eläessään väkivallan keskellä (Oranen & Keränen 2006, 66–67; Krug ym. 2002, 103). Joidenkin lasten kohdalla voi esiintyä myös paniikkihäiriötä (Chester & Joscelyne 2021, 5263). Masentuneisuutta kokee osa lapsista (Krug ym. 2002, 103; Chester & Joscelyne 2021, 2560; Oranen & Keränen 2006, 66–67; Warnick ym. 2019, 410; Humphreys 2001, 249). Lapset saattavat myös kokea itsetuhoisuuteen kytkeytyviä tunteita (Chester & Joscelyne 2021, 2560; Oranen & Keränen 2006, 66–67; Warnick ym. 2019, 410; Anderson & Danis 2006, 425). Lapsi ehkä jopa toivoo kuolevansa (Keränen 2001, 136). Jotkut lapset saattavat ajatella, että olisi parempi vaihtoehto, jos he eivät olisi koskaan edes syntyneet (Callaghan ym. 2018, 1561).

Väkivaltaa kohtaavat lapset saattavat traumatisoitua (Oranen 2001b, 26; Allen & Wolf & Bybee & Sullivan 2003, 124; Paavilainen & Pösö 2003b, 14). Traumatisoitueessaan lapsi ei pysty käsittelemään liian vahingollisia kokemuksiaan. Varsinkin traumaa tuottavien tapahtumien uusiutuminen on erityisen haitallista. (Nyqvist 2007, 14.) Trauma on riski lapsen kehitykselle (Oranen 2001b, 26). Traumaoireita on monenlaisia. Lapsi saattaa esimerkiksi kokea uudelleen väkivaltaan liittyviä tuntemuksia. Hänellä voi muun muassa jonkin aistin kautta tulevan ärsykkeen myötä nousta esiin väkivaltatilanteisiin kytkeytyviä vanhoja muistoja ja tunteita. Näitä ei pysty estämään, vaan ne tapahtuvat automaattisesti. Uudelleen kokemista ovat lisäksi painajaisunet. Traumaoireisiin kuuluu myös ylivireä tai yliaktiivinen tila. Tällaisessa tilassa elävä lapsi kokee olonsa

rauhattomaksi ja jännittyneeksi. Keskittymisen ongelmat ja ylireagointi ovat tällöin yleisiä ja lapsella on vaikeuksia nukkumisen kanssa. (Oranen & Keränen 2006, 64.) Monet lapset kärsivät ruokahaluttomuudesta, ruuansulatusvaikeuksista tai vuoteen kastelusta ja he voivat käyttäytyä aggressiivisesti. Myös esimerkiksi änkytystä ja oppimisvaikeuksia voi esiintyä. (Carnevale ym. 2020.) Traumaa ei aina ole mahdollista havaita ulkoisesti (Nyqvist 2007, 14). Lapsi voi myös olla haluton keskustelemaan väkivallasta ja yrittää vältellä kaikkea siihen liittyvää, mikä saattaisi palauttaa väkivaltatilanteita mieleen (Oranen & Keränen 2006, 64). Tämä vaikeuttaa lähisuhdeväkivallalle altistuneen lapsen tunnistamista huomattavasti.

Väkivallalle altistunut lapsi saattaa tuntea olevansa aivan erilainen kuin muut lapset (Karjalainen 2019, 122). Toisaalta jotkut lapset olettavat, että kaikkien perhe-elämä on samanlaista kuin heidän (Dumont & Lessard 2020, 786–787; Anderson & Danis 2006, 426; Humphreys 2001, 249). Lapsi ehkä huomaa oman tilanteensa erilaisuuden esimerkiksi vasta silloin, kun hän puhuu perheestään ja kuulee ulkopuolisilta, ettei väkivaltainen käytös ole sallittavaa. Hän voi myös ymmärtää asian vaikkapa silloin, kun perheen väkivaltainen jäsen vaihtuu väkivallattomaan, tai kun hän huomaa ystävänsä perheen käyttäytyvän täysin toisilla tavoilla. (Dumont & Lessard 2020, 786–787.)

3.1.4 Lapsen toimijuus

Lapset toimivat aktiivisesti eläessään väkivallan keskellä, mukauttaen toimiaan tilanteen ja kontekstin mukaan (Øverlien & Hydén 2009, 490; Laaksamo 2001, 108; Anderson 2017, 836). Sama lapsi voi toimia erilaisilla tavoilla eri hetkinä (Allen ym. 2003, 140). Lapset valitsevat sellaisia keinoja toimia, mitkä heille juuri silloin näyttävät loogisina ja mahdollisina. Isommat lapset muun muassa ovat varuillaan ja yrittävät ennakoita. Hyvin nuorilla lapsilla toiminta on erittäin rajoittunutta, pieni vauva voi esimerkiksi nukahtamalla pyrkiä siirtämään itsensä tilanteesta pois. Jotkut keinot mahdollisesti aiheuttavat vaikeuksia myöhemmin elämässä, jos niistä ei pääse eroon tai niitä ei pysty muokkaamaan. (Oranen & Keränen 2006, 65–67.)

Joskus lapset pyrkivät itse puuttumaan väkivaltaan (Haselschwerdt ym. 2019, 1528; Warnick ym. 2019, 412). Lapsi saattaa esimerkiksi hakea apua kodin ulkopuolelta (Karjalainen 2019, 69; Øverlien & Hydén 2009, 485–486; Anderson & Danis 2006, 427). Hän voi muun muassa soittaa paikalle poliisit ja ottaa yhteyttä sukulaisiin (Callaghan ym.

2018, 1567; Oranen 2001a, 50–51). Lapset voivat yrittää auttaa äitiään lisäksi muilla keinoin, kuten pidättäytymällä kertomasta tiettyjä asioita miehen niistä kysyessä, ja taloudellisen väkivallan kohdalla lapsi voi vaikkapa suojella äitiään valehtelemalla tämän rahatilanteesta (Callaghan ym. 2018, 1567–1569). Suojeluyrityksiin lukeutuu myös lapsen pyrkimys vaihtaa puheenaihetta tai kohdistaa aikuisen kiukku äidin sijaan häneen itseensä. Lapsi saattaa lisäksi anoa väkivallan käyttäjää lopettamaan tai teeskennellä olevansa samaa mieltä hänen kanssaan, jotta tämä rauhoittuisi. (Øverlien & Hydén 2009, 483–486.) Lasten toimijuus tulee näkyväksi myös esimerkiksi silloin, kun he kysyvät väkivallasta äidiltään tai kommentoivat sitä (De Puy ym. 2019, 378–379) sekä siinä, kun he suojelevat sisaruksiaan (Anderson & Danis 2006, 428). Jotkut lapsista tekevät myös turvasuunnitelmia väkivaltatilanteiden varalta (Anderson 2017, 842).

Toisinaan lapset eivät aktiivisesti yritä vaikuttaa väkivaltaan, sillä he kokevat sen liian vaaralliseksi (Øverlien 2013, 279–282). Lapsi saattaa myös lamaantua kokonaan ja olla täysin kykenemätön liikkumaan (Oranen 2001a, 50). Lapset voivat myös toimia monilla muilla tavoilla, kuten muun muassa välttelemällä, olemalla hiljaa ja menemällä piiloon (Warnick ym. 2019, 412). Esimerkiksi peiton alla olo voidaan tuntea edes jonkin verran turvallisemmaksi (Anderson & Danis 2006, 426; Oranen 2001a, 50; Keränen 2001, 138). Lapsi voi yrittää lukita ajatuksensa ja tunteensa pois tajunnastaan ja myös pyrkiä rajoittamaan väkivallan havainnointiaan (Oranen & Keränen 2006, 65), esimerkiksi peittämällä korvansa käsillään ja sulkemalla silmänsä. Usein lapsi voi yrittää sulkea väkivaltaisia tapahtumia keskittymisensä ulkopuolelle kiinnittämällä huomiotaan johonkin muuhun toimintaan (Øverlien & Hydén 2009, 483–484; Keränen 2001, 139).

On yleistä, että äidit sekä peittelevät kohtaamaansa väkivaltaa että yrittävät vähentää väkivaltatilanteita ohjaamalla lapsiaan ja heidän toimintaansa tietynlaiseksi, jotta väkivaltaa käyttävä henkilö ei suuttuisi. Lapset saattavat kokea tämän niin, että väkivalta kuuluu normaaliin elämään, jolloin he tavallaan tottuvat väkivallan läsnäoloon ja toiminnan kontrollointiin. (Ojuri 2006, 25.) Monet lapset yrittävät jatkuvasti etsiä väkivallan varoitusmerkkejä, mikä vie osan heidän voimavaroistaan ja rajaa sitä, mitä he voivat tehdä (Oranen 2001a, 49). Lapset kontrolloivat toimintaansa paljon, he esimerkiksi ajattelevat etukäteen, mitä uskaltaa tai kannattaa sanoa tai tehdä ja miten ja missä olla. Lapset muun muassa pyrkivät oleilemaan tiloissa, missä väkivaltainen henkilö ei useinkaan viihdy sekä toimimaan hiljaa ja ilmapiiriä arvioiden. Tämän kaltainen varuillaan olo ja siihen liittyvä toiminta voi yltää myös kodin ulkopuolelle julkisiin

tiloihin, missä on mahdollista yllättäen törmätä pelon kohteeseen. (Callaghan ym. 2018, 1564–1566.)

Joissakin perheissä lapset saavat jonkinasteista tukea äidiltään (Warnick ym. 2019, 412–413; Anderson 2017, 843). Lemmikit ovat monille lapsille lohduttajia, toisaalta niiden hyvinvoinnista myös murehditaan (Oranen 2001a, 59; Keränen 2001, 144). Jotkut lapset pystyvät turvautumaan sisaruksiinsa, jolloin he lohduttavat toinen toisiaan (Warnick ym. 2019, 412–413). Myös muilta sukulaisilta voi olla mahdollista saada positiivisia kokemuksia (Anderson & Danis 2006, 426). Monet saavat voimaa ystävyysuhteistaan (Warnick ym. 2019, 413; Humphreys 2001, 249). Päihteiden käyttö ja kotoa karkaaminen ovat myös esimerkkejä lasten ja nuorten toimintatavoista (Oranen & Keränen 2006, 65–66). Lapset voivat myös panostaa suuresti johonkin muuhun elämän osaan, kuten vaikkapa koulumenestykseen tai mieluisaan vapaa-ajan toimintaan. Lasten väkivaltaiseen elämään sisältyvää toimintaa ovat myös kostoajatukset ja toiveet siitä, että väkivallan kohde jättää väkivaltaa käyttävän, sekä haaveet onnellisemmasta elämästä ja perheestä. (Oranen & Keränen 2006, 65–66.) Ajatukset väkivaltaisen perheenjäsenen ilmiantamisesta ja jopa satuttamisesta tai kuolemasta voivat kuulua lasten toimijuuteen (Øverlien & Hydén 2009, 488–489). Omasta tulevaisuudesta toivotaan itsenäistä ja turvallista (Callaghan ym. 2018, 1570), väkivallasta aiotaan päästä eroon (Anderson 2017, 843).

3.2 VÄKIVALLAN TODISTAMINEN JA AIKUISUUS

Kun lapsuudessa on ollut vahingollisia kokemuksia ja niiden vaikutukset ovat usein raskaita ja laaja-alaisia, on selvää, että ne ulottuvat aikuisuuteen asti monilla ihmisillä. Joskus vaikutukset yltävät myös heidän lapsiinsa asti. Jotkut ihmiset pärjäävät aikuisiällä paremmin kuin toiset, kaikesta huolimatta. Osa aikuisista haluaa myös auttaa muita ihmisiä. (Anderson & Bernhardt 2020, 763.) Tämä tapahtuu vaikkapa valitsemalla auttamiseen sopivan ammatti tai tekemällä vapaaehtoistyötä (Anderson & Danis 2006, 428–429).

Lähisuhdeväkivallan todistaminen lapsuudessa voi näyttäytyä aikuisena esimerkiksi terveysongelmina (Cannon ym. 2010, 291, 301; Anderson & Danis 2006, 425). Erilaiset psyykkiset ongelmat voivat olla todennäköisiä (Afifi ym. 2008, 948; Cannon ym. 2010, 296–297). Näitä saattavat olla esimerkiksi itsetuhoiset ajatukset (Warnick ym. 2019,

410). Jotkut jopa yrittävät itsemurhaa (Cater ym. 2015, 882). Myös päihdeongelmia voi ilmetä tällaisen taustan omaavilla ihmisillä (Dube ym. 3–15; Warnick ym. 2019, 414). On myös todettu yhteys aikuisiän psykopatiaoireiden ja lapsuudessa lähisuhdeväkivallalle altistumisen välillä (Dargis & Koenigs 2017, 176). Väkivallalle altistuneet usein käyttävät enemmän terveydenhuoltopalveluita kuin muut (Cannon ym. 2010, 291, 301). Perheväkivaltaa lapsena todistaneen äidin kokemukset saattavat lisäksi vaikuttaa esimerkiksi hänen omien lastensa kortisoliin (Parade & Newland & Bublitz & Stroud 2019, 197).

Itsenäistyminen saattaa olla monelle melko työläs prosessi, muun muassa itsestä huolen pitäminen ei ehkä onnistukaan kovin hyvin. Lisäksi perheväkivallan piirissä elämisen vaikutukset voivat näkyä aikuisuudessa myös muun muassa ihmissuhdevaikeuksina. (Karjalainen 2019, 103–113, 123.) Lapsuuden väkivaltakokemukset voivat ilmetä aikuisiällä myös traumaoireina (Anderson & Danis 2006, 425; Haj-Yahia & Bargal 2015, 2949; Cater ym. 2015, 880) kuten keskittymisvaikeuksina (Anderson & Bang 2012, 61). Lisäksi koulutustaso saattaa jäädä matalaksi aikuisilla, jotka ovat lapsena altistuneet perheväkivallalle. Myös heidän tulotasonsa voi olla keskitasoa huonompi. (Cannon ym. 2010, 295.) Lisäksi on löydettävissä yhteys aikuisiän rikollisuuden ja lapsuuden aikaisen väkivallan todistamisen välillä (Howell & Cater & Miller-Graff & Schwartz & Graham-Bermann 2017, 349). Joillakin vihaiset tunteet voivat saada helposti yliotteen, jolloin ristiriitatilanteessa väkivaltaan saatetaan turvautua herkästi (Warnick ym. 2019, 414). Joidenkin ihmisten kohdalla väkivaltaa esiintyy myös ihmissuhteissa (Kero ym. 2019; Chan & Lo & Ip 2021, 4442–4444; Nipuli 2019, 15; Kimber & Adham & Gill & McTavish & MacMillan 2018, 284). Yksi selitys tälle voi olla se, että väkivaltaa ei ehkä jollain tasolla osata kyseenalaistaa, vaan se on sisäistetty jo lapsena (Carnevale 2020).

Herbellin ja Bloomin (2020, 409) mukaan ongelmallisen lapsuuden vanhemmuuteen ulottuviin vaikutuksiin ei vielä nykyäänkään ole suunnattu paljoakaan tutkimusta. Kuitenkin tiedetään, että lapsuuden aikaiset vahingoittavat kokemukset, kuten vanhempien välisen väkivallan todistaminen, voivat asettaa lisähaasteita vanhemmuudelle ja vanhemmuuteen liittyvälle stressille (Steele & Bate & Steele & Dube & Danskin & Knafo & Nikitiades & Bonuck & Meissner & Murphy 2016, 32). Esimerkiksi Stephensonin ja Renkin (2019, 357) tutkimuksessa todettiin, että jos äidit ovat aikuisuudessaan joutuneet perheväkivallan kohteeksi, heidän vanhemmuudessaan on suuremmalla todennäköisyydellä enemmän ongelmallisia ja vähemmän positiivisia piirteitä kuin niillä naisilla, joilla ei ole aikuisiän perheväkivaltataustaa. Huomattavaa on,

että tämänlaisen enemmän negatiivisia seikkoja sisältävän vanhemmuuden riski nousee vieläkin suuremmaksi, jos äidit ovat lapsuudessaan altistuneet perheväkivallalle. Toisena esimerkkinä Hassellen ja muiden (2019, 862–863) tutkimuksen mukaan lapsuusiän perheväkivallalle altistuminen ja aikuisiän väkivaltakokemukset yhdessä ovat huomattavasti voimakkaammassa yhteydessä negatiivisiin piirteisiin vanhemmuudessa kuin äidin aikuisena kokema lähisuhdeväkivalta yksinään.

Osa ihmisistä pystyy saavuttamaan hyvinvoivan aikuisuuden lapsuuskokemustensa jälkeen (Oranen 2001a, 48). Vaikka menneisyys on ollut raskas, kokemukset ovat muokanneet ihmistä sellaiseksi, mikä hän tällä hetkellä on. Esimerkiksi jotkut tuntevat itsensä vahvemmiksi, koska ovat selvinneet lapsuudestaan. Monet kokevat saaneensa voimia siitä, että heillä on tukenaan läheisiä ihmisiä, keille puhua aroista aiheista. Voimaa saadaan myös muun muuassa luonnosta tai uskonnosta sekä muunlaisesta henkisyydestä. Jotkut etsivät tietoa perheväkivallasta, jotta he pystyvät arvioimaan sen vaikutuksia sekä omaa toimintaansa, jotta väkivallan ylisukupolvinen kierre ei jatkuisi (Anderson & Bernhardt 2020, 759–763.) Useiden perheväkivaltaa lapsena todistaneiden kohdalla väkivalta ei kuulu aikuisena ihmissuhteisiin (Krug ym. 2002, 98). Monilla on pyrkimykseenä aikuisuudessa elää hyvin pitkälti toisenlaista elämää kuin lapsuudessa ja omaa elämää halutaan pystyä hallitsemaan. Omien lasten hyvinvointia pidetään tärkeänä ja päämääränä on toimia täysin päinvastoin verrattuna omiin lapsuusmuistoihin. (Dumont & Lessard 2020, 788; Anderson & Danis 2006, 428–429.)

3.3 VÄKIVALTAAN TODISTANEEN LAPSEN TUNNISTAMINEN

Kun lapsi oireilee jollakin tavalla, helposti käy niin, että keskitytään vain oireisiin eikä oteta huomioon sitä, että oireilun taustalla voi olla väkivaltainen koti (Nyqvist 2007, 11; Laaksamo 2001, 107). Lasten kanssa toimivilla aikuisilla tulisi olla mahdollisimman hyvät valmiudet väkivallalle altistuneiden lasten tunnistamiseen (Dodaj 2020, 168; Chanmugam & Teasley 2014, 197). Sekä väkivaltaisissa olosuhteissa asuviin lapsiin tyypillisesti liittyvien seikkojen että niin sanottua tavallista elämää elävien lasten kehityksen tuntemus on tärkeää (Paavilainen & Pösö 2003a, 75–76). Lapsen muuttunut käytös saattaa antaa vihjeitä siitä, että hänen elämässään tapahtuu tai on tapahtunut jotain, mikä aiheuttaa nämä kyseiset muutokset. Esimerkiksi jos lapsen käytöksessä alkaa ilmetä aggressiivisuutta tai hän muuttuu huomattavasti hiljaisemmaksi, on syytä kiinnittää asiaan huomiota. (Hurtig 2006, 173–174.) Lapsen leikeistä voi olla mahdollista huomata

vihjeitä ongelmista, esimerkiksi jos leikki on usein pitkälti saman tyyppistä eikä siihen liity iloisuutta. Leikkimisen analysointi on kuitenkin melko vaikeaa. (Oranen 2001a, 52–53.)

Lisäksi on syytä muistaa, että kaikkien lasten ongelmat eivät näy ulospäin. Lapsi saattaa karttaa huomion herättämistä ja toimia normaalilta vaikuttavalla tavalla. (Hurtig 2006, 173–174; Gråsten-Salonen 2003, 122.) Esimerkiksi koulussa lapsi voi pärjätä loistavastikin (Oranen 2001a, 60). Helposti ajatellaan, että huomaamattomalla lapsella ei voi olla vaikeuksia (Oranen 2001b, 31).

Väkivaltaisessa kodissa asuva aikuinen tai lapsi harvemmin yrittää saada apua. Lasten näkökulmasta väkivalta saattaa vaikuttaa elämään kuuluvalta asialta, jolloin he eivät edes ymmärrä voivansa saada jostain helpotusta. Vaikka heillä olisikin tietoa tilanteesta, heillä ei ehkä ole taitoja tai mahdollisuuksia hakeutua avun piiriin. (Paavilainen & Pösö 2003a, 75.) Lähisuhdeväkivallan salaileminen on yleistä, jolloin se usein jää piiloon (Piispa & Heiskanen 2017, 74; Notko 2011, 104–105; Paavilainen & Pösö 2003a, 76). Väkivallasta ei kerrota esimerkiksi häpeän vuoksi sekä siksi, että avun saaminen vaikuttaa epätodennäköiseltä (Chester & Joscelyne 2021, 2559). Väkivalta jää piiloon myös muista syistä, kuten esimerkiksi siksi, että siitä ei uskalleta kertoa uhkausten vuoksi. Väkivaltaa käyttävä voi muun muassa uhata fyysisellä väkivallalla tai tappamisella, jonka uhreiksi joutuisivat äiti tai lapset tai molemmat. Uhkailu voi olla sanallista tai siihen voi riittää pienikin ilme tai ele, mistä tarkoitus tulee selväksi. (Øverlien 2013, 280.)

Aina lapsen tilanteesta ei kysytä, vaikka merkkejä mahdollisista vaikeuksista olisikin havaittavissa. Esimerkiksi Karjalaisen (2019, 86–88, 120) tutkimuksessa jotkut haastateltavista kertoivat, ettei koulussa välttämättä kysytty mitään, vaikka arvosanat laskivat huomattavasti. Haastateltavat toivoivat, että joku olisi kysynyt heidän tilanteestaan. Heidän mielestään on kaikkien aikuisten asia kysyä lapsen olosuhteista silloin, kun huoli herää. Usea haastateltava totesi, että luultavasti olisi kertonut väkivallasta, jos siitä olisi kysytty joko kerran tai useampaan kertaan. He näkivät myös tärkeänä sen, jos muun muassa koulussa käytäisiin läpi sitä, minkälaista kohtelua ei tule pitää normaalina ja sallittavana ja keille lapsi voi asioistaan puhua ja miten hakea apua. Dumontin ja Lessardin (2020, 788–790) tutkimuksessa mainittiin siitä, että koulussa asiasta kuuleminen saattaisi myös vähentää häpeän tunnetta, jonka lisäksi lapsi saisi ymmärrystä tilanteestaan ja siitä, että hän ei ole ainoa, joka kärsii kyseisestä asiasta. Lisäksi jos koulussa annettavan valistuksen ansiosta kaikilla lapsilla olisi tietoa ilmiöstä,

väkivallalle altistuneet lapset saattaisivat helpommin uskaltaa puhua asioistaan kavereilleen.

Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen on vaikeaa (Nipuli 2019, 32; Paavilainen & Pösö 2003b, 18). Kysymällä sen mahdollisesta olemassaolosta perheessä on paras keino tunnistamiseen. Puheeksi ottaminen kuuluu kaikille, varhaiskasvatukselle, terveydenhuollolle, sosiaalialalle, nuorisotoimelle, koululle ja muun muassa lasten harrastustoiminnalle. Pelkkä kysyminen voi olla interventio. (Nipuli 2019, 27–33.)

4 TUTKIMUSASETELMA

4.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ, TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AINEISTO

Tämän tutkimuksen tehtävänä on tarkastella äitien näkökulmasta heidän lapsuutensa aikana tapahtunutta isän tai muun miespuolisen henkilön äitiin kohdistamaa lähisuhdeväkivaltaa ja siihen liittyviä kokemuksia sekä niiden vaikutuksia koko elämän aikana, ulottuen lapsuudesta nykyisyyteen. Tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ja ymmärtämään tutkimukseen osallistujien kokemuksia ja sitä, miten väkivallalle altistuminen on vaikuttanut tutkittavien elämään lapsena, muun muassa, tunteina, ajatuksina, toimintana ja ongelmina, sekä millä tavoin vaikutukset ilmenevät aikuisuudessa ja omassa äitiydessä.

Tutkimuskysymykset ovat:

Miten äitiin kohdistuvan perheväkivallan todistaminen lapsuuden aikana vaikuttaa lapsuuteen?

Miten äitiin kohdistuvan perheväkivallan todistaminen lapsuuden aikana vaikuttaa nykyiseen aikuisuuteen ja äitiyteen?

Aineistoni muodostuu keräämistäni kirjoitelmista. Kohderyhmänä tutkimuksessa ovat äidit, jotka ovat lapsuudessaan eläneet kodissa, missä mies kohdistaa väkivaltaa äitiä kohtaan. Otin sähköpostilla yhteyttä useisiin eri tahoihin, jotta saisin kirjoituspyyntöä levitettyä laajalti ja erilaisille yleisöille. Osa yhteydenotoista johti yhteistyöhön ja kirjoituspyyntöäni julkaistiin kesän, syksyn ja alkutalven 2021 aikana. Yhteistyötahoni olivat Mannerheimin lastensuojeluliiton vanhempainnetin keskustelupalsta, Naistenkartanon nettisivusto, keskustelupalstat Suomi24 ja Kaksplus, sekä Ensi- ja turvakotien liitto ja jotkut kyseisen liiton jäsenyhdistyksistä. Saatua yhteistyötahoilta luvan aineiston keräämiseen julkaisin kirjoituspyyntöni itse tai julkaiseminen tapahtui yhteistyötahon toimesta. Keräsin kirjoitelmia kahdella tavalla, sekä sähköpostiini että anonyymiin webropol-linkkiin, jotta osallistuminen olisi mahdollisimman helppoa. Pyysin kirjoittajia kertomaan vapaamuotoisesti mitä vain kokemuksistaan ja niiden vaikutuksista. Halusin antaa kirjoittajille vapauden kertoa mitä tahansa rajoittamatta kirjoitelmien sisältöä liikaa. Annoin myös apukysymyksiä, joita oli mahdollista käyttää halutessaan kirjoittamisen tukena. Ehdotin esimerkiksi kertomaan siitä, minkälaiselle

väkivallalle he ovat lapsuudessaan altistuneet, miten he ovat väkivaltaa huomanneet, minkä ikäisiä he ovat olleet, sekä miten tämä on vaikuttanut heidän lapsuutensa, aikuisuutensa ja äitiytensä aikana muun muassa tunteisiin, ajatuksiin, toimintaan, valintoihin ja terveyteen. Kirjoitusten pituus oli kirjoittajien päätettävissä.

Tutkimusta suunnitellessani toivoin saavani runsaasti materiaalia. Olin kuitenkin jo etukäteen tietoinen siitä, etten ehkä saa ainuttakaan kirjoitusta. Huoleni osoittautui turhaksi, sillä edellä mainittujen kanavien kautta sain kerättyä yhdeksän kirjoitelmaa. Teksteistä lyhin oli kolme lausetta, muiden pituus vaihteli yhden ja kuuden liuskan välillä. Kirjoitelmissa on oman näkemykseni mukaan runsaasti materiaalia. Mielestäni tämän kaltaiseen tutkimukseen osallistuminen kertoo siitä, että halu kertoa omaa tarinaansa muille on vahva, jos näinkin synkistä asioista ollaan valmiita kertomaan. Kyseessä on hyvin herkkä ja yksityinen asia, mistä kirjoittaminen varmastikaan ei ole helppoa.

4.2 LAADULLINEN TUTKIMUS, SISÄLLÖNANALYYSI JA KOKEMUSNÄKÖKULMA

Tutkimukseni on laadullinen aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jossa tarkastelen aineistoani kokemusnäkökulman kautta. Valitsin nämä tutkimuksen tekemisen tavat siksi, että halusin keskittyä tutkimukseen nimenomaan aineiston ehdoilla ja kirjoittajien tuntemuksiin ja niiden merkityksiin syventyen. Tämä kaikki tulee näkyväksi siinä, kun esittelen seuraavaksi lyhyesti näihin liittyvää teoriaa, jonka jälkeen kuvaan tutkimusprosessiani.

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistona voivat olla esimerkiksi tekstit. Tutkimus pohjautuu yleensä enemmän analyysiin ja vähemmässä määrin teoriaan, mutta teorialla on oma tärkeä osansa. (Juhila 2014, 18–20.) Tutkimusta tehdessään tutkija tekee aineistostaan tulkintoja (Kiviniemi 2018, 85). Kvalitatiivisuudessa moniulotteisuus korostuu, sillä tutkimuksessa saattaa esiintyä esimerkiksi erilaisuutta ja ristiriitaisuutta. Arkitieto eli asioiden ottaminen itsestään selvänä ohitetaan ja aineiston konteksti sisällytetään tulkintaan. Kontekstit luovat puitteet, joissa ihmisten toiminnan kautta rakentuvat sosiaalinen järjestys ja merkitykset. Aineiston tarkastelussa tärkeää on pyrkiä pääsemään erittäin lähelle aineistoa, esimerkiksi keskittymällä yksityiskohtiin tai säilyttämällä tutkittavien tuntemukset niin alkuperäisinä kuin vain mahdollista. Tutkittavien näkökulmaa pyritään ymmärtämään heidän omien tuntemustensa kautta ja myös tutkijan refleksiivisyydellä on suuri merkitys. (Juhila 2014, 18–20.) Tutkimuksen

yleistettävyyys ei ole laadullisen tutkimuksen päämääränä, vaan kuvan luominen tutkimuksen kohteena olevista asioista sekä siitä, mitä ne voisivat tarkoittaa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98).

Aineistolähtöisyys tutkimuksen teossa tarkoittaa sitä, että teoria ei luo tutkimuksen ja analyysin lähtökohtia, vaan analyysi tapahtuu aineistosta käsin, vaikkakin täysin teoriatonta tutkimusta tai analyysiä ei voida sanoa olevan olemassa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–112).

Sisällönanalyysi on sopiva analyysimenetelmä laadulliseen tutkimukseen. Tutkimus keskittyy niihin asioihin, minkä kautta vastataan tutkimuskysymyksiin. Analyysi alkaa aineistoon tutustumisella. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–112.) Sisällönanalyysin avulla voidaan tutkia muun muassa tekstien sisältämiä merkityksiä. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin prosessia aloitellessa päätetään, minkälaisiin yksiköihin aiotaan keskittyä. Nämä ovat muun muassa sanoja tai laajempia kokonaisuuksia. Aineiston pelkistämävaiheessa päätetään, mitä aineistosta käytetään. Aineistosta poimitaan tutkimuksen kannalta merkitykselliset kohdat, jonka jälkeen kohdat pelkistetään lyhyiksi ilmaisuiksi. On myös mahdollista luoda enemmän kuin vain yksi lyhyt ilmaus kustakin merkityksellisestä kohdasta. Tämän jälkeen vuorossa on aineiston järjestely, jossa lyhyet ilmaisut ryhmitellään yhdistävien ja erottavien piirteiden perusteella alaluokiksi. Seuraava vaihe on yläluokkien muodostaminen, mikä tapahtuu kytkemällä alaluokkia yhteen. Pääluokat rakennetaan jatkamalla ryhmittelyä edelleen. Prosessin lopuksi kaikki kootaan yhden yhteisen luokan alle. Tämä aineiston järjestely on päällekkäistä käsitteellistämisen kanssa. Käsitteellistämässä rakennetaan aineistosta tieteellisiä määritelmiä ja päätelmiä. Päämääränä on vastata tutkimuskysymyksiin käsitteiden toisiinsa kytkemisen avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117, 122–127.) Mitään tarkkaa ohjesääntöä sisällönanalyysin käyttämiseen ei ole, joten tutkija saa jonkin verran vapaat kädet luodessaan analyysiä. Analyysin ja tulkinnan keinoin pyritään rakentamaan ymmärrettävissä oleva kuva tutkimuksen aiheesta. Tutkijan tulee olla tietoinen omista ennakoajatuksistaan ja arvioida niitä ja niiden vaikutusta kriittisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–112.)

Lähestymistapana tutkimuksessani on kokemusnäkökulma. Kokemusten tutkimiseen soveltuvat muun muassa tutkittavien kirjoittamat tekstit. Aineisto kerätään esimerkiksi laatimalla jokaiselle tutkittavalle samankaltaisena esitettävä ohje kirjoittamisen avuksi. Kokemusta tutkiessa keskeistä on ymmärtää, että tutkimuksen kohteena ovat yksilöiden

kokemukset, jolloin yleistettävyyttä ei tavoitella. Tutkittavien kuvaamat kokemukset otetaan vastaan heille itselleen todenmukaisina. (Perttula 2005, 140–141, 154, 156.) Kokemusnäkökulmassa korostuvat ihmisten henkilökohtaiset kokemukset ja subjektiivisuus. Päämääränä ei siis ole tuotetun tiedon objektiivisuus tai totuuden etsiminen vaan tunteisiin ja merkityksiin keskittyminen ja niiden ymmärtäminen. (Jokinen 2014, 15.)

Aineistoa käsitellessäni purin sitä aluksi osiin ja rakensin sitä uudelleen luokitellen ja muodostaen määritelmiä ja päätelmiä. Aloitin aineiston käsittelyn lukemalla kaikki kirjoitelmat moneen kertaan läpi ja tein muistiinpanoja mieleen nousseista ideoista. Keskityin lukemaan tekstejä tuntemusten, kokemusten ja merkitysten näkökulmasta. Tämän jälkeen syvennyin pohtimaan analyysiyksikön valintaa. Valitsemani analyysiyksikkö on merkityksellinen ilmaus tai ajatus, jonka pituus vaihteli aineistossa muutamasta sanasta muutamiin lauseisiin. Jokainen analyysiyksikkö tässä tutkimuksessa sisälsi jonkin tutkimuksen aiheeseen liittyvän tärkeän asian, mitä en pystynyt pilkkomaan lyhyemmäksi ilman, että se olisi menettänyt merkityksensä. Seuraavaksi rakensin jokaiselle yksikölle lyhyen koodin, joka kuvasi analyysiyksikköä tiivistäen sen sisällön.

Jaoin koodit ryhmiin, jolloin jokaiseen ryhmään eli alaluokkaan sisältyi saman tapaisia koodeja. Esimerkiksi alaluokka fyysinen väkivalta sisältää muun muassa koodit lyöminen ja potkiminen. Koostin analyysin kautta kirjoitelmista yhteensä 25 alaluokkaa: fyysinen väkivalta, henkinen väkivalta, taloudellinen väkivalta, seksuaalinen väkivalta, väkivallan todistamisen tavat, vanhempien alkoholinkäyttö ja mielenterveys, lapsen nimenomaisesti kohdistettu väkivalta, väkivallan kesto, lapsen laiminlyönti, väkivallasta puhuminen, emotionaaliset vaikutukset, traumaoireet, toimijuuden rajoittuminen, toimijuus pyrkimyksenä vaikuttaa väkivaltaan, toimijuus väkivallan välttelyä ja selviytymiskeinoina, aikuisiän psyykkiset haasteet, toipumista edistävät keinot, kontrollointi ja suorittaminen, asennoituminen omiin vanhempiin, asennoituminen muihin ihmisiin, lasten kasvattamiseen kytkeytyvät haasteet, äitiyteen kytkeytyvä syyllisyys, huoli ja ylisuojeleminen, lasten tarpeiden ensisijaisuus, hyvän äitiyden tavoittelu.

Jatkoin aineiston parissa työskentelyä edelleen rakentaen yläluokkia yhdistelemällä alaluokkia. Muodostin kahdeksan yläluokkaa, joita ovat väkivallan muodot ja väkivallan todistaminen, väkivaltaisen kodin erityispiirteet, väkivaltaisen kodin psyykkiset vaikutukset, lapsen toimijuus väkivaltaisessa kodissa, yleinen psyykkinen vointi

aikuisuudessa, sosiaaliin suhteisiin liittyvät psyykkiset vaikutukset, äitiyden haasteet, lasten merkityksen korostuminen. Yläluokista rakensin vielä neljä pääluokkaa. Pääluokiksi muodostuivat väkivaltainen koti, väkivallan todistamisen vaikutus lapsuuteen, väkivallan todistamisen vaikutus aikuisuuteen, väkivallan todistamisen vaikutus äitiyteen. Koko aineiston kattava nimi on perheväkivallan todistaminen ja sen vaikutus lapsuuteen, aikuisuuteen ja äitiyteen. Havainnollistan tämän sivulla 29 taulukossa 1.

Tärkeänä ohjenuoranani oli pitää tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset koko ajan työskentelyn ytimessä. Sisällönanalyysiä tehdessäni huomasin, että työskentely oli ajoittain vaativaa ja jouduin tekemään erilaisia valintoja. Monen luokittelun kohdalla jouduin pohtimaan pitkään, mikä ratkaisu olisi loogisin. Tämä johtui osin siitä, että monet aineiston sisältämistä asioista liittyvät vahvasti toisiinsa. Tällöin joko valitsin, mihin kyseiset asiat sopivat mielestäni parhaiten tai laajensin jotain määritelmää kattamaan myös kyseessä olevat seikat tai sisällytin kyseisen asian useamman määritelmän alle. Analyysin kokonaisrakenne muuttui myös useampaan kertaan, välillä siksi, että huomasin uudenlaisen rakenteen toimivan paremmin, ja toisinaan siitä syystä, että sain lisää aineistoa, joka ei sopinutkaan suoraan aikaisempaan pohjaan. Pyrin alusta loppuun säilyttämään tarkasti tutkimukseen osallistujien kokemusmaailman. Säilytin myös raportoidessani käyttämäni sitaatit tarkasti alkuperäismuodoissaan, kirjoitusvirheitä myöden. Reflektointi oli iso osa aineiston työstämistä. Pyrin keskittymään oman ajatteluni pohdintaan, jotten analysoisi ja tulkitsisi liikaa tai ajautuisi kirjoittajien tarkoittamien asioiden ohitse.

Taulukko 1. Sisällönanalyysillä muodostettu tutkimustulosten rakenne.

PERHEVÄKIVALLAN TODISTAMINEN JA SEN VAIKUTUS LAPSUUTEEN, AIKUISUUTEEN JA ÄITIYTEEN
VÄKIVALTAINEN KOTI
Väkivallan muodot ja väkivallan todistaminen
Fyysinen väkivalta
Henkinen väkivalta
Taloudellinen väkivalta
Seksuaalinen väkivalta
Väkivallan todistamisen tavat
Väkivaltaisen kodin erityispiirteet
Vanhempien alkoholinkäyttö ja mielenterveys
Lapsen nimenomaisesti kohdistettu väkivalta
Väkivallan kesto
Lapsen laiminlyönti
Väkivallasta puhuminen
VÄKIVALLAN TODISTAMISEN VAIKUTUS LAPSUUTEEN
Väkivaltaisen kodin psyykkiset vaikutukset
Emotionaaliset vaikutukset
Traumaoireet
Lapsen toimijuus väkivaltaisessa kodissa
Toimijuuden rajoittuminen
Toimijuus pyrkimyksenä vaikuttaa väkivaltaan
Toimijuus väkivallan välttelyä ja selviytymiskeinoina
VÄKIVALLAN TODISTAMISEN VAIKUTUS AIKUISUUTEEN
Yleinen psyykkinen vointi aikuisuudessa
Aikuisiän psyykkiset haasteet
Toipumista edistävät keinot
Kontrollointi ja suorittaminen
Sosiaalisiin suhteisiin liittyvät psyykkiset vaikutukset
Asennoituminen omiin vanhempiin
Asennoituminen muihin ihmisiin
VÄKIVALLAN TODISTAMISEN VAIKUTUS ÄITIYTEEN
Äitiyden haasteet
Lasten kasvattamiseen kytkeytyvät haasteet
Äitiyteen kytkeytyvä syällisyys
Huoli ja ylisuojeleminen
Lasten merkityksen korostuminen
Lasten tarpeiden ensisijaisuus
Hyvän äitiyden tavoittelu

4.3 TUTKIMUKSEN EETTISYYS

Eettisiä kysymyksiä tulee aina miettiä, kun tehdään tutkimusta. Eettisessä tutkimuksessa kunnioitus läpäisee koko tutkimusprosessin ja mahdollisten haittavaikutusten poistamiseen tai ainakin niiden minimointiin tulee keskittyä. Eettisesti tehdyn tutkimuksen osana on, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja keskeyttäminen on sallittua. Osallistujia pitää informoida sekä datan säilytykseen että jatkokäyttöön liittyvistä asioista. Tulosten raportoinnissa tulee kiinnittää huomiota siihen, mitä tutkittavista kirjoitetaan ja miten, jotta anonymiteetti säilyy ja tuloksia on mahdotonta yhdistää tutkittaviin. (Waller, Farquharson & Dempsey 2016, 46–53.) Omaan tutkimusprosessiin pitää sisältyä olennaisesti kriittinen arviointi ja vääristelelemättömyys (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 26). Toisten tutkijoiden tuotoksia tulee kohdella asianmukaisesti. Aineisto pitää säilyttää turvallisesti. Koko tutkimusprosessia koskevia arvoja ovat rehellisyys, tarkkuus, huolellisuus, avoimuus ja vastuullisuus. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Tämän tutkimuksen kirjoituspyynnössä kerrottiin, minkälainen tutkimus oli kyseessä, mihin tarkoitukseen aineistoa kerättiin ja miten tutkimukseen pystyi osallistumaan, joten vapaaehtoisen osallistumisen vaatimus täyttyi. Vastaamalla kirjoituspyyntöön tutkittavat antoivat suostumuksensa kirjoitustensa käyttöön tämän tutkimuksen tarkoitusta varten. Tutkimukseen osallistuminen oli mahdollista keskeyttää lähettämällä sähköpostia, jonka lisäksi sähköpostitse oli mahdollista saada lisätietoa tutkimuksesta sekä pystyä muokkaamaan kirjoitustaan. Tutkimuksen aihe on hyvin sensitiivinen, joten on mahdollista, että kirjoittaminen nosti tutkittaville pintaan erilaisia ajatuksia ja tunteita. Mielestäni kuitenkin ne, jotka halusivat osallistua tähän tutkimukseen, olivat jo itse arvioineet, että aiheesta kirjoittaminen ei ole liian raskasta. Tästä syystä tutkimuksen haitat voidaan arvioida joko poissa oleviksi tai ainakin hyvin pieniksi. Tutkimuksesta voidaan ajatella olevan hyötyä, sillä kyseessä on monia ihmisiä koskettava ja voimakkaasti elämään vaikuttava ilmiö, jota on tärkeää tutkia ja jolla on merkitystä sekä yksilön että yhteiskunnan tasolla. Asiasta kirjoittaminen voi olla keino osallistujille saada kertoa omista kokemuksistaan ja tätä kautta tuoda asian merkityksellisyyttä esille. Tutkimuksessa aineiston kerääminen ja käyttö sekä tulosten raportointi suoritettiin eettisesti kestäväällä tavalla. Kukaan muu ei päässyt käsiksi aineistoon missään tutkimuksen vaiheessa, vaan aineisto säilytettiin turvallisesti. Kuten kirjoituspyynnössä kerrottiin, tekstejä ei tulla käyttämään tämän kyseisen tutkimuksen lisäksi missään muussa kontekstissa ja aineisto tuhottiin tutkimuksen jälkeen. Aineistosta mahdollisesti

esiin nousevat tunnistamista helpottavat seikat häivyttiin aineiston käsittelyssä näkymättömiin. Käsittelin aineistoa sekä analysoidessani että tulkintoja ja johtopäätöksiä tehdessäni osallistujia kunnioittaen ja arvostaen. Pyrin koko ajan työssäni siihen, että osallistujien kokemukset säilyisivät mahdollisimman aitoina. Esimerkiksi yritin koko ajan reflektoida omaa asemaani tutkijana ja keskittyä pohtimaan sitä, miten suhtaudun teksteihin ja miten analysoin niitä, minkä lisäksi yritin olla tekemättä vääränlaisia tai liian pitkälle meneviä tulkintoja. Itselläni oli jonkin verran tietoa ja myös mielipiteitä jo ennen tutkimuksen teon aloittamista ja tietoa kertyi lisää tutkielmaa tehdessä. Pyrin koko työskentelyprosessin aikana olemaan tietoinen siitä, mikä juontaa juurensa omasta ajattelustani ja mikä taas on aidosti lähtöisin aineistosta, jotta pysyisin uskollisena aineistolle enkä katsoisi sitä teorian tai ennakkoajatusteni läpi. Tutkimusta tehdessäni pyrin rehellisyyteen, läpinäkyvyyteen, tarkkuuteen ja kriittisyyteen sekä tieteellisten käytäntöjen mukaiseen toimintaan.

Seuraavaksi tässä tutkimuksessa käydään läpi tutkimustuloksia. Luvussa viisi mielenkiinnon kohteena on se, millaiseksi aineistossa määrittyy väkivaltainen koti. Tämän jälkeen katse kääntyy lähisuhdeväkivallalle altistumisen vaikutuksiin elämän aikana.

5 VÄKIVALTAINEN KOTI

Väkivaltaisen kodin tarkastelu jakautuu kahteen eri osioon. Ensimmäinen näistä käsittelee kirjoitusten sisältämiä äitiin kohdistuvan perheväkivallan muotoja ja lapsen perheväkivallalle altistumisen tapoja. Jälkimmäisessä osiossa tarkastellaan aineistosta ilmeneviä väkivaltaisen kodin erityispiirteitä.

5.1 VÄKIVALLAN MUODOT JA VÄKIVALLAN TODISTAMINEN

Kirjoitelmista on löydettävissä väkivallan eri ilmenemismuodoista fyysinen väkivalta, henkinen väkivalta, taloudellinen väkivalta ja seksuaalinen väkivalta. Muista väkivaltamuodoista teksteissä ei ole mitään viitteitä. Tämä kertoo joko siitä, että perheissä ei ole näitä väkivallan muotoja tai sitten ne pysyvät lapsilta piilossa. Joidenkin kirjoittajien teksteissä kuvataan useita väkivallan muotoja. Esimerkiksi henkisen väkivallan kuvausten lisäksi kerrottiin myös äitiin käsiksi käymisestä ja perheen omaisuuden tuhoamisesta. Monipuolisen väkivallan käyttö on perheväkivallalle tyypillistä. Hyvin usein väkivaltainen ihminen ei turvaudu vain yhteen väkivallan tapaan, vaan hänellä on käytössään myös muita. (Oranen 2001a, 58.) Esimerkiksi jos äiti kokee taloudellista väkivaltaa, luultavasti hänellä on kokemuksia myös muista väkivallan muodoista (Kaittä & Nyqvist 2014, 272). Lapsi voi joutua väkivallan hetkellä tahtomattaan aivan tapahtumien keskipisteeseen. Tämä on nähtävissä seuraavassa sitaatissa, missä lapsen oma vuode hajoaa isän säännätessä äitiä kohti välittämättä lapsen sijainnista.

”Yksi muistikuva on että sänkyäni oli vanhempien makkarassa eli olin tosi pieni, ja isä hyökkäsi äidin kimppuun keskellä yötä kotiin tullessaan sänkyäni yli ja se meni rikki.”

Aineiston kirjoitelmista jokaisessa kuvataan isän tekemää fyysistä väkivaltaa äitiä kohtaan. Kokemuksia on esimerkiksi potkimisesta, lyömisestä, repimisestä ja tönimisestä. Fyysisen perheväkivallan kuvaukset ovat hyvin voimakkaita.

”...isä oli kaatanut olohuoneen kirjahyllyn äidin päälle ja sirpaleet olivat saaneet äidin vuotamaan verta... ...kouluikäisenä toisessa kodissa äiti tuli huoneeseeni nukkumaan ja lukitsi oven, mutta isä mursi oveni päästäkseen äidin luo...”

Aina fyysistä väkivaltaa ei erotella tarkemmin, vaan sen sijaan vain mainitaan sen olemassaolosta. Joissakin tapauksissa tapahtumista kerrotaan hyvinkin tarkasti ja elävästi, kuten seuraava lainaus osoittaa.

”Fyysisestä väkivallasta on jäänyt mieleen voimakkaimpana tilanne, joka tapahtui viikonloppuaamuna. Isä ja äiti olivat olleet edellisenä iltana teatterissa ja mamma oli vahtinut minua ja siskoani. Olin noin viisi ja siskoni pari vuotta vanhempi. Mamma oli lähtenyt kotiinsa illalla, kun vanhempani olivat saapuneet teatterista. Aamulla kömmimme siskoni kanssa äidin kainaloon, kuten usein vapaa-aamuina. Isä alkoi huutamaan keittiössä jotain, että äiti olisi katsellut toista miestä teatterissa ja tuli raivoissaan makuuhuoneeseen, jossa olimme. Äiti painoi meidät peiton alle ja isä löi nyrkillä äidin naamaan. Tämän jälkeen isä puki ulkovaatteet ja poistui. Äiti syöksyi vessaan.”

Henkisestä väkivallasta puhutaan jokaisessa kirjoitelmassa lukuun ottamatta kahta tekstiä. Tämä voi ehkä johtua siitä, että fyysistä väkivaltaa saattaa olla helpompi havaita kuin henkistä ja lapsi voi mieltää fyysisen väkivallan väkivallaksi helpommin kuin henkisen. Toisaalta myös henkinen väkivalta saattaa olla hyvinkin mieleenpainuvaa.

”Fyysinen väkivalta on jäänyt heikommin muistiin kuin henkinen. Muistan painostavan tunnelman hyvin selkeästi, mutta vain epämääräisesti jonkinlaisen riuhtomisen.”

Aineiston henkinen väkivalta muodostuu muun muassa pelottelusta, kontrolloinnista, perheessä vallitsevasta ahdistavasta ilmapiiristä, vähättelystä, arvostelemisesta ja haukkumisesta. Henkistä väkivaltaa käytetään esimerkiksi aiheuttamaan puolisolle huonommuuden tunnetta ja osoittamaan hänelle alisteinen asema väkivallan käyttäjän nähdessä.

”Muistikuvani olivat ahdistava tunnelma kun isä tuli juovuksissa kotiin.”

”Henkinen väkivalta oli sellaista, että isä kertoi äidin olevan täysi nolla, riidat päättyivät siihen, että isä kertoi olevansa niin paljon älykkäämpi ja fiksumpi, että äiti voisi puhua sitten kun saa edes yhden korkeakoulututkinnon suoritettua. Toisinaan hän sanoi jonkun loppukaneetin latinaksi ja kertoi, että jos on niin idiootti, ettei sitä ymmärrä, kannattaa olla hiljaa.”

Henkinen väkivalta voi olla keino vaihtoehdottomuuden osoittamiseen ja uhkailemiseen. Mies pyrkii oman valta-asemansa pönkittämiseen ja siihen, että uhri uskoisi olevansa riippuvainen hänestä, jolloin suhteesta lähtemistä ei kannata edes harkita.

”Lisäksi isä pelotteli äitiä, että jos häntä ei olisi, niin äiti ei tulisi ikinä selviämään (taloudellisesti).”

Kontrollointia kuvataan yhdessä kirjoitelmassa isän mustasukkaisena, vainoharhaisena ja uhkaavana käytöksenä. Myös toisen kirjoituksen sisällöstä kuultaa isän ehdoton määräämisvalta. Mies on ottanut itselleen perheen pään roolin ja hän hallitsee kaikkien elämää oman mielensä mukaan, jokaisessa perheen asiassa. Muut joutuvat sopeuttamaan elämänsä isän hallinnan mukaan. Esimerkiksi äidille lankeaa koko kodinhoito ja jopa liikkuminen kodin ulkopuolella on pitkälti isän päätettävissä.

Kuten kaikki väkivallan muodot, taloudellinen väkivalta voi olla monin tavoin vahingollista sekä äidille että lapsille. Se on usein pitkäkestoista ja ajan myötä pahenevaa, minkä lisäksi se voi tehdä väkivallan piiristä pakenemisen hyvin hankalaksi. Tekijät haluavat toiminnallaan joko alistaa muita tai saada itselleen hyötyä, tai molempia. (Kaittila & Nyqvist 2014 270–273.)

”eikä oo hääviä perhe-elämää sekään jos isä tuhlaa rahat ja ruokaa oli sen takia heikosti silloin tällöin.”

Taloudellista väkivaltaa kuvataan joissakin kirjoitelmissa. Jopa ruokaan ei ole tarpeeksi rahaa, sillä koko perheelle tarkoitettut varat ovatkin isän yksityisomaisuutta, ja hän päättää kaikesta rahankäytöstä yksin. Muiden perheenjäsenten tarpeita ei huomioida. Isä ei muun muassa päästä äitiä itsenäisesti kauppaan, vaan kulkee mukana vahtimassa rahan käyttöä tai tekee ostokset itse.

Seksuaalinen väkivalta mainitaan vain kerran aineistossa. Ehkä kyse on siitä, että sitä esiintyy pääsääntöisesti lasten huomion ulottumattomissa tai sitä ei enempää näissä tapauksissa ole. On myös mahdollista, että lapset eivät ymmärrä, mistä on kyse, jos jotain jollain tavalla huomaavatkin.

”Yhden kerran isä käski minut takaisin huoneeseeni ja ajattelin hänen lyövän äitiäni. Ilmeisesti hän on raiskannut kuitenkin äitini silloin (tai joku muu kerta) eteisen lattialla.”

Orasen (2001a, 44–47) mukaan hyvin yleistä on oletus siitä, että lapset eivät huomaa väkivaltaa. Lasten kuvailut perheväkivallan todistamisen määrästä voivat olla aivan toista luokkaa kuin vanhempien, sillä he näkevät ja huomaavat muilla tavoin paljon enemmän kuin mitä vanhemmat luulevat. Lisäksi he voivat jopa kertoa tapahtumista, mistä vanhemmalla ei ole muistikuvia. Väkivallan todistamisen muodoista näkemistä ja kuulemista kuvataan tämän tutkimuksen teksteissä runsaasti.

”Näin ja kuulin väkivaltaa koko lapsuuden ajan. Onneksi pääsin heti opiskelemaan että pääsin nopeammin pois kotoa.”

”Olen nähnyt sekä fyysistä väkivaltaa, jota isäni harjoitti äitiäni kohtaan ja kuullut myös sanallista väkivaltaa.”

”näinhän mä kaikkee pienenä ja jos en ollut nähnyt niin huomas sen silti jostain. äiti oli hiljasempi niin siitä tiesi tai jostain muusta.”

Kirjoitelmissa on nähtävissä, että joissakin tilanteissa lapset ovat samassa tilassa isän ja äidin kanssa väkivallan aikana, ja toisinaan väkivaltaan liittyviä ääniä kuullaan kauempaa, esimerkiksi toisesta huoneesta. Myös muita tapoja havaita väkivallan käyttöä kuvataan aineistossa. Lapsi on tietoinen paljon muustakin kuin vain nähdystä ja kuullusta väkivallasta. Aikuisten selitykset väkivallan jäljistä, kuten kaappiin törmäämisestä aiheutuneista ruhjeista, eivät ole uskottavia. Lisäksi äidin käytös usein kertoo totuuden siitä, mitä aikaisemmin on tapahtunut. Lapset voivat myös olla hyvinkin tietoisia esimerkiksi taloudellisesta väkivallasta, isän hallitsemattomasta rahankäytöstä muiden perheenjäsenten hyvinvoinnin kustannuksella.

5.2 VÄKIVALTAISEN KODIN OMINAISPIIRTEET

Tutkimuksen tässä vaiheessa käsitellään aineistossa ilmeneviä väkivaltaisen kodin ominaisuuksia. Näitä ovat vanhempien alkoholin käyttö ja mielenterveyden tila, lapseen itseensä suunnattu perheväkivalta, lähisuhdeväkivallan kesto, lasten laiminlyönti ja väkivallasta puhuminen.

Kuten aikaisemmin tämän tutkimuksen teoriaosuudessa todettiin, vanhemman mielenterveysongelmat ja perheväkivalta kulkevat usein käsi kädessä (Dube ym. 2002, 6–15; Krug 2002, 98). Mielenterveyden ongelmista kerrotaan muutamissa kirjoitelmissa. Tämä näyttäytyy isän itsemurhana tai sen yrittämisenä ja lisäksi yksi kirjoittajista kuvaa isän harhaista ajattelua ja toimintaa.

”Isä käyttäytyi uhkaavasti, vainoharhaisesti ja mustasukkaisesti äitiä kohtaan, ja myös muuta maailmaa kohtaan. Uskon että käytöksen takana oli psyykkisiä häiriöitä. Varmasti alkoholillakin oli osuutta jo tuolloin, vaikkakaan en muista eläneeni humalaisten aikuisten tai tyhjien pullojen ja ryyppyseurueiden keskellä (myöhemmässä vaiheessa alkoholi määrätti isän elämää näkyvämmiin, enkä silloin enää asunut samassa taloudessa)... Muistan muutaman erillisen tapahtuman noista varhaisvuosista. Useamman kerran isä kuvitteli äidin myrkyttävän hänet ruualla, ja heittäli ruuat ja maitopurkit pitkin seiniä. Jos lähdimme johonkin, isä piirsi viivan hiekkatielle, jotta näkee onko joku kulkenut pihaan meidän poissaollessamme. Toisinaan isä telkeytyi työhuoneeseensa jossakin ihmeellisessä mielentilassa.”

Alkoholista mainitaan edellisen sitaatin lisäksi neljässä aineisto-otteessa. Alkoholien käyttämisen laajuus on vaihtelevaa, joidenkin vanhempien kohdalla jopa päivittäistä. Usein juominen on yhteydessä väkivallan käyttöön. Eräässä kirjoitelmassa isä ei käyttäytynyt väkivaltaisesti ennen alkoholin käytön aloittamista. Muiden ihmisten kertomusten mukaan tämän perheen isä oli aikaisemmin ollut lempeäluonteinen.

”Isäni alkoi juoda ja oli väkivaltainen äitiäni kohtaan... Olin tosi pieni, he erosivat kun olin 6 v... Isä kuoli kun olin 12 v ja en juurikaan suurta surua tuntenut, koska hän oli aika vieras minulle. Olen kuullut että ennen juomista hän oli todella kiltti ihminen muille.”

Joissakin tekstissä taas kuvaillaan kokoaikaista väkivallan uhkaa, sillä väkivalta saattaa leimahtaa myös ilman alkoholia. Lapset kuitenkin pelkäävät vielä enemmän isän juodessa, joten näissä perheissä väkivallan uhan korostuminen entisestään on yhteydessä alkoholin käyttöön. Vanhemman alkoholin käytön ja perheväkivallan välinen yhteys on todettu myös muissa tutkimuksissa (Graham & Bernards & Laslett & Gmel & Kuntsche & Wilsnack & Bloomfield & Grittner & Taft & Wilson & Wells 2021, 5628; Dodaj 2020, 167–169; Krug ym. 2002, 98; Dube ym. 2002, 6–15), tästä on mainittu jo tutkimuksen teoriakappaleessa.

Aikaisemmin on todettu myös se, että väkivallan toistuvuus on tyypillinen piirre puolisoon kohdistuvan väkivallan ollessa kyseessä (Piispa & Heiskanen 2017, 84) ja usein väkivalta hallitsee perhettä hyvin pitkään (Nyqvist 2001, 13; Nipuli 2019, 14). Väkivallalle altistumisen kesto on aineistossa vaihtelevaa. Aina kestoa ei osata edes arvioida. Yhden lapsen kohdalla isän väkivaltaisuutta ei esiintynyt alusta asti, vanhemmat erosivat ennen koulun alkua ja isä kuoli jo lapsen varhaisnuoruuden aikana. Joidenkin kirjoittajien elämässä väkivaltaa oli ainakin vielä alaluokilla. Perheväkivallan todistaminen omassa kodissa on neljässä kirjoitelmassa huomattavan pitempiaikaista, koko lapsuuden ja nuoruuden mittainen taival. Erään lapsen kohdalla vanhemmat erosivat lapsen ollessa alle kouluikäinen. Äitiin kohdistunut lähisuhdeväkivalta loppui, mutta se muuntui isän uuteen puolisoon suunnatuksi lähisuhdeväkivallaksi.

Lapseen itseensä nimenomaisesti kohdistettu väkivalta näkyy selvästi joissakin teksteissä. Lähisuhdeväkivaltaa todistavat lapset ovat riskissä joutua myös itse väkivallan kohteiksi (Koivula ym. 2021, 9, 35–36; Haj-Yahia & Bargal 2015, 2933; Oranen 2012, 222), mikä on tuotu huomion kohteeksi jo tämän tutkielman alkupuolella. Äitiin kohdistuva henkinen väkivalta voi ulottua kirjoitelmien perusteella myös lapsiin. Lapset joutuvat muun muassa sietämään nimittelyä ja kuuntelemaan rajuja uhkauksia. Suoraan

lapsen kohdistettu fyysinen väkivalta saa muotonsa esimerkiksi lyömisenä. Väkivaltaa ja sen uhkaa joudutaan kohtaamaan pahimmillaan hyvin usein.

”Koko lapsuuden ja nuoruuden minä ja kolme vuotta minua vanhempi siskoni haimme toisistamme turvaa kun lähes joka viikko jouduimme pakenemaan humalaista isää keskellä yötä metsään tai naapuriin. Välillä tuli niin kiire lähteä pakoon, ettei ehtinyt pukea kenkiä ja ollessani neljä vuotias, juoksimme keskellä yötä talvipakkasessa paljain varpain isää metsään pakoon. Opimme siskoni kanssa laittamaan kengät sängyn viereen emmekä vaihtaneet yöpukuja vaan nukuimme päivävaatteissa kun tiesimme, että tulee yöllä taas lähtö.”

”kaikki mitä äiti teki tai mä kaikki oli aina väärin. me oltiin huonoja ja miehet ne maailmaa pyörittää.”

”Isä on uhannut meitä haulikolla, puukolla, on uhannut ajaa meidät kallion seinään, uhannut perhesurmalla ja kuvaillut miten haluaisi tappaa meidät. Hän on uhannut myös lemmikkejämme.”

Tässä tutkielmassa mainittiin jo aiemmin, että väkivaltaisen kodin lapset ovat usein laiminlyötyjä (Söderholm & Politi 2012, 87; Dube ym. 2002, 3–15). Laiminlyönnin määrittelyminen voi olla vaikeaa. Usein käytetyn määritelmän mukaan lapsen perustarpeiden täyttämättä jättämisen katsotaan olevan laiminlyöntiä. Tämä on vaarallista lapsen kehitykselle. Perustarpeisiin sisältyvät esimerkiksi turvallisuus, kunnioittaminen, hoiva, emotionaalinen läsnäolo ja rakkauden saaminen. Lähisuhdeväkivallan todistaminen on jo itsessään lapsen laiminlyöntiä. (Söderholm & Politi 2012, 78–81.) Kirjoitelmista nousee esiin monenlaisia laiminlyönnin muotoja. Naisten kuvausten mukaan lapsuudessa on esimerkiksi lasten vahtimisen puutetta, ravinnon ja vaatetuksen niukkuutta, positiivisten tunteiden ja kokemusten vähyyttä tai poissaoloa sekä turvattomuutta, pelkoa ja muita negatiivisia tunteita. Osa näistä asioista on tullut jo esille ja muita tarkastellaan tässä tutkimuksessa myöhemmin.

Aineistossa neljässä tekstissä sivutaan perheväkivallasta puhumista ja sen tunnistamista. Tätä käsiteltiin jo tämän tutkimuksen osiossa, missä keskityttiin perheväkivaltaa todistaneen lapsen tunnistamiseen. Lähisuhdeväkivallan todistamisesta saattaa olla hyvin vaikea puhua (Chester & Joscelyne 2021, 2560–2561). Kirjoitelmissa ei ole lainkaan mainintoja siitä, että väkivallasta puhutaan perheen sisäisesti, mutta vanhempien ja lasten välisestä puhumattomuudesta sen sijaan kerrotaan kolmessa tekstissä. Väkivallan olemassa olo kielletään ja siihen liittyvät tapahtumat yritetään häivyttää pois.

”Kerran isä löi äitiä naamaan nyrkillä niin että äidin naama oli kauan mustana, olin tapahtumahetkellä vieressä. Seuraavana päivänä äiti väitti

kaatuneensa ja suuttui kun sanoin, että olin vieressä ja näin kun isä löi häntä.”

”Koskaan ei kukaan perheessä puhunut väkivallasta tai muusta. Kaikki painettiin villasella, ettei taas tapahdu jotain.”

Yhtenä syynä vaitioloon voi olla se, että keskustelun pelätään pahentavan väkivallan ilmenemistä. Myöskään ulkopuolisille ei lapsuuden aikana haluta tai uskalleta kertoa kotioloista erilaisista syistä johtuen. Häpeän tunne esiintyy selvästi aineistossa, kuten myös se, että kertomista pidetään turhana. Kuten aikaisemmin on tullut esille, häpeästä (Karjalainen 2019, 82–83; Paavilainen & Pösö 2003a, 76; Piispa & Heiskanen 2017, 74; Notko 2011, 104–105) ja lannistumisesta (Notko 2011, 104–105; Piispa & Heiskanen 2017, 74) kirjoitetaan myös muissa tutkimuksissa. Lapsi saattaa tuntea todellista avuttomuutta ja uskoa, ettei kukaan pystyisi koskaan muuttamaan tilannetta (Anderson & Danis 2006, 425). Lapsia myös kielletään kertomasta perheen asioista.

”Ainakin minua lapsena hävetti, ehkä siksi en kertonut opettajille tai kenellekään muullekaan. Myös oli vahvasti sellainen tunne että tämä elämä on tällaista eikä muuksi muutu vaikka tekisin mitä. Äidin kiellot vaikuttivat myös. Näistä ei sitten puhuta... Edes parhaille ystäville en kehdannut kertoa miten inhottavaa kotonani oli. Minua ainakin olisi lapsena auttanut edes vähän se jos olisi ollut muitakin samassa tilanteessa olevia keiden kanssa purkaa tuntojaan.”

”Kukaan ei tiennyt meidän perheasioista koska ei saanut puhua.”

Aineistossa ulkopuoliset ihmiset eivät kysele perheen olosuhteista. Joko he eivät huomaa mitään huolta nostattavaa, tai eivät tee mitään, vaikka huomaavatkin. Yhden naisen kertomuksessa hänen äitinsä pakenee joskus pappilaan väkivallan yltyessä. Toinen äideistä kertoo, miten lapsena saa usein kuulla, miten mukavat vanhemmat hänellä on. Muut ihmiset eivät tiedä, minkälaista lapsen kotona oikeasti voi olla, sillä ongelmat eivät näyttäydy kodin ulkopuolella. Jotkut sukulaisista ja naapureista kyllä tietävät miten asiat ovat. Vain yksi heistä puuttuu väkivaltaan ja hänkin on paikalla vain harvoin. Kirjoittaja arvelee, että muut ilmeisesti vähättelevät väkivallan uhrin asemaa ja nimeävät ilmiön vain parisuhderiidaksi ja henkilökohtaiseksi ongelmaksi. Lapsia kukaan ei ajattele. Hänen mielestään lasten asemaa, sekä silloin kauan sitten että vielä tänäkin päivänä, ajatellaan aivan liian vähän. Myös toisessa kirjoituksessa puntaroidaan sitä, miten lapsi toivoo, että häneltä tiedusteltaisiin kotioloista.

”Ei kukaan kysynytäkään vaikka koulu meni kaikilla huonosti ja naapurit kuulivar ja mä toivoin että siihen olis tartuttu, jos joku olis suoraan kysynyt

niin ehkä joku meistä olis kertonu. Tai ei. En tiedä. Oli äidillä mustelmia mutta niistäkään ei kukaan kysyny.”

Tutkimuksen teoriaosuus kuvaa näitä samoja asioita. Lähisuhdeväkivallan ollessa kyseessä on yleistä, että ulkopuolisille perhe saattaa näyttäytyä varsin tavallisena, jolloin ulkopuoliset eivät edes ole ongelmista tietoisia (Notko 2011, 104–105). Perheväkivallan huomaamista vaikeuttaa se, että välttely kuuluu traumaoireistoon. Lapsesta ei tässä tapauksessa ehkä huomaa tapahtumien vaikutusta, vaan hän tuntuu oireettomalta. (Oranen & Keränen 2006, 64.) Lähisuhdeväkivallasta kärsivän lapsen tilanteen huomaaminen voi olla hyvin vaikeaa (Paavilainen & Pösö 2003a, 78). Lisäksi ulkopuoliset saattavat helposti myös jättää toimimatta, vaikka heillä olisikin tiedossa mitä kodin piirissä tapahtuu (Paavilainen & Pösö 2003b, 18). Yhden äidin kirjoitelmassa kuvastuu se ikävä tosiseikka, että viranomaisista ei ole juurikaan apua lapsuuden aikana.

”Yöt päättyivät aina samalla kaavalla, isä haettiin putkaan ja seuraavana päivänä isän päästyä putkasta oltiin niinkuin mitään ei olisi tapahtunut... Tuohon aikaan lastensuojelu ei puuttunut, emmekä sisareni kanssa osanneet hakea apua. Ollessani 15v minun sijoitustani sijaisperheeseen alettiin harkita, mutta muutin 16v pois kotoa, pian isosiskon perässä.”

Tässä tutkimuksen osassa on mahdollista nähdä, miten aineistossa ilmenevät väkivallan muodot ja niiden todistamisen tavat sekä väkivaltaisten kotien ominaisuudet määrittävät lasten elämää suuresti. Lasten kohtaama väkivalta on monimuotoista ja sille altistutaan useilla eri tavoilla. Tässä käsitellyt asiat jo yksittäisinä mullistavat lapsen maailmaa, minkä lisäksi ne myös vaikuttavat toisiinsa. Asioiden yhteen kietoutuvuus koskee kaikkia tässä tutkimuksessa esiin nostettuja asioita, sekä tämän kappaleen teemoja että myös myöhemmin esiteltäviä tutkimustuloksia. Joissain perheissä on äitiin kohdistuvan väkivallan lisäksi myös mielenterveyteen tai alkoholiin liittyviä ongelmia sekä lapsiin kohdistettua väkivaltaa ja laiminlyöntiä. Perheväkivallan kesto on eri tasoista eri perheissä. Väkivallasta ei ole tapana puhua lasten ja vanhempien kesken, minkä lisäksi siitä ei kerrota myöskään muille. Ulkopuoliset eivät tiedä lasten oloista tai eivät ainakaan juurikaan tee asialle mitään. Kokonaisuutena väkivaltaiset kodit ovat lapsille tiloja, missä he viettävät paljon aikaa pakon sanelemana. Kotiin yleisesti liitetyt positiiviset mielikuvat ovat hyvin erilaisia kuin kuvaukset näiden lasten kodeista.

6 VÄKIVALLAN TODISTAMISEN VAIKUTUS LAPSUUTEEN

Tämän tutkimuksen aineistosta on mahdollista paikantaa monenlaisia lapsuuden aikana ilmeneviä lähisuhdeväkivallan todistamisesta nousevia vaikutuksia. Tässä luvussa vaikutuksia pohditaan kahden alaotsikon alla, joista ensimmäisessä keskitytään väkivaltaiseen kotiin yhdistyviin psyykkisiin vaikutuksiin. Tämän jälkeen puhutaan lapsen toimijuudesta väkivallan ympäröimässä elämässä.

6.1 VÄKIVALTAISEN KODIN PSYYKKISET VAIKUTUKSET

Kirjoitelmista rakentuvat psyykkiset vaikutukset lapsuudessa jakautuvat emotionaalisiin vaikutuksiin ja traumaoireisiin. Kirjoitelmissa kuvataan lapsuuden tunne-elämää hyvin pitkälti negatiivisten tuntemusten kautta. Lapset tuntevat olonsa muun muassa epätoivoisiksi ja ahdistuneiksi. Lähisuhdeväkivallan todistaminen voi saada aikaan voimakkaita ja laaja-alaisia tuntemuksia, se ikään kuin nielaisee sisäänsä suuren osan lapsen elämästä.

Joissakin teksteissä ei näy laisinkaan valoisuutta perhe-elämästä kerrottaessa. Toisissa ilmenee hieman myönteisiäkin seikkoja, esimerkiksi perheen kesken onnellisiakin hetkiä voi joskus olla. Toisaalta niitäkin saattaa himmentää tulevien väkivaltahetkien uhka. Rauhallisuuden tunteesta ei uskalleta nauttia, koska se ei ole kestäväää eikä uskottavaa.

”satuttaa muutkin asiat kuin vaan jos joku lyö mua itseä, miten ne ei ajatelleet mua ollenkaan? aina ei ollut kamalaa, hyviäkin muistoja on mutta vaan vähän. nekin hetket oikeestaan vaan ärsytti koska ne ei ole totta. kohta jyrisee taas.”

”Olin järkyttynyt tapahtuneesta, mutta samalla surullinen, että isä oli poissa, koska minulla oli aina hauskaa hänen kanssaan.”

Lapsi saattaa kokea maailmansa jossain määrin ristiriitaisena hyvien ja huonojen hetkien keskellä. Ristiriitaisuus tulee näkyväksi myös isään kohdistuvien tunteiden kahtiajakoisuudessa. Isän teot ovat kammottavia, mutta hänestä saattaa samalla olla mukaviakin muistoja. Isän kaksi puolta voivat aikaansaada lapsessa hämmennystä (Chester & Joscelyne 2021, 5263). Hämmennyksen tunteita saa aikaan myös lapsen näkökulmasta epäreilu ja uskomaton kokemus siitä, että hänellä ei ole väliä eikä hänen ymmärretä kärsivän väkivallan repimästä perhe-elämästä.

Lasten tunteita tarkasteltiin tämän tutkielman kolmannessa luvussa, ne peilautuvat hyvin pitkälti samankaltaisina myös aineistosta nouseviin tunteiden kuvauksiin. Orasen (2001a, 53) ja Koivulan ja muiden (2021, 32–33) mukaan moni lähisuhdeväkivallalle altistunut lapsi tuntee turvattomuutta. Oranen ja Keränen (2006, 66–67) toteavat, että surullisuus on näiden lasten elämässä yleinen olotila, minkä lisäksi Warnick kumppaneineen (2019, 410) kertoo, että väkivaltakokemuksia omaavat lapset voivat tuntea itsensä hyvin onnettomiksi ja he jopa saattavat kokea elävänsä täysin ilman kiintymystä.

”Positiivisia muistoja on kavereista, sukulaisista ja koulusta. Hyviä muistoja ei ole kummastakaan vanhemmasta. En muista että kumpikaan olisi koskaan halannut, pitänyt sylissä tai sanonut rakastavansa. En tuntenut että minusta olisi välitetty, en ollut tärkeä, en edes turvassa.”

”Lapsuuteni oli ihan hirveä. Painajainen ei riitä kuvaamaan sitä mitä mun elämä oli... Mä olin surullinen ja pelokas lapsi.”

Kuten on jo aiemmin todettu, pelko on tuttu tunne perheväkivaltaa todistavien lasten keskuudessa. Tämä näkyy esimerkiksi Koivulan ja muiden (2021, 32–33), Chesterin ja Joscelynin (2021, 5263) sekä Humphreysin (2001, 248) tutkimuksissa. Pelko voi olla kokoaikaista ja piinata perhettä jatkuvana ahdistavana ilmapiirinä ja kontrollointina (Callaghan ym. 2018, 1560–1561). Samaan tapaan tämän tutkimuksen aineistossa pelosta puhutaan paljon.

”Väkivallan uhka oli muuten se pahin, ei se itse teko. Tavallaan se ilmapiiri siis, että koko ajan tuntosarvet että onko isä juovuksissa ja tapahtuuko jotain kohta.”

Lapsi voi pelätä isän suuttuvan pienimmästäkin asiasta tai tapahtumasta. Yksittäisten pelottavien hetkien lisäksi jatkuvasti tunnettu pelko käy monesta kirjoitelmista selvästi ilmi. Perheissä vallitsee pelon tunnelma. Koskaan ei voida olla varmoja siitä, että mitään pahaa ei voisi kohta tapahtua. Hermostuneisuus ja odotus, pelkojen toteutumisen mahdollisuus, saattaa jopa olla kaikkein ahdistavinta. Lisäksi pelkoa tunnetaan esimerkiksi silloin, kun lapsi päättelee väkivallan uhan yltyvän. Riskin nouseminen voi liittyä muun muassa isän alkoholin käyttöön, jolloin tunnelma kotona kiristyy. Pelon tunteminen voi jatkua myös vanhempien eroamisen jälkeen.

”Eron jälkeen tapasin isääni vain tunteja kerrallaan silloin tällöin ja isääni kohtaan tunsin pelkoa.”

Sekä teorialuvussa että aineistossa kuvastuu se, että lasten tuntema pelko liittyy sekä lapsen omaan turvallisuuteen että äitiin ja sisaruksiin. Oranen (2001a, 51), Laaksamo

(2001, 105) ja Karjalainen (2019, 67–68) toteavat, että lapselle on kauhistuttavaa pelätä äidin vahingoittuvan ja mahdollisesti myös kuolevan.

”Koen, että uhkaava ja pelottava ilmapiiri sekä äidin hätä, oli tuhoisaa meille pienille lapsille.”

”Pelotti että äiti joutuu sairaalaan tai että se kuolee. Lapselle ihan hirveetä, en ymmärrä miten selvittiin.”

”Yleensä väkivalta kohdistui meihin lapseen ja se tuntui itsestä jopa helpommalta kuin nähdä se, että äitiin sattuu.”

Pelon tunteminen äidin puolesta on lapsilla hyvin kokonaisvaltaista. Yksi kirjoittaja kertoo muistavansa elävästi, miten äidin pää osuu kaatuessa tulisijaan ja miltä oma sydämensyke tuntuu rinnassa hänen seurattessaan, päättyykö äidin kohtalo tällä kertaa kuolemaan. Tästä esimerkistä voidaan myös huomata miten tarkasti lapset saattavat muistaa perheväkivaltatilanteita.

”Minusta tuntui siltä että on minun vastuullani estää tapahtumia sillä ei ollut ketään muutakaan. Tunsin aina syyllisyyttä jos en ehtinyt tappeluiden väliin ajoissa. Ja silloin kun en ollut kotona. Tai jos kiukuttelin tai tein jotain muuta mistä ei pidetty ja siitä syttyi sota. Syyllisyyttä tunsin myös pois muuttamisesta. Muutto oli minulle kuitenkin pakollista koska en jaksanut enää. En tiedä miten kuvailisin oloani, kuulostaa kliseeltä sanoa mutta tuntui kuin olisi päivästä toiseen vaikea hengittää.”

Kuten aiemmin on kerrottu, lapset saattavat kokea vastuun tunnetta muiden perheenjäsenten turvallisuudesta (Anderson & Danis 2006, 428). Tämän tutkimuksen aineistossa vastuusta kerrotaan suoraan vain yhdessä kirjoitelmassa, mutta epäsuorasti sen voi ajatella ilmenevän kaikkien niiden toiminnassa, jotka yrittävät puuttua väkivaltaan. Perheväkivaltaa todistaneella saattaa olla myös syyllisyyteen liittyviä tuntemuksia, kuten Oranen (2001a, 47) toteaa. Myös tämä on myös mainittu tässä tutkimuksessa aikaisemmin. Syyllisyyttä tunnetaan esimerkiksi silloin, kun epäonnistutaan estämään väkivallan leimahtaminen ja silloin, kun väkivallan syttyminen liitetään omaan toimintaan. Vastuun tunteet ja syyllisyyden kokemukset voivat olla lapselle musertavia.

”Lapsena koin aina olevani jotenkin huonompi kuin muut. Olin tosi epävarma itsestäni. Häpesin perhettäni ja teeskentelin. Olin kodin ulkopuolella iloinen, kiltti ja sosiaalinen mutta salaa äärimmäisen pelokas ja pohjattoman surullinen, jännitin myös kaikkea ja olin henkisesti aivan rikki. Itkin todella usein yksinäni.”

”mulla oli niin paljon kiukkua sisällä ja mä pelkäsin joka päivä.”

Myös monista muista aineiston sisältämistä tunteista on puhuttu jo ennestään teoriaosuuden aikana. Viha on yksi tunteista, joita väkivallalle altistuneet voivat kokea (Chester & Joscelyne 2021, 5263; Humphreys 2001, 249). Vihan tunteminen on ymmärrettävää silloin, kun olosuhteet eivät ole lapselle suotuisat vaan väkivallan täyttämät. Vihan tunteita väkivaltaisessa perheessä asuvien lasten elämässä voivat aiheuttaa sekä äitien kyvyttömyys luoda lapsille turvaa ja väkivaltaisten henkilöiden teot, että lasten ohittaminen aikuisten ollessa etusijalla (Karjalainen 2019, 77). Moni lähisuhdeväkivallalle altistunut lapsi kokee myös häpeän tunteita (Humphreys 2001, 248) sekä kärsii matalasta itsetunnosta (Oranen & Keränen 2006, 66–67; Krug ym. 2002, 103). Huono itsetunto ehkä voi olla ainakin osittain syynä jännittämiseen. Häpeäminen ja ulkopuolisuuden tunne saattaa johtaa helposti totuuden peittelyyn ja esittämiseen. Lapselle on luontaista haluta olla samanlainen kuin ikätoverinsa. Kaiken kaikkiaan aineistosta paikantui laaja negatiivisten tunteiden kirjo. On selvää, että perheväkivallalle altistuminen saattaa vaikuttaa lasten tunteisiin erittäin voimakkaasti.

Joillakin väkivaltaisen kodin lapsilla ilmenee erilaisia traumaoireita (Oranen & Keränen 2006, 64; Nipuli 2019, 15; Chester & Joscelyne 2021, 2562). Näitä on kuvattu jo luvussa kolme. Esimerkiksi nukahtaminen voi pelottaa perheväkivaltaa todistavaa lasta, koska painajaiset voivat vaivata hyvinkin usein. Lisäksi uni voi olla katkonaista. (Keränen 2001, 139.) Riitelyn äänet saattavat myös vaikeuttaa nukkumista. Tämän tutkimuksen aineistossa kaksi kirjoittajaa puhuu nukkumiseen kytkeytyvistä vaikeuksista.

”Painajaisia näin aina, en halunnut nukkua. Oli vaikea nukahtaa myös siksi kun usein oli meteliä.”

”Painajaiset olivat aivan järkettäviä, ne harvenivat kotoa pois muuton jälkeen ja ne loppuivat kokonaan vasta kun olin ehkä 30-vuotias, en muista enää. Näin niitä lapsena ja nuorena joka yö tai melkein, todella kauhistuttavia, minut yritettiin tappaa ja joskus myös rakastamani ihmiset tapettiin kuten ystävät. Isä oli näissä hyvin usein se joka jahtasi. Usein heräsin vasta silloin kun minua tapettiin unessa ja tiesin että nyt kuolen koska kipu oli jo niin kovaa etten enää kestänyt sitä. Näin myös paljon unia lentämisestä ja siitä etten osannut juosta enkä huutaa tai olin alamäkeä ajavassa autossa jossa ei ollut jarruja.”

Edellisen sitaatin kirjoittajan tarinassa lapsuuden aikana nukahtaminen vaatii paljon aikaa. Hänen on vaikea pystyä rentoutumaan tarpeeksi, jotta saisi unen päästä kiinni. Lisäksi nukkumista häiritsee se, että hän haluaisi koko ajan olla tietoinen siitä, mitä kodissa tapahtuu. Kun nukahtaminen vihdoinkin onnistuu, unet ovat hyvin usein todella pelottavia painajaisia, mikä vaikeuttaa lepoa entisestään. Traumatisoituminen näkyy

aineistossa myös siten, että omasta lapsuusajasta muistetaan vain vähän. Eräs kirjoittaja kuvailee lapsuuttaan epäselväksi ja pitkälti hämärän peitossa olevaksi. Hänellä on vain jonkin verran muistikuvia, huomattavasti vähemmän kuin muilla. Vähäisten muistojen kammottavuus pahentaa kuvaa lapsuudesta vielä entisestään.

”Kirjoitan tähän sekalaisia ajatuksia, kaikki asiat liittyvät toisiinsa ja järjestely on hankalaa. Tämä oikeastaan kuvastaa lapsuuttani hyvin. Kaikki oli jotenkin sekavaa ja lisäksi menneisyydessä on paljon sellaista mitä en muista. Aina on ollut sellainen olo että muut muistavat lapsuudestaan paljon enemmän. Isoja ja pieniä juttuja. Minulla on paljon tyhjää ja se tuntuu välillä oudolta. Mutta sitten on tarkkojakin muistoja. Melkein kaikki muistot ovat ahdistavia ja pelottavia. Kuin kauhuelokuvaa.”

Väkivaltaisen kodin lapset saattavat kuvata myös esimerkiksi vatsan tai pään fyysisiä tuntemuksia (Oranen 2001a, 53). Tässä tutkimuksessa lapsen psyykinen huonovointisuus kotitilanteen takia näyttäytyy kehon tuntemuksina kahden kirjoittajan kohdalla päänsärkynä, vatsakipuna, uupumuksena ja muistiongelmina. Väsymys, säryt ja muut kehoa vaivaavat asiat voivat vaikuttaa negatiivisesti sekä lapsen yleiseen olotilaan että monenlaiseen toimintaan. Esimerkiksi koulutyöhön voi olla vaikea keskittyä (Oranen 2001a, 60; Krug ym. 2002, 103).

6.2 LAPSEN TOIMIJUUS VÄKIVALTAISESSA KODISSA

Tässä tutkimuksessa lasten toimijuus näyttäytyy usealla eri tavalla. Samalla lapsella saattaa myös olla useita tapoja toimia. Perheväkivallan kanssa kamppailevat lapset joutuvat omaksumaan keinoja selviytyä päivästä toiseen ja he ovat usein myös pakotettuja toimimaan tietyissä asioissa aikuisen tavoin (Carnevale ym. 2020). Lapsen toimijuutta kuvataan tässä tutkimuksessa kolmen käsitteen kautta. Nämä ovat toimijuuden rajoittuminen, toimijuus pyrkimyksenä vaikuttaa väkivaltaan sekä toimijuus väkivallan välttelyä ja selviytymiskeinoina.

Aineistossa lasten elämä ja toiminta rajoittuu aikuisten määräämissä puitteissa. Esimerkiksi aikaisemmin mainittu isän rahankäytön hallitseminen vaikuttaa lapsen olosuhteisiin ja toimintamahdollisuuksiin suuresti. Lapsen arki voi rajoittua myös muilla tavoilla. Perheen tilanne saattaa johtaa esimerkiksi siihen, että lapsen elämä supistuu kodin sisäpuolelle väliaikaisesti, kun äiti jää töistä kotiin lasten kanssa väkivallan seurausten takia. Suuremmassa mittakaavassa lapsen elinpiiri muuttuu täysin silloin, kun vanhemmat päättävät vaihtaa asuinpaikkaa paetakseen huonoa mainetta. Tässä tilanteessa

lapsen toimijuus on hyvin rajoitettua, sillä hänen on muutettava vanhempien mukana, mikä muun muassa luultavasti katkaisee olemassa olevat kaverisuhteet.

”Kun äiti tuli vessasta toinen puoli naamasta oli turvonnut ja sininen. Seuraavien päivien aikana silmä muurautui umpeen. Äiti oli sairaslomalla töistä, isä nukkui varmaan toimistollaan ja me olimme kotona päivähoitosta.”

”Muutimme usein koska vanhempiani hävetti kun naapurit saivat selville heidän ongelmansa ja poliisit oli tuttuja.”

Lapset rajoittavat toimintaansa paljon myös itse. Muun muassa yhdessä tekstissä kerrotaan, että väkivallan riskin takia kavereita ei haluta viedä kotiin, vaan aika ystävien kanssa vietetään aina muualla. Eräs naisista kuvailee lapsuuteen kuuluvaa oman käytöksen kontrollointia, joka on itsestään selvyys kotona ollessa. Lapsen käytös ja toimintamahdollisuudet rajoittuvat, kun hän kokee jatkuvasti tarvetta toimia äärettömän kiltisti ja huomaamattomasti, jotta konflikteja ei syntyisi.

Väkivaltaisen kodin lapsen toimijuutta voi olla lapsen aktiivinen pyrkimys vaikuttaa perheen sisäiseen väkivaltaan (Karjalainen 2019, 68–69; Anderson 2017, 842). Tätä on käyty läpi teorialuvussa ja saman tapaisia seikkoja rakentuu myös tutkimuksen tässä osassa. Lapset yrittävät ennaltaehkäistä tapahtumia tai saada ne loppumaan puuttumalla niihin (Chester & Joscelyne 2021, 2560). Esimerkiksi lapset voivat auttaa äitiä pakenemaan (Anderson & Danis 2006, 428). Seuraavassa sitaatissa kuvataan sitä, miten tunnelman kiristyessä lapset pitkittävät tarkoituksellisesti toimintaansa äitiä suojellakseen.

”Me opimme pian vitkuttelemaan vientiä, jotta äiti ehtisi sillä aikaa paeta.”

Lapset myös saattavat vaikkapa pyrkiä pitämään isästä kiinni ja yrittää komentamalla saada väkivaltatilannetta loppumaan (Oranen 2001a, 50), ja he voivat jopa tavoitella väkivallan kohdistumista itseensä, jotta äiti säästyisi (Øverlien & Hydén 2009, 484). Lapsi voi tuntea itsensä hyvin avuttomaksi väkivallan keskellä (Chester & Joscelyne 2021, 5259). Vaikka lapsi tekee kaikkensa, yrityksistä huolimatta väkivalta pysyy perheen elämässä.

”Jossain vaiheessa minusta tuli vahva äidin puolustaja. Muistan kerran kun menin isän ja äidin riidan väliin rullatun Aku Ankan kanssa ja sanoin isälle ”lyö minua, mutta älä äitiä.”

”mä koitin auttaa äitiä mutta ei se koskaan onnistunut. isä ei kuunnellut mua ja se oli liian vahva ja mut vaan tönättiin pois tieltä.”

Suojeleminen voi mennä kaiken muun edelle. Lapsi saattaa ajatella, että äidille saattaa tapahtua jotain pahaa silloin, kun lapsi ei ole paikalla ja lapsi voi jopa pelätä hänen kuolevan tuona aikana (Orjasniemi & Kurvinen 2017, 135). Aina ei ole mitenkään mahdollista arvata, milloin väkivalta alkaa (Chester & Joscelyne 2021, 5259). Vaikkakin myös muiden väkivaltaisissa perheissä elävien lapsen olosuhteet ovat vaikeat, vielä raskaampaa on niiden lasten elämä, joille väkivaltatilanteiden ennakoiminen ei ole mahdollista (Oranen 2001a, 49).

”Olin lapsena paljon kotona jotta pystyin olemaan jatkuvassa valmiudessa hyppäämään äidin avuksi...En myöskään uskaltanut nukkua. Piti kuulostella koska kuuluu räähdyksiä tai kovempaa puhetta. Silloin kun asunto oli kaksikerroksinen, nukuin välillä lattialla toinen korva lattiaa vasten jotta heräisin helpommin. Juoksin aina paikalle kun huomasin että jotain tapahtuu tai on tapahtumassa. Olen pienestä asti oppinut rauhoittelemaan, vaihtamaan puheenaihetta, ja niin edelleen. Joskus se auttoi mutta ei tietenkään joka kerta. Siinä vaiheessa millään ei ollut enää merkitystä, vaikka yritin huutaa, kirkua ja repiä isää vaatteista.”

Kodissa ajan viettäminen on ahdistavaa, mutta epä tietoisuus äidin voinnista poissa ollessa voi olla vielä pahempaa. Tahto suojella äitiä on usein suurempaa kuin oman hyvinvoinnin ajattelu. Kodin ulkopuolisista menoista ja jopa levosta tingitään, kun pelätään ettei ehkä pystytä ajoissa säntäämään äidin puolustajaksi. Lapsi voi myös yrittää kommunikoida tavoilla, joilla ehkä pystyy estämään väkivaltaa, hän esimerkiksi pyrkii kiinnittämään väkivaltaisen henkilön huomion toisaalle ja pitämään yllä rauhallista ilmapiiriä (Humphreys 2001, 248–249).

Aineistossa näkyy, miten lapsi pyrkii sekä tukemaan äitiä että myös suojelemaan sisarusiaan. Tästä kirjoittavat myös muun muassa Chester ja Joscelyne (2021, 2561).

”Siskoni koitti rauhoittaa minua ja huusi äidille, että tarvitaanko apua. Äiti huusi itkuisena, että ei tarvita.”

”Me lapset opittiin jo hyvin varhain suojelemaan äitiä. Itse otin isän nyrkin iskut mielummin itse vastaan kun katsoin vierestä kun isä pahoinpiteli siskoa tai äitiä.”

Lapsen toimijuus väkivaltaisissa kodeissa ilmenee myös monilla tavoilla, mitkä eivät liity pyrkimykseen aktiivisesti vaikuttaa väkivallan esiintymiseen, vaan sen sijaan väkivallan välttelemiseen ja erilaisten selviytymiskeinojen käyttämiseen, jotta kauhistuttavissa oloissa pystytään pärjäämään. Kuten on todettu, hyvin usein lapset eivät puutu perheväkivaltaan, sillä he pelkäävät liikaa väkivaltaa ja sen ylymistä, joko äitiä kohtaan tai lasta itseään (Øverlien 2013, 279–282). Aineiston mukaan lapset voivat esimerkiksi

tarkkailla vanhempiaan hyvinkin kekseliäästi. Yhdessä kirjoitelmassa kuvataan jopa kodin tapahtumien tallennusta salaa poissaolon aikana.

”Me lapset laitoimme usein nauhurin nauhoittamaan ja kuuntelimme vanhempiemme riitelyä nauhalta kun palasimme kotiin.”

”Me ei menty tappeluihin auttamaan vaikka oltais haluttu. Ei sitä uskalla. Yhdessä itkettiin tai yksin jos muut nukkui.”

Aikaisempaa tutkimusta avaavissa luvuissa kerrottiin, että joskus lapset reagoivat väkivaltaan tilanteesta tai kodista pakenemalla (Koivula ym. 2021, 32–33), minkä lisäksi myös muun muassa häiriökäyttäytymistä (Chester & Joscelyne 2021, 5263) ja päihteiden käyttöä esiintyy joillakin lähisuhdeväkivallalle altistuneilla lapsilla (Oranen & Keränen 2006, 65–66). Nämä toimintatavat ovat löydettävissä kirjoitelmista.

”mä olin vähän häirikkö koulussa ja aloin juomaan jo yläasteen alussa... mä olin paljon poissa, aina kun vaan voin, kavereilla ja pitkin kyliä.”

Aikaisemmin kerrotun mukaan sisarukset ja ystävät saattavat olla tärkeä voimavara perheväkivallalle altistuneilla lapsilla (Warnick ym. 2019, 412–413). Sisaruksiin tukeutumisesta löytyy kirjoitelmista muutamia mainintoja ja eräs naisista on vahvasti sitä mieltä, että yksinään selviytyminen ei ole mahdollista, vaan pärjäämiseen tarvitaan myös muita.

”Ilman sisaruksia ja ystäviä en olisi jaksanu, pelottaa ajatella miten mun olis käynyt.”

Tutkimuksessa ystävien kanssa ajan viettäminen mainitaan useammankin kerran. Kaveripiirissä pystytään osittain unohtamaan mieltä piinaavat asiat. Eräs nainen miettii myös hyvää onneaan ystävien suhteen. Ystävyysuhteiden luominen ja niiden ylläpitäminen ei ole itsestänselvyys, vaan moni lapsi kärsii yksinäisyydestä. Merkityksellistä on myös se, minkälaisia ystävät ovat. Kilttien ja luotettavien tovereiden seurassa lapsi pääsee kokemaan rauhallista ja mukavaa yhdessäoloa, mikä kodin piiristä puuttuu. Tämä ei ehkä olisi mahdollista esimerkiksi päihteitä käyttävien kavereiden parissa.

Selviytymiskeinot voivat liittyä muuhunkin kuin ystäviin ja perheen muihin lapsiin, mikä selviää jo tämän tutkimuksen ensimmäisissä luvuissa. Lapset voivat yrittää sulkea pelottavia kokemuksia tajunnan ulkopuolelle monin eri tavoin, kuten yrittämällä keskittyä johonkin muuhun kuin väkivaltaan (Chester & Joscelyne 2021, 2561), esimerkiksi syventymällä lukemiseen (Humphreys 2001, 249). Tämä ilmeni myös kirjoitelmissa.

”Halusin oppia lukemaan jo tosi pienenä lapsena ja opinkin onneksi. Kirjoista tuli minulle pakopaikka ja luin joka päivä tuntikausia. Mielikuvitusmaailmoissa oli parempi olla. Kirjojen avulla opin myös sen että tämä ei ole normaalia. Lastenkirjat olivat iloisia ja vastoinkäymisistäkin hahmot pääsivät yli”

Kirjat voivat olla merkityksellinen voimavara, jonka avulla on mahdollista siirtää ajatukset ainakin hetkellisesti muualle ja kokea ilon hetkiä kertomusten henkilöiden mukana. Tarinoiden avulla lapsi tutustuu uusiin asioihin ja erilaisiin ympäristöihin. Arjen murheet jäävät taustalle edes osittain. Kirjat tarjoavat näkökulmia ja ajattelutapoja ja voivat siksi sekä avata lapsen silmiä oman tilanteensa suhteen että valaa häneen uskoa siihen, että asiat voivat vielä joskus olla paremmin.

Myös koulumaailmaan panostaminen on mainittu aiemmin. Se voi olla yksi tapa pyrkiä jaksamaan vaikeassa tilanteessa. Esimerkiksi Humphreysin (2001, 249) tutkimuksen mukaan koulun keskittymällä on mahdollista saada positiivista huomiota ja onnistumisen kokemuksia. Eräässä tekstissä kuvaillaan sitä, miten vanhemmilta saatu huomio on aina negatiivista ja koulussa lapsi pystyy hankkimaan opettajilta kaipaamiaan myönteisiä tuntemuksia. Kouluaiikana käyttäytyään hyvin ja kotitehtävät hoidetaan, sillä moitteita ei haluta. Opettajalta saatu palaute kannustaa jatkamaan, koska lapselle on tärkeää kokea olevansa taitava ja hyväksyty. Opinnot voivat myös muodostua suunnitelmaksi elämänmuutokseen, opiskelupaikan saamiseen tähtääminen tarjoaa reitin kotoa pois muuttamiseen ja parempaan elämään.

Kuten aikaisemmin on kerrottu, väkivaltaa sisältävän perheen lapsille on tyypillistä toivoa, että äiti päättäisi suhteen väkivaltaiseen mieheen (Oranen & Keränen 2006, 65–66) ja he voivat myös aktiivisesti yrittää taivutella äitiä eroamaan (Anderson 2017, 842; Anderson & Danis 2006, 428). Øverlienin ja Hydénin (2009, 488–489) mukaan väkivaltataustan omaavat lapset saattavat myös toivoa väkivaltaisen ihmisen kuolemaa. Tämänkaltaisesta toimijuudesta on muutamia viitteitä myös tutkimuksen aineistossa.

”Pienenä rukoilin iltarukouksessa joka päivä että isä lähtisi tai kuolisi. Vähän vanhempana ymmärsin ettei jumalaa ole olemassa, kukaan ei auta, ainoa keneen voi luottaa on minä itse.”

Äskeisessä sitaatissa epätoivoinen lapsi anoo isästä eroon pääsemistä, joko eron tai kuoleman muodossa. Tästä voidaan tulkita, että hän ei jaksa uskoa isän muuttavan koskaan käytöstään, joten lapsi yrittää itse vaikuttaa asiaan rukoilemalla.

”Yritin saada unta ajattelemalla sitä minkälaista on sitten aikuisena elää omassa kodissa, onnellisena oman perheen kanssa. Aikomuksenani oli olla

ihan erilainen kuin vanhempani ja myös valita elämäni mukavia ja kilttejä ihmisiä. Omia lapsiani aioin pitää maailman tärkeimpinä asioina.”

Aiemmin on myös todettu, että perheväkivaltaa todistavat lapset haaveilevat tulevaisuudesta, onnesta ja omasta perheestä (Oranen & Keränen 2006, 65–66). Väkivaltaisessa kodissa kasvava pitää väkivallattomuutta ehdottoman tärkeänä (Anderson & Bernhardt 2020, 763; Anderson 2017, 843; Callaghan ym. 2018, 1570). Myös tämä on lapsen toimijuutta, missä lapsi pyrkii katsomaan tulevaan, sillä unelmat voivat antaa voimaa elää olosuhteiden ollessa hirvittävän vaikeat. Ne antavat lapselle hänen kipeästi kaipaamaansa toivoa.

Tämän tutkimuksen aineiston perusteella lapsuuden aikaisen lähisuhdeväkivallan todistaminen voi luoda moniulotteisia psyykkisiä vaikutuksia. Lapset elävät pelon, ahdistuksen ja monen muun negatiivisen tuntemuksen alistamina, ja joillakin heillä esiintyy jopa traumaan kytettyvää oireilua. Lasten toimijuus väkivaltaisessa perheessä rajoittuu aikuisten toiminnan kautta ja lapset asettavat myös itselleen rajoja väkivallan ehdoilla. Joskus lapset pyrkivät toiminnallaan ehkäisemään ja keskeyttämään väkivaltatilanteita, minkä lisäksi lasten toimijuus sisältää väkivallan välttelyn eri tavoin sekä monenlaisten selviytymiseen tähtäävien keinojen käytön.

7 VÄKIVALLAN TODISTAMISEN VAIKUTUS AIKUISUUTEEN

Tutkimuksen tässä vaiheessa keskitytään väkivallan todistamisen aikuisuuteen kytkeytyviin vaikutuksiin, jotka on jaoteltu kahteen osioon. Näistä ensimmäisessä huomion kohteena on äitien yleinen psyykinen vointi aikuisuudessa. Jälkimmäisessä osassa tarkastellaan aikuisiän sosiaalisiin suhteisiin liittyviä psyykkisiä vaikutuksia.

7.1 YLEINEN PSYKKINEN VOINTI AIKUISUUDESSA

Kirjoitelmista huomaa selvästi, että äitien kokemat aikuisuuteen ulottuvat psyykkiset vaikutukset ilmenevät monin eri tavoin ja ne vaihtelevat voimakkuudeltaan. Tässä tutkimuksessa kirjoitelmissa kuvastuvaa aikuisuuden yleistä psyykkistä vointia tutkitaan tarkastelemalla aikuisiän psyykkisiä haasteita, toipumista edistäviä keinoja sekä kontrollointia ja suorittamista.

Vaikean taustan omaavista ihmisistä monet eivät puhu kokemuksistaan aikuisiässäkään, esimerkiksi siksi, että muiden mahdollinen negatiivinen reagointi asiaan ahdistaa (Dumont & Lessard 2020, 786–789). Puhumattomuus näkyy aineistossa joidenkin äitien kohdalla, esimerkiksi häpeä estää asiasta kertomisen. Yksi äiti pitää menneisyydestä puhumista tärkeänä läheisten aikuisten kesken, mutta omille lapsille asiasta ei kuitenkaan kerrota, vaan sen aika on vasta joskus myöhemmin, jos silloinkaan. Myös menneisyydestä kirjoittaminen voi olla vaikeaa, kun aihepiiri koetaan hyvin henkilökohtaiseksi ja kipeäksi. Omien tuntemusten jakaminen voidaan kuitenkin myös mieltää positiiviseksi asiaksi. Oma tarina voi olla pyrkimys kirkastaa itselle merkityksellisten asioiden tärkeyttä myös muille ja kerrottavaa voi olla paljon.

”mä otin tämän sähköpostiosoitteet muistiin joskus kesällä ja nyt vasta kirjoitan. hyvää hetkeä kaivella vanhoja ei ole ja loppujen lopuks haluan kertoa. jos joku lukee ja ymmärtää miksi mulla on ollut paha olla vaikka ei mua oo lyöty. tämän mä ole kuullut usein. ei voi vaivata noin paljoo kun isä mäiskii äitiä kun ei se oo sua satuttanu. joo ei oo vai.”

Väheksyvät kohtaamiset ymmärtämättömien ihmisten kanssa saattavat loukata. Perheväkivallan todistamisen lapsena on ilmiö, jota ikävä kyllä ei aina käsitetä niin vakavaksi kuin mitä se todellisuudessa voi olla. Kuten johdannossa todettiin, tämä pitää paikkansa monien ihmisten kohdalla, sekä yleisesti että myös ammattilaisten ollessa kyseessä (Carnevale ym. 2020; Oranen 2001b, 31).

Vaikeiden lapsuusvuosien jälkeen lapsuuden aikaisesta kodista saatetaan haluta lähteä mahdollisimman pian (Karjalainen 2019, 102) ja lapsuudenkodista pois pääseminen voikin olla monelle todellinen käännekohta (Anderson & Bernhardt 2020, 760). Uuden ja itse luodun elämän alku saattaa antaa runsaasti voimia, koti voi vihdoinkin olla turvallinen paikka asua. Vointi saattaa osittain kohentua jo melko nopeallakin aikataululla ja ajan myötä elämän valoisuus lisääntyy.

”Oli ollut pakko asua siellä. Sain työpaikan heti kun koulu oli ohi ja pakkasin tavarani saman tien kun tilillä oli sen verran että pystyin muuttamaan. Ensimmäistä kertaa minulla oli koti. Ja uusi elämä. Olo alkoi helpottua heti ja joka vuosi vielä enemmän. Opin nukkumaan, joka jo yksinään oli hirvittävän suuri asia. Eikä tarvinnut kuunnella, pelätä ja olla varovainen. Loin omia tapoja olla ja minusta tuli minä. Aina jossain sisälläni oli ollut pieni kipinä joka tiesi että ansaitsen enemmän. Oli ihanaa saada määrätä omista asioistani ja valinnoistani. Omillaan asuessani sain itseluottamusta ja aloin olla onnellinen.”

Omasta elämästä määrääminen nähdään tärkeänä. Joku saattaa jopa kokea, että oma minuus, oma identiteetti, muodostuu kunnolla vasta silloin, kun se on oikeasti mahdollista. Aineistossa yhdessä tekstissä ei ole mainittu lainkaan aikuisikää. Muissa kirjoitelmissa vointi aikuisuudessa kuvastuu jatkumona lapsuuden vaikeille kokemuksille. Lapsuus varjostaa nykyhetkeä osittain edelleen ja jonkinlaisia haasteita on jokaisella. Suurin osa vastaajista tuntee, että elämässä on päästy eteenpäin ja saavutettu jonkin verran tai hyvin paljon positiivisia asioita ja onnellisuutta. Itsestään tämä hyvinvointi ei ole tapahtunut, vaan se on vaatinut ponnisteluita. Lapsuutta saatetaan nykyisin tarkastella eri tavalla pohtien kuin aikaisemmin, kuten eräs kirjoittaja kertoo.

”Isä manipuloi lapsena minua tehokkaasti ja joskus jopa kuvittelin isän olevan uhri ja säälin häntä. Vasta vanhempana osasin asettua äidin asemaan ja olla iloinen siitä, että hän haki eron ja saimme kasvaa turvallisessa ympäristössä aikuisiksi.”

Ainakin joissakin asioissa aikuisena on selkeämpää arvioida lapsuuden tapahtumia ja tarkastella niitä eri näkökulmista. Esimerkiksi isän käytös mahdollisesti vaikuttaa erilaiselta aikuisen ajatusmaailman kautta kuin lapsena. Vasta vuosien päästä isän toiminta voidaan esimerkiksi ymmärtää manipuloinniksi, mutta lapsena tätä ei osattu kyseenalaistaa. Myös äidin tilannetta osataan miettiä laajemmin kuin ennen.

Perheväkivallan vaikutuksista toipumisen prosessi ja sen kesto on yksilöllistä (Eriksson 2017, 147). Dumont ja Lessard (2020, 786–789) toteavat, että lapsuuden kokemusten

heijastuminen aikuisuuteen näyttäytyy eri ihmisillä eri tavoilla ja jopa sisarusten kesken voi olla suurtakin vaihtelua.

”Ensimmäinen raskaus alkoi pian häiden jälkeen. Uskoisin että tuossa kohtaa heidän elämässään oli vielä onnellisiakin hetkiä. Kolmen vuoden kuluttua syntyi veljeni ja siitä vuoden perästä minä. Uskon että elämä muodostui hyvin raskaaksi lapsikatraan kanssa, ja ymmärtäisin että minä olen kokenut sisaruksistani nuorimmasta iästä saakka tuota haitallista ilmapiiriä, koska isän käytös pahentui vuosi vuodelta. Oireilemme kaikki jotenkin vähän ero tavoin, riippuen toki luonteesta, mutta myös siitä että olemme eri ikäisiä. Muistan asioita vähiten, koska olen nuorin.”

”En muista muuta fyysistä väkivaltaa kotona (isän seuraavan puolison kotona kylläkin), mutta siskoni muistaa paljonkin.”

Aineiston perusteella lasten välillä on suuria eroja sen suhteen, millaisena menneisyys muistetaan, miten se koetaan, ja myös, miten sen arvioidaan vaikuttaneen elämänmittaisesti. Esimerkiksi vanhemmat sisarukset saattavat muistaa enemmän vanhempien välistä väkivaltaa ainakin silloin, kun väkivalta on päättynyt vanhempien muuttamiseen erilleen. Väkivaltainen käytös saattaa siirtyä myös seuraaviin parisuhteisiin, jolloin lapset joutuvat uudelleen sen vaikutuspiiriin. Saman perheen lasten välillä voi olla eroja myös siksi, että väkivaltaa ei ehkä ole ilmennyt suhteen alusta asti. Jotkut lapsista ovat voineet elää alkulapsuutensa hyvissä tai melko hyvissä oloissa kun taas muut lapset ovat asuneet alusta asti väkivallasta kärsien. Lisäksi väkivallan käyttäminen hyvin usein voimistuu ajan kuluessa (Nipuli 2019, 15), mikä voi osaltaan selittää eroja sisarusten välillä.

Lapsuuden vaikeiden kokemusten vaikutukset voivat kestää todella kauan, useita vuosia tai vuosikymmeniä sen jälkeen, kun väkivaltaisesta kodista on päästy irtautumaan. Väkivallan kanssa eläminen voi vaikuttaa jopa koko loppuelämän ajan (Humphreys 2001, 250).

”nykyään mä en enää itke oikeestaan koskaan. kun ikää tulee niin on helpompaa. nuorempana suutuin tosi helposti, sen asian kanssa taistelen kai aina. yritän olla rauhallisempi mutta huudan herkästi.”

Esimerkiksi hillitön itkeminen voi vähentyä lapsuuteen verrattuna paljonkin, mutta vihaisten tunteiden hallitseminen konflikteja kohdatessa saattaa asettaa haasteita vielä nykyäänkin. Kiukun tunteiden kontrollointi saattaa sisältyä perheväkivallalle altistumisesta juontuviin haasteisiin (Anderson & Bernhardt 2020, 761; Suzuki ym. 2008, 113), mikä on mainittu tässä tutkimuksessa myös aikaisemmin. Joillakin aineiston naisilla ongelmat nukkumisen kanssa ovat olleet erittäin pitkään jatkuvia. Lisäksi yksi naisista on

sairastanut masennusta, joka tällä hetkellä on jo ohi. Toinen kirjoittaja kokee olonsa ahdistuneeksi. Aikuisiän masennus on monissa tutkimuksissa liitetty lapsuuden lähisuhdeväkivallan todistamiseen (Chan ym. 2021, 4441; Cannon ym. 2010, 296; Anderson & Danis 2006, 425; Dube ym. 2002, 3–15; Cater ym. 2015, 880). Myös ahdistus on yksi niistä psyykkisistä ongelmista, mitä moni lapsuudessaan lähisuhdeväkivaltaa todistanut aikuisena kokee (Cater ym. 2015, 880; Anderson & Danis 2006, 425).

”Viime vuonna kuulin, että lapsuuden kokemukseni voivat väsyttää ja että terapia auttaa. Sairaanhoitaja päivitteli, että elämäni on ollut traumasta toiseen kulkevaa. On. Siksi en osakaan sanoa, miksi olen ahdistunut ja autistisen oloinen ilman autismia kuitenkaan, että johtuuko isästä mikä osa.”

”Olen päässyt melko hyvin yli kaikesta vaikka se on ollut työlästä. Olen onnellinen ja tyytyväinen nykyiseen elämään. Silti nämä asiat painavat jonkin verran elämäni loppuun asti. Lapsuus on aina kaiken taustalla ja kokemukseni ovat osa minua vaikka lapsuus vaikuttaakin minuun paljon vähemmän kuin ennen. Minusta ihminen rakentuu lapsuuden pohjalle. Sisälläni on ikuisesti musta kohta siinä missä normaalin lapsuuden pitäisi olla.”

Kaikkien naisten ajatusmaailmassa korostuu se, että lapsuus nähdään erittäin kallisarvoisena asiana, joka on rikkoutunut perheväkivallalle altistumisen seurauksena. Erään kirjoittajan mukaan tuskasta ei koskaan pääse eroon, mutta sen kanssa on opittu pärjäämään. Toinen kirjoittaja pohtii, miten paljon lapsuuden väkivallalle altistuminen onkaan voinut ihmistä muovata, olisiko elämä erilaista, jos pienenä olisi elänyt toisenlaista elämää.

”Itken joskus yksin sitä kun lapsuus tekee vieläkin kipeetä. Mietin minkälainen mä voisin olla jos se ei oli ollut sellasta. Olen onnellinen nyt mutta silti.”

Jotkut äideistä kertovat siitä, miten tietyt asiat voivat saada aikaan aikuisenakin suuria tunnekuohuja. Jokin perheväkivallasta muistuttava ärsyke, kuten tuttu musiikkikappale tai väkivaltateemainen mainos, voi aiheuttaa välähdyksiä vanhoista kokemuksista. Nämä vyöryvät päälle väkisin esimerkiksi inhotuksen tunteena tai hallitsemattomana itkuna. Aineistosta tulee esiin myös se, että muun muassa rakennukset, paikkakunnat ja muut ympäristöt, missä lapsuudessa on vietetty aikaa, voivat saada aikaan voimakkaita negatiivisia tuntemuksia. Samoin esimerkiksi juhlapyhät ovat voineet olla lapsuudessa varmuudella väkivaltaista aikaa, josta syystä muun muassa jouluaatto on ollut pitkään aikuisuudessaakin raskasta aikaa.

Menneillä voi olla vaikutuksia siihen, miten tiettyihin asioihin asennoidutaan, joko tietoisesti tai tahattomasti. Yhdessä kirjoitelmassa kerrotaan arkuudesta ja siitä, että muutokset pelottavat, sillä elämän suuret ja pienet muutokset voivat tuoda mukanaan käänteen huonompaan. Eräs tutkimuksen naisista kuvailee sitä, miten hän olettaa yleensä asioiden menevän pieleen. Hän kertoo olevansa pessimisti, tai omasta mielestään oikeastaan realistinen. Hän vatvoo jatkuvasti, mitä kaikkea saattaa tapahtua ja yrittää varautua kaikkeen mihin vain mahdollista. Ehkä aikaisempi elämä on totuttanut siihen, ettei kannata odottaa liikoja. Useampi kirjoittaja mainitsee suhtautuvansa alkoholiin varauksella vanhempien juomisen takia. Alkoholin runsas käyttö tuomitaan ja yksi henkilö kertoo olevansa täysin ilman alkoholia.

Henkinen huonovointisuus voi heijastua myös fyysisiin tuntemuksiin monin tavoin, muun muassa kipuna, mikä on nähtävissä seuraavassa lainauksessa.

”...tunnen voimakkaasti toisten tunteet. Tunnen muiden ja itseni negatiiviset tunteet kehossani, jännityn ja koen huimasta ja kipua. Olen todella kipuherkkä. Puren hampaista yhteen herkästi ja se aiheuttaa ongelmia terveyteeni ja hyvinvointiini.”

Lapsuuskokemuksista toipumiseen äidit etsivät apua erilaisin tavoin. Osa kirjoittajista pyrki keventämään taakkaansa puhumalla läheisilleen ja jotkut mainitsevat lisäksi ammattilaisille puhumisen tarpeen. Keskusteleminen on hyvä avunlähde, josta on myös mahdollista saada oikeutusta omille tuntemuksilleen, mikä varmasti on hyvin tärkeää. Toiset etsivät vaihtoehtoisia tapoja purkaa oloaan, muun muassa fyysisten kokemusten kuten hieronnan avulla.

”En ole koskaan käynyt terapiassa, mutta olen menneinä vuosina sitä harkinnut. Toisaalta se tuntuu hankalalta, koska olen oppinut ja tottunut hoitamaan kaiken itse, myös itseni hoidon. Olen löytänyt valtavasti apua hieronnasta ja kehollisista hoidoista. Minusta tuntuu, että ne hoitavat minusta pois myös tätä traumaa ilman että niistä tarvitsisi puhua. Keskustelen kyllä avoimesti tästä menneisyydestäni ihmisten kanssa, joten ihan lukossa en puhumisen suhteen ole.”

”Olen käynyt terapiassa ja tuntemukset ovat kuulemma normaaleja jos on kasvanut mt tai päihdeperheessä.”

Andersonin ja Bernhardtin (2020, 759–761) tutkimuksessa vaikean lapsuuden kokeneista aikuisista keskimääräistä paremmin pärjäävät naiset muun muassa kokevat olevansa vahvoja ja sitkeitä ihmisiä sekä ylpeitä siitä, mitä kaikkea he ovat saavuttaneet. He tuntevat, että lapsuudesta puhuminen voi parantaa henkistä hyvinvointia merkittävästi. Luottamuksen ilmapiirissä läheisille ihmisille kertominen sekä ymmärryksen ja

rohkaisun saaminen auttaa. Luotettuina voi olla esimerkiksi ystäviä, sukulaisia, ammattilaisia tai vaikkapa uskonnon kautta tuttuja ihmisiä. Terapian avulla on mahdollista oppia ymmärtämään perheväkivallan sisältämiä asioita sekä sen vaikutuksia. Myös vertaistuki saattaa olla erittäin hyödyllistä.

Useiden äitien teksteissä käsitellään aikuisuuteen liittyvää elämän kontrolloinnin tarvetta ja suorittamista. Suzukin ja muiden (2008, 112) mukaan tulevaisuuden suunnittelu ja toiminnan organisointi voi olla joillekin hyvin tärkeää. Asiat halutaan pitää järjestyksessä ja hallittavissa. Esimerkiksi koulutukselle voidaan antaa hyvin suuri merkitys. Elämää halutaan pystyä kontrolloimaan. Karjalainen (2019, 104) havaitsi tutkimuksessaan, että aikuisuudessa voi esiintyä myös ylilyöntejä, jolloin saatetaankin ajautua suhteettoman suuriin päämääriin ja vaatia itseltä liikaa.

Tässä tutkimuksessa jotkut kirjoittajista pyrkivät kontrolloimaan kaikkea mahdollista sekä suorittamaan paljon ja mahdollisimman esimerkillisesti. Pyrkimys oman elämän hallintaan saattaa olla erittäin suurta. Esimerkiksi yksi naisista kertoo tähänneensä opiskeluissa aina kiitettäviin arvosanoihin, ja täydellisyyden tavoittelun vuoksi koulutyöhön onkin kulunut runsaasti aikaa. Tunne siitä, että jatkuvasti voisi tehdä paremmin ja enemmän ulottuu hänellä myös työelämässä toimimiseen. Tällainen toimintatapa voi olla jopa koko elämän kattava asia.

”Minusta alettiin puhumaan, ”sinä kyllä pärjää” -tavalla, joka alkoi määrittää identiteettiäni. Minusta tuli pärjääjä. Olen koko elämäni ajan kannatellut ja kontrolloinut, ottanut liikaa vastuuta kaikesta. Ja pärjännyt itse ja hyvin. Tämä panssari on vasta nyt aikuisena alkanut murentua. Koen että minulla on traumat hyvin syvällä, ja ovat alkaneet nousta voimakkaammin pintaan vasta lähempänä 40 ikävuotta.”

Liiallinen suorittaminen on koetaan hyvin kuluttavaksi. Tämän voisi ehkä ajatella olevan seurausta siitä, kun aikaisemmassa elämässä ei ole ollut paljoakaan mahdollisuuksia hallita omaa elämäänsä ja on ollut pakko pärjätä. Ehkä tästä syystä hallinnan merkitys aikuisuudessa voi nousta korkeaksi. Pärjäämisestä voi tulla osa minuutta, joka määrittelee ihmistä laajasti. Myöhemmin tässä tutkimuksessa äitiyttä tarkastelevassa osiossa on huomattavissa samankaltaista kontrolloinnin ja suorittamisen tarvetta.

7.2 SOSIAALISIIN SUHTEISIIN LIITTYVÄT PSYYKKISET VAIKUTUKSET

Lapsuudesta juontuvat psyykkiset vaikutukset yltävät myös äitien sosiaalisiin suhteisiin, mikä ilmaistiin myös aikuisuuden teoriakappaleessa. Tässä tarkoituksena on ensin keskittyä siihen, miten äidit asennoituvat omiin vanhempiinsa, minkä jälkeen tutkimuksen kohteena ovat sosiaaliset suhteet muihin ihmisiin.

Lähisuhdeväkivaltaa todistaneiden välit lapsuuden perheen eri jäseniin voivat vaihdella suuresti aikuistumisen jälkeen. Suhteet voivat olla hyvin tai melko läheisiä joidenkin tai monien henkilöiden välillä, tai vastaavasti eri tasoisesti etäisiä. Osa taas katkaisee kokonaan suhteen väkivaltaa käyttävään henkilöön, osa tekee näin myös äidin kohdalla, jotkut myös sisarusten. Esimerkiksi vihaa voidaan tuntea edelleen, isää kohtaan väkivallan käytön vuoksi ja äitiä kohtaan lasten suojelun puutteen takia. (Warnick ym. 2019, 414–415.) Vaikka menneisyyden tapahtumia osittain selittäviä tekijöitä saatetaankin löytää, moni ei katso niiden antavan oikeutusta. Muun muassa humalatilaa ei arvioida syyksi saada käyttää väkivaltaa ja äidin vaikea elämäntilanne ei saisi estää häntä pelastamasta itseään ja lapsiaan. (Dumont & Lessard 2020, 785.) Perheenjäseniin voidaan luoda etäisyyttä sekä fyysisesti että henkisesti ja moni kokee rajanvedon oman elämän ja vanhempien vaikutusvallan välillä tärkeäksi (Anderson & Bernhardt 2020, 760).

Tämän tutkimuksen aineistossa omiin vanhempiin asennoituminen aikuisena on moninaista. Esimerkiksi äidin kanssa saatetaan tulla toimeen hyvin tai suhde voi olla täysin toisenlainen ja huonolla tolalla. Suhdetta isään kuvataan aineistossa joko vaihtelevaksi tai huonoksi, myönteisiä kuvauksia isäsuhteesta ei löydy. Toinen vanhemmista tai molemmat vanhemmat saattavat myös olla jo kuolleet.

Andersonin ja Bernhardtin (2020, 762) tutkimuksessa mainitaan, että anteeksi antaminen saattaa antaa voimia jatkaa elämää eteenpäin. Tässä tutkimuksessa aineistosta nousee esiin täysin toisenlainen kuva. Useimpien äitien tekstissä vanhemmille anteeksi antamista ei nähdä mahdollisena. Tämä on tietenkin täysin ymmärrettävää, jos kokemukset ovat liian vahingoittavia.

”mä ajattelen vanhoja niin vähän kuin mahdollista ja jaksan sillä voimalla että sinnittelin ja selvisin ja nyt mulla on asiat aika hyvin. mutta mä en anna anteeksi ja mä en unohda. mä muistan liikaa vaikka en halua.”

”Emme ole missään tekemisissä enää vanhempiemme kanssa. Lapsena pidin isää pahana mutta aikuisena pidän äitiä ihan yhtä pahana kun hän ei suojellut meitä. Hän hyväksyi ja antoi meidän kasvaa siinä jatkuvassa

pelossa... Kannan molemmille vanhemmilleni kaunaa siitä, että he riistivät meiltä lapsuuden.”

Elämässä pärjääminen koetaan omaksi ansioksi, mikä on saavutettu vanhemmista huolimatta. Aineistossa tekstistä toiseen toistuvat vanhempia kohtaan tunnetut negatiiviset tuntemukset, kuten katkeruus ja viha. Jotkut naisista ovat katkaisseet täysin välit vanhempiinsa. Yhdessä kirjoitelmassa kerrotaan vihan lisäksi äitiä kohtaan tunnetusta säälistä, mutta viha on sääliä paljon voimakkaampaa. Anteeksi antamista ei edes voida harkita. Erään naisen mukaan äidin ei katsota ansaitsevan sääliä ja anteeksianto vanhemmille näyttäytyy sekä mahdottomana että epärealistisena. Lapsuuden kokemusten anteeksianto tuntuisi niiden ohittamiselta. Hänen äitinsä ainakin puheiden tasolla kuvailee tyttärensä lapsuutta onnelliseksi, minkä kirjoittaja kokee uskomattomaksi. Uskomattomalta hänestä tuntuu myös vanhempien oletus siitä, että tytär ryhtyisi heidän hoivaajakseen sitten, kun he eivät enää pärjää omillaan. Sama kirjoittaja pohtii myös sitä, miksi hänen äitinsä ei lähtenyt väkivaltaisesta suhteesta ja arvelee ainakin heikon taloudellisen tilanteen olleen osasyynä. De Puyn ja muiden (2019, 379) mukaan perheväkivallalle altistumisen riski on suurempi erityisesti niillä lapsilla, joiden äidit ovat riippuvaisia miehestä taloudellisesti, koska tämän vuoksi muuttaminen muualle on vaikeaa.

”Äiti ei koskaan aikonutkaan jättää isää. Rahat olivat tiukalla, kai se oli yksi syy. Äiti myös edelleen sanoo että lapsuuteni oli ihana, en ymmärrä ajatteleeko hän oikeasti niin, että kunhan perhe asuu saman katon alla, kaikki on lapsella hyvin... En yleensä ajattele itse aktiivisesti menneitä mutta aina ajatusten tuloa voi estää. Joku voi ehdottaa anteeksi antamista mutta se ei käy. Vanhempien kuuluu arvostaa lasta ja huolehtia hänestä. Minun ei tarvitse eikä kuulu antaa anteeksi. Minusta se olisi kokemuksieni mitätöimistä, ne ovat liian suuria anteeksi annettaviksi. Näen vanhempiani hyvin vähän ja silloinkin kaikki on pinnallista. Kaiken tapahtuneen jälkeen he olettavat että minä huolehdin heistä sitten kun he eivät enää itse pysty. Ei tule tapahtumaan. He tuhosivat lapsuuteni joten en tunne myötätuntoa vaan vihaa.”

Vanhempien ero voi muuttaa suunnattomasti lapsen elämää. Sillä voi olla lapselle sekä positiivisia että negatiivisia seurauksia. Joskus väkivalta loppuu ja uusi, parempi elämä voi alkaa. Aina näin ei ole ja lisäksi eroon voi liittyä esimerkiksi äidin ja lasten taloudellisen tilanteen heikkenemistä tai elatuskiistoja (Humphreys 2001, 246–247.) Seuraavan sitaatin kirjoittaja näkee eron tarpeellisenä, jotta paremmat olosuhteet ovat voineet turvata kasvua ja kehitystä. Tässä anteeksi antaminen tai sen puuttuminen ei

nouse suoraan sanojen kautta esiin, mutta anteeksi antamattomuus on tulkittavissa siitä, ettei isoisän tapaaminen tule kysymykseen missään vaiheessa.

”Koska äitini erosi isästäni jo kun olin 6, koen että sain vielä turvallisen kasvuympäristön ja itseluottamukseni on vahva... Kun sain oman lapsen, en halunnut olla isäni kanssa enää missään tekemisissä.”

Omien vanhempien lisäksi myös muihin ihmisiin asennoituminen saattaa olla monimutkaista menneisyyden kokemuksista johtuen. Esimerkiksi lapsuuden aikaisen matalan itseluottamuksen mukanaan tuomat haasteet tai jonkinlainen ulkopuolisuuden tunne saattavat jatkua myös aikuisen elämässä. Huonosta itsetunnosta kärsimisen ovat yhdistäneet lähisuhdeväkivallalle altistumiseen muun muassa Dumont ja Lessard (2020, 785–786) sekä Warnick ja muut (2019, 414).

”Olen jo keski-ikäinen ja ihmisiin on vaikea saada yhteyttä.”

Lapsuusmuistot aiheuttavat joillakin äideillä tietynlaisten ihmisten ja käyttäytymisen pelkoa. Tähän voi liittyä myös menneisyydestä tuttu tapa olla jatkuvasti varuillaan ilmapiiriä tunnustellen. Esimerkiksi uhkaava ja epämääräinen käytös voi pelottaa, jolloin tilanteesta halutaan poistua nopeasti. Alkoholi ja aggressiivisuus liitetään väkivallan uhkaan, jolloin ne koetaan pelottaviksi. Kuten teoriaosuudessa mainittiin, traumaoireitakin voi olla nähtävissä aikuisuudessa.

”Pelkään edelleen humalaisia etenkin jos he ovat edes sanallisesti aggressiivisia... Olen edelleen sellainen että koitan lukea ilmapiiriä kotona sekä esim töissä, tai missä vain piirissä.”

”En jaksaa katsella liian humalassa olevia ihmisiä, mieluummin lähdän pois. Riitelyn äänet tai eleet ahdistavat todella paljon, aggressiivisen ihmisen nähdessäni sydän jyskyttää heti ja hengitykseni muuttuu. Tunnen samaa kuin lapsena. Kauhua ja paniikkia siitä että en voi vaikuttaa mihinkään mitä nyt tapahtuu.”

”Vieläkin joskus joku asia nostaa tunteita, esimerkiksi jos joku rähjää kadulla niin tuntuu että henki salpautuu.”

Lapsuuden muistot voivat nousta pintaan muun muassa vanhojen kokemusten ja tuntemusten mieleen palautumisina (Karjalainen 2019, 113). Esimerkkejä väkivallan takautumien aiheuttajista voivat olla vaikkapa se, kun tietyt väkivallasta muistuttavat äänet saavat aikaan jonkin voimakkaan reaktion (Dumont & Lessard 2020, 785–786).

Sekä Karjalaisen (2019, 103–113) että Andersonin ja Danisin (2006, 425) mukaan jotkut perheväkivaltaa todistaneet kokevat, että heidän on taustansa takia vaikea luottaa toisiin ihmisiin. Tämä on nähtävissä myös tämän tutkimuksen aineistossa. Kirjoitelmista

ilmenee, että toisiin ihmisiin luottaminen voi olla hankalaa aikuisuudessa, kun lapsuuskokemusten perusteella kaikkiin ei todellakaan ole luottamista. Avautuminen toisille ehkä koetaan riskiksi, mikä voi johtaa huonoon lopputulokseen. Puoliso voi olla aikuisiän uskottu ja tuki. Ystäviä on mahdollisesti vain yksi tai muutamia, ja ainoastaan heille uskalletaan kertoa omista asioista. Varsinkin suhtautuminen miespuolisiin saattaa olla hyvinkin epäileväistä.

”On vaan yksi hyvä ystävä, en avaudu muille helposti. Miehiä kohtaan olen epäluuloinen pitkän aikaa...”

”Parhaalle ystävälle ja miehelle voin puhua mitä vain. Muihin en oikein luota, ainakaan helposti. Alkuset ihmisistä on että suurin osa ei ole luotettavia, varsinkaan miehet.”

”Teen myös työtä itseni kanssa, että pääsisin eroon jonkinlaisesta miesvihasta.”

Omaan isään liitetty pelko ja muut negatiiviset seikat yhdistetään helposti muihinkin, vaikka tätä ehkä yritetäänkin välttää. Myös Dumontin ja Lessardin (2020, 785–786) artikkelissa puhutaan samasta asiasta. Heidän mukaansa muihin luottaminen voi olla niinkin heikkoa, että esimerkiksi kaikkea muiden sanomaa epäilläään automaattisesti ensin tai kaikkien miesten oletetaan olevan pohjimmiltaan pahoja. Myös Warnick kumppaneineen (2019, 414) toteaa, että jotkut pelkäävät kaikkia miehiä menneisyytensä takia. Nuoruudenaikaiset parisuhteet saattavatkin olla haasteellisia joillekin, jos taustalla on kokemuksia perheväkivallan keskellä elämisestä (Humphreys 2001, 249). Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa nuoruusaikana suhteet olivat lyhyitä ja hataralla pohjalla.

”Suhteeni miehiin on aina ollut ongelmallinen. Nuorena pojat vaihtuivat ja hain hyväksyntää päästämällä heidät vuoteeseeni. Jätin seurustelukumppaneitani äkkiarvaamatta ja vaihdoin uuteen. Toisinaan oli myös salasuhteita. Loukkasin miesten tunteita tällä toiminnalla. Koen että käytökseni ei ollut kuitenkaan tahallista enkä halunnut olla ilkeä. Olin impulsiivinen tässä asiassa. Halusin että miehet ihastuvat minuun ja että olisin jotenkin enemmän ihana. Ja kaikille. Minun oli vaikea hyväksyä jos mies hylkäsi minut enkä voinut uskoa että joku ei tykkää minusta.”

Moni naisista asettaa parisuhteelle vaatimuksia, jotka he kokevat erittäin tärkeiksi. Eräs kirjoittaja kertoo, että perheen päätökset tehdään yhdessä puolison kanssa, mutta ristiriitatilanteessa hänen täytyy saada olla päätöksen tekijä. Hänelle on tärkeää hallita viime kädessä asioita, tätä valtaa ei miehelle anneta. Monen kirjoitelman sisällössä näkyy, että puolison valinnassa erittäin suuri osatekijä on turvallisuus. Kumppanin tulee olla luotettava ja rauhallinen, hänen pitää arvostaa naista ja lapsia sekä kohdella heitä hyvin.

”Olen lapsuudestani oppinut, että on parempi olla vaikka yksin, kuin väkivaltaisen hullun kanssa. En ikinä antaisi mieheni lyödä minua ja jos löisi, se olisi ensimmäinen ja viimeinen kerta. Ja kun suhteessamme mieheni alkoi käyttämään solvaavaa kieltä kohtaan, ilmoitin että joko menemme terapiaan tai eroamme, en kuuntele tuollaista yhtään. Menimme terapiaan ja mieheni pystyi korjaamaan käytöstään.”

Väkivaltaa ei sallita parisuhteessa, vaan ainoana vaihtoehtona sen mahdolliselle alkamiselle nähdään suhteen lopettaminen tai käytöksen muuttaminen avun hakemisen kautta. Eräs kirjoittaja kertoo nuorena pelänneensä pitkään valitsevansa huomaamattaan vaarallisen miehen. Hän etsii tietoisesti tietynlaista puolisoa ja löytää rinnalleen tasaisen ja välittävän kumppanin, jolle sekä nainen että varsinkin lapset ovat hyvin tärkeitä ja rakkaita. Toisessa kirjoitelmassa kerrotaan, että menneisyyden vaikutus parisuhteeseen voi paljastua vasta vuosien päästä. Etäisyys saattaa antaa uutta näkökulmaa ja itseymmärrystä.

”Ymmärrän nyt pian yhdeksän vuoden kuluttua erosta, kuinka hyvä puoliso ja elämä minulla oli. En haikaile vanhaan, mutta ymmärrän oman traumani merkityksen tapahtuneisiin asioihin liittomme aikana. En ole pystynyt jakamaan talouttani kenenkään kanssa, vaikka kumppanini on ollut kanssani neljä vuotta ja on turvallinen. Minulla on lasteni kanssa oma ihana koti, jonne en haluaisi oikein ketään muuta. Luulen että koen ahdistusta tilanteessa, josta en pääse pakenemaan.”

Turvallisen kumppanin löydyttyä pitkäkään parisuhde ei välttämättä takaa sitä, että haluttaisiin asua samassa taloudessa. Omillaan oleminen voi tuoda turvaa itselle ja ennen kaikkea lapsille. Oma tausta voi vaikuttaa parisuhteisiin liittyviin asioihin myös muilla tavoin.

”aviomies on rauhallisuuden perikuva. mä aloin kunnolla seurustelevaan vasta aika vanhana ja lapsia en myöskään uskaltanu tehdä pitkään aikaan.”

”Lopulta nuorena aikuisena tällainen elämä alkoi kaataa seiniä päälle, enkä oikein löytänyt ulospääsyä. Siinä kohtaa 25-vuotiaana löysin kiltin miehen, jonka mukaan lähdin. Muutin toiselle paikkakunnalle ja aloitin ”kunnollisen elämän”. Perustin perheen. Saimme kaksi lasta.”

On mahdollista, että vakavan parisuhteen aloittaminen voi lykkäytyä, ehkä siksi, että miehiin luottaminen koetaan pitkään kyseenalaiseksi. Lasten hankkimista saatetaan myös pitkittää. Tämän takana saattaa olla ajatus odottaa siihen asti, kun uskalletaan olla varmoja parisuhteen laadusta ja sopivasta perheympäristöstä lapsille. Warnickin ja muiden (2019, 414) tutkimuksen mukaan perheväkivaltaa todistaneet saattavat jopa jättää

parisuhteeseen ryhtymisen täysin pois elämän valinnoista, jos epäonnistumisen mahdollisuus vaikuttaa liian suurelta.

”Olen kuitenkin aina itse ajautunut parisuhteisiin jossa mies on väkivaltainen minua kohtaan ja käyn tällä hetkellä terapiassa käsittelemässä lapsuuttani ja toivon, että joku päivä löydän turvallisen kumppanin enkä hakeudu ”tuttuun ja turvalliseen” suhteeseen jossa koen väkivaltaa.”

Tämän tutkimuksen puitteissa yhden äidin elämässä todentuu perheväkivallan jatkuvuus sukupolvesta toiseen. Kuten jo teoriaosuudessa on kerrottu, väkivaltaisessa perheessä kasvanut päätyy väkivaltaisiin suhteisiin suuremmalla todennäköisyydellä kuin muut (Carnevale ym. 2020; Cannon ym. 2010, 299).

Tämä aikuisuuteen kytkeytyvä tutkimusosio osoittaa, että aineiston äideillä kaikilla elämään on sisältynyt ja myös sisältyy vielä nykyäänkin monenlaisia yleisiä psyykkisiä vaikutuksia, jotka ovat lähtöisin lapsuuden aikaisesta perheväkivallan todistamisesta. Sosiaalisissa suhteissa ilmenevät psyykkiset vaikutukset ovat samaan tapaan hyvin laajoja. Tässä kuvatut lapsuudesta nousevat ja aikuisuudessa koetut vaikutukset luonnollisesti ulottuvat myös äitiyteen ja muokkaavat sitä.

8 VÄKIVALLAN TODISTAMISEN VAIKUTUS ÄITIYTEEN

Tutkimuksen tässä vaiheessa käsitellään lähisuhdeväkivallalle altistumisen vaikutuksia äitinä olemiseen. Ensin syvennytään siihen, minkälaisia äitiyden haasteita kirjoittajat kokevat. Seuraavaksi tarkastellaan sitä, miten lasten merkitys korostuu äitien elämässä.

8.1 ÄITIYDEN HAASTEET

Äitiydessä piilevät haasteet tämän tutkimuksen puitteissa on jaoteltu kolmen määritelmän mukaan. Ensin kerrotaan äitien kohtaamista lasten kasvatukseen kytkeytyvistä haasteista ja seuraavaksi pysähdytään äitiyteen liittyvän syyllisyyden äärelle. Viimeiseksi käsitellään äitien kantamaa huolta ja lasten ylisuojelemista.

Bernardin (2015, 356, 359) tutkimus kohdistuu perheväkivaltaa todistaneisiin ja muita lapsuudenaikaisia negatiivisia kokemuksia omaaviin teini-ikäisiin äiteihin. Haastatte- luissa tulee muun muassa ilmi, että joidenkin äitien on vaikea hahmottaa, mitä positiiviseen äitiyteen kuuluu, sillä he eivät ole saaneet vastaavaa mallia omilta vanhemmiltaan. Woods-Jaegerin, Chon, Sextonin, Slagelin ja Gogginin (2018, 773–778) artikkelissa tarkastellaan köyhiä äitejä, joilla on ollut lapsuudessa lähisuhdeväkivallan todistamista tai muita vahingoittavia kokemuksia. Tutkimuksessa kerrotaan muun muassa siitä, että äitien vanhemmuudessa saattaa hyvinkin olla haasteita. Esimerkiksi joskus voi olla vaikea tietää, mikä kuuluu niin sanottuun normaaliin lapsuuteen ja vanhemmuuteen, ja mikä taas on jotain aivan muuta. Voi myös olla hankalaa joidenkin asioiden suhteen pystyä toimimaan eri tavoin kuin mihin lapsuudessa on tottunut. Muun muassa lapsuudessa opitut pelot voidaan tahtomattaan siirtää myös omia lapsia koskeviksi. Myös tämän tutkimuksen kirjoitelmista on mahdollista huomata, että äitiys muuttaa koko elämän ja se voi tuoda mukanaan myös vaikeuksia. Seuraava sitaatti kuvastaa sitä, miten menneisyyden kokemukset saattavat nousta pintaan voimakkaina perheen perustamisen kautta.

”Kun lapset olivat pieniä, mieleni jotenkin järkkäsi äitiyden myötä ja elämä alkoi ahdistaa tämän turvallisen miehen kanssa. Päädyimme nopeaan eroon minun tahdostani. Sen jälkeen tämä lapsuuteni trauman purkaminen vasta pääsi alkamaan, ja matkaa jatkuu koko ajan.”

Erään tutkimukseen osallistuneen naisen äitiydessä on ollut suuria vastoinkäymisiä. Hänen kahden lapsensa kohdalla on päädytty huostaanottoon. Suhde lasten isään ei ole toivotunlainen ja äitiyteen kuuluu muun muassa tasapainottelua rajojen asettamisen ja lämpimän suhteen rakentamisen välillä. Tämä voi olla erittäin vaativaa, varsinkin kun lapsuudenkodissa koettu vanhemmuus on ollut kovin erilaista.

”Minulta on kaksi lasta otettu huostaan vaikean käytöksen vuoksi, lasten isään on vaikeat välit, kahden lapsen kanssa opettelen puhumista, tunteiden sanoittamista ja säätelyä, etteivät lapset pelkäisi minua, kuitenkin että tottelisivat”

Lasten kasvatukseen liittyvät asiat ja erityisesti kurinpidolliset päätökset voivat olla ristiriitaisia tunteita nostattavia. Aineiston äidit kantavat huolta kasvatusmenetelmistään ja suhteidensa laadusta lapsiin.

”...pitää myöntää että joinakin päivinä on vaikeaa laittaa rajoja kun en aio olla sellanen kurihullu kuin isä. aattelen että lasten pitää saada olla lapsia ja koitan että me ollaan sellanen perhe missä on hyvä olla.”

Aikaisemmin on jo mainittu, että perheväkivallalle altistumisen vaikutuksiin voi esimerkiksi kuulua se, että omia negatiivisia tunteita voi olla vaikeaa hallita (Dumont & Lessard 2020, 785–786). Tämä on huomattavissa joissakin kirjoitelmissa. Lasten kanssa saattaa olla hankalaa pysyä tyynenä. Hermojen menetys on äideille ahdistavaa, sillä lapsia halutaan suojata negatiiviselta käytökseltä.

Jotkut vaikean lapsuuden eläneistä aikuisista ovat taipuvaisia kokemaan syyllisyyden tunteita (Anderson & Danis 2006, 425; Woods-Jaeger ym. 2018, 778). Tämän tutkimuksen aineistossa näkyy, että lapsuuden taakka heijastuu äitiyteen monin tavoin syyllisyytenä. Äiti saattaa potea syyllisyyttä, vaikka hän itse tiedostaakin, ettei siihen ole syytä.

”Eniten vanhemmuuteen oma lapsuuteni vaikuttaa varmaan se että on oman mielen kanssa joskus haastavaa. Esimerkiksi syyllisyys on kova, vaikei sille ole edes syytä. Kannan jotenkin liikaa huolta ja huolestun helposti.”

Syyllisyys voi olla sidoksissa äidin ajan käyttämiseen. Lasten kanssa haluttaisiin viettää runsaasti aikaa ja koska työelämä ja monet muut syyt väkisininkin vaativat vuorokaudesta tunteja reilusti, syyllisyyden tunne herää. Myös oman jaksamisen raja tulee välillä vastaan, jolloin leikkimisestä ja muusta ajanvietosta kieltäytyminen tuntuu hyvin ikävältä. Perheen taloudellinen tilanne on samankaltainen tunnontuskia aiheuttava aihe. Lapsille haluttaisiin antaa enemmän, kuten mahdollisuuksia harrastuksiin ja

matkusteluun. Näiden kieltäminen rahan puutteen takia koetaan raskaana. Eräs äiti potee huonoa omatuntoa siitä, että tutustuminen toisiin ihmisiin ei ole luontevaa ja helppoa, mistä syystä lasten ystävyysuhteiden määrä jää varhaislapsuuden aikana melko niukaksi. Syyllisyys painaa myös esimerkiksi silloin, kun lapselle asetetaan rajoja, jolloin pohditaan sitä, mikä on tarpeellista huolehtimista ja suojelemista ja mikä taas ylisuojelemista.

”Tiedän että ei saisi olla liian niuho mutta ennemmin suojelen liikaa kuin liian vähän. Haluan aina tietää missä lapset on ja kenen kanssa. Joka paikkaan eivät pääse. Syyllisyyttä tunnen siitä joskus koska en halua rajottaa niin paljon.”

Herbellin ja Bloomin (2020, 410-411) artikkeli käsittelee erilaisten lapsuuden vaikeiden kokemusten, kuten perheväkivallalle altistumisen, vaikutuksia äitiyteen. Artikkelin mukaan on yleistä, että äideille on hyvin tärkeää pystyä tarjoamaan lapsilleen toisenlainen elämän alkutaival heihin itseensä nähden. Esimerkiksi lasten turvallisuus voi olla jatkuvan murehtimisen kohde. Woods-Jaeger kumppaneineen (2018, 773–778) kirjoittaa, että mahdollisiin uhkiin lasten elämässä halutaan varautua ja niitä yritetään ehkäistä. Tämä saattaa johtaa myös lasten liialliseen suojelemiseen, kun muihin ihmisiin ei uskalleta luottaa. Myös tähän tutkimukseen osallistuneiden naisten kirjoitelmissa näkyy selvästi se, että lapsista kannetaan paljon huolta ja heidän suojelemisensa on erittäin merkityksellistä, ja joskus tämä näyttäytyy jopa ylikorostuneena suojelemisena.

Lasten puolesta pelätään ja heitä yritetään varjella kaikin keinoin. Kautta koko aineiston äidit kantavat huolta siitä, miten pystyä toimimaan vanhempana niin, että omasta elämänhistoriasta kumpuavat ongelmat eivät yltäisi seuraavaan sukupolveen.

”Lapseni ovat molemmat tyttöjä, ja yritän kovasti etten jatkaisi traumaani heille. Olen ollut valtavan hyvä äiti lapsilleni, ja elämämme on hyvin ihanaa.”

Kirjoitelmissa tulee näkyväksi se, että oman parisuhteen perustana oleva väkivallattomuus suojelee naisten itsensä lisäksi myös lapsia. Väkivallalle ei haluta sallia pienintäkään sijaa missään yhteydessä. Erään äidin sanoin hänellä ja puolisolalla on joskus pientä sanaharkkaa, mutta kyseessä on vain erimielisyys asioista, sen suuremmaksi konfliktit eivät perheessä koskaan muodostu. Myös toinen äiti kirjoittaa, että vanhempien keskinäisen kommunikaation pitää olla asiallista. Kahdessa kirjoitelmassa puhutaan laajemminkin ihmisten kohtelemisesta ja arvostamisesta. Lisäksi tulee esille se, miten omalle itselle on opittu antamaan arvoa, jota lapsuudessa ei ole joko osittain tai lainkaan

saatu ja tunnettu. Lapsille halutaan sekä opettaa että myös oman toiminnan kautta näyttää tietynlaista arvomaailmaa. Kumppanin minkään tyyppistä sopimatonta käytöstä ei pidä sallia, eikä hyväksyä huonoa kohtelua myöskään kenenkään muun taholta. Omaan itseään saa ja pitää puolustaa. Itsen ja muiden ihmisten arvostaminen on perustavanlaatuinen arvo, joka myös lasten halutaan sisäistävän. Lasten itsetunnon rakentamista pidetään merkityksellisenä. Näin pyritään suojelemaan lapsia sekä nykyisyydessä että tulevaisuudessa.

”En voi sietää sitä jos mies yrittää määräillä tai kohdella muuten huonosti, kuka tahansa mies ja ketä tahansa kohtaan. Myös kaikenlainen muu tasa-arvo ja heikompien kohtelu ovat sydäntäni lähellä. Näitä asioita muiden ohella haluan ehdottomasti myös opettaa lapsilleni. Haluan että heistä tulee omilla aivoillaan ajattelevia, itseään ja toisia kunnioittavia ja välittäviä.”

Huoli lapsista näkyy myös siinä, kun isovanhempien tapaamiset rajoitetaan lyhyiksi ja helpommin hallittaviksi. Omien lasten ei missään nimessä haluta joutua kokemaan minkäänlaisia negatiivisia tilanteita.

”harvakseltaan tavataan kun haluan että lapsilla on mummi ja ukki. mutta lyhyitä kyläreissuja ne on. jos alkaa näyttää siltä että ilmapiiri on kireä me lähdetään heti pois. mun lapset ei näe mitään mitä mä en halua.”

Jotkut eivät vierailuja salli lainkaan, toiset taas haluavat pitää jonkinlaisen yhteyden isovanhempien ja lastenlasten välillä, ilmapiiriä kuitenkin koko ajan tarkkaillen. Väkivallan todistamisen lisäksi myös lapsiin suoraan kohdistuva väkivalta on suuren huolen aihe.

”Itse en voisi ikinä hyväksyä, että joku kävisi lapsiini käsiksi. En ikinä. Olen lapsiani kohtaan ylisuojeleva ja haluan antaa heille sen turvan mitä itselläni ei koskaan ollut.”

Ylilyöntejä tapahtuu, vaikka niistä ollaankin tietoisia. Huoli ja suojelemisen tarve voi painaa alleen kaiken muun. Tämä liittyy muun muassa muihin ihmisiin luottamisen puutteeseen. Sekä oman että lasten elämän hallinta on tärkeysjärjestyksen huipulla.

”Minulle on hyvin tärkeää olla hyvä äiti ja vahva ihminen ja pystyä hallitsemaan elämäni... Osa tekemisistäni on kai liiallista, yritän koko ajan huolehtia kaikesta. Yritän kontrolloida paljon, vaikka samalla en halua tehdä sitä liikaa... Esimerkiksi lasten laittaminen perhepäivähoitoon ei ollut edes harkinnassa, sillä en voi tietää mitä kenenkin kotona tapahtuu. Halusin ehdottomasti heidät päiväkotiin.”

Epävarmuus lasten turvallisuudesta kuvastuu myös muun muassa siinä, kun pieniä lapsia ei uskalleta päästää kyläilemään ystävien luo laisinkaan, jos ei itse olla lapsen mukana.

Vanhempien lasten ollessa kyseessä huoli helpottaa jonkin verran, mutta silloinkin kavereiden vanhemmat pitää tuntea tarpeeksi hyvin, jotta huoli ei kasva liian suureksi. Lasten olinpaikasta halutaan olla tietoisia koko ajan, sillä jotain voi tapahtua milloin vain. Lapsia ei ehkä uskalleta antaa ollenkaan muiden vahdittavaksi.

Kaikki tähän mennessä äitiyteen liitetyt seikat kytkeytyvät tiiviisti myös seuraavaan tutkimuksen osioon, jossa tarkastellaan vielä enemmän sitä, mitä lapset äideilleen merkitsevät.

8.2 LASTEN MERKITYKSEN KOROSTUMINEN

Aineistosta rakentuu äitiys, missä lapset ovat koko elämän keskipisteenä. Lapset merkitsevät äideille hyvin paljon. Tämä ilmenee lasten tarpeiden ensisijaisuutena ja hyvän äitiyden tavoitteluna.

Lasten tarpeita ajatellen elämästä halutaan muodostaa turvallinen ja onnellinen, päinvastainen verrattuna omaan lapsuuteen. Tämän kaltainen päinvastaisuus nousi esiin myös teoriakappaleessa ja se toistuu aineistossa erittäin vahvasti monessakin kohtaa ja eri tavoin. Karjalaisen (2019, 103–113) ja Andersonin ja Bernhardtin (2020, 763–764) tutkimuksissa on nähtävissä, että monella rankkoja lapsuuskokemuksia omaavalla ihmisellä tarkoituksena voi olla elää täysin erilaisessa maailmassa kuin mitä lapsuudessa on koettu ja saavuttaa itselle tärkeitä tavoitteita. Esimerkkinä tästä on parisuhteen ja omien lasten merkityksen voimakas korostuminen. Rakastava ja hyvä koti nähdään hyvin tärkeänä.

Äidiksi tuleminen voi olla naiselle merkittävä elämän käännekohta ja lasten merkitys on hyvin suuri (Humphreys 2001, 248). Tällainen tapa suhtautua lapsiin nousee esiin myös Aparicion (2017, 609–610) artikkelissa, missä käsitellään teini-ikäisiä huostaanotettuja äitejä. Äideillä on taustallaan kaltoinkohtelua ja suurin osa heistä on todistanut perheväkivaltaa. Omat lapset ovat erittäin tärkeitä näille äideille ja lasten tarpeet nähdään ensisijaisena, sillä heille halutaan antaa onnelliset olosuhteet. Arki on tietoisia valintoja tehdä toisin kuin mitä itse on kokenut. Tämän tutkielman aineistosta huokuu juuri saman kaltainen lasten ensisijaisuus. Tämä määrittää elämää vahvasti ja tähän liittyy paljon ajatuksia, tunteita ja valintoja. Lasten tarpeet ja heidän hyvinvointinsa on kaikkein tärkeintä, minkä ehdoilla ja minkä ympärille muut asiat rakennetaan.

”Koen että lapset ja äitiys on pitänyt minut eniten järjissäni ja raiteillani, ja tuonut merkityksen ja ilon elämäni.”

”Lapseni ovat tärkeysjärjestykseni huipulla. Olen olemassa ennen kaikkea heitä varten. Haluan heille hyvän lapsuuden ja tulevaisuuden.”

Lasten etu koetaan tärkeämmäksi kuin omat tarpeet. Vanhemmat tinkivät esimerkiksi taloudellisissa valinnoissa omista haluistaan, jotta lapsi saa enemmän (Aparicio 2017, 610.) Kirjoitelmissa lapsen ehdoilla eläminen näkyy perheissä sekä pienissä että suurissa elämän asioissa. Lapsille halutaan antaa paljon aikaa, perheen arkea pyritään muokkaamaan lapselle sopivaksi ja esimerkiksi alkoholin käyttö on minimaalista tai täysin poissa kuvioista. Rahaa käytetään lapsiin huomattavasti enemmän kuin aikuisiin. Erään äidin mukaan arkeen liittyvien valintojen lisäksi myös juhliin liittyvät järjestelyt tarjoiluineen ja toimintoineen suoritetaan lasten toiveiden mukaisesti. Lapsen asettaminen etusijalle aina ja kaikessa voi käydä ajoittain myös raskaaksi äideille.

”Kun olen liian epäitsekäs niin väsyn helposti ja koitan tehdä töitä terveen itsekkyyden löytämiseksi.”

Hyvä äitiys on päämäärä, mihin pyritään ja mihin panostetaan. Äidit luovat monilla tavoilla sellaista elämäntapaa, minkä ympäröimänä lapsilla olisi hyvä olla. Perheissä korostuu rakkaus, välittäminen, läheisyys ja huolenpito. Tunteiden näyttäminen ja ilmaiseminen koetaan tärkeäksi ja luonnolliseksi. Lapsille halutaan olla aidosti läsnä ja heitä kuunnellaan. Osana hyvää äitiyttä voi olla esimerkiksi työelämän sovittaminen lasten paras mielessä pitäen.

”...viihdyn paljon perheen kanssa. mä olen hyvin pärjännyt elämässä niillä eväillä mitä mä olen saanut. työ ei ole hyvpalkkainen mutta riittävä ja aikataulut sopii lapsiperheelle.”

Eräs äiti painottaa muun muassa nukkumisen ja ruokailujen rutiinien merkitystä lapsiperheelle. Lasten kanssa puhuminen avoimesti ja ikätasoon sopivasti, kaikenlaisista asioista, on myös tärkeää. Hän panostaa lisäksi lasten koulunkäyntiin, sillä hän näkee koulussa menestymisen tienä valoisaan tulevaisuuteen. Omien vanhempien virheiden välttäminen ja toisin tekeminen, rakastavan ja avoimen perheilmapiirin luominen sekä lasten tulevaisuuden suunnittelun tärkeys mainitaan myös Woods-Jaegerin ja muiden (2018, 777) tutkimuksessa.

Kirjoitelmista löytyy esimerkkejä kamppailusta arjessa hyvän äitiyden eri puolien kanssa, muun muassa siinä, miten varmistaa lapsille mahdollisimman hyvä elämä mutta samalla

kuitenkin pysytellä kohtuuden rajoissa. Lasten elämä ei saisi olla ylettömän ruusuista, jotta lapsi ei totu siihen liikaa, sillä se voi aiheuttaa ongelmia myöhemmin.

”Joudun tavallaan tekemään töitä etten esimerkiksi hemmottele lapsia liikaa, koska haluan heille hyvän lapsuuden.”

Jotkut äideistä kertovat siitä, miten päämääräksi voidaan asettaa liian korkeatasoisia tai jopa saavuttamattomia ihanteita. Pelko äitiydessä epäonnistumisesta saattaa olla hyvin ahdistavaa. Hyvän äitiyden tavoittelu aiheuttaa paineita, jotka saatetaan kokea oman taustan vuoksi vielä suuremmiksi kuin muiden äitien kohdalla. Vaikkakin järjen tasolla käsitetään, että täydellistä äitiyttä ei ole olemassa, vajavaisuus ahdistaa. Lasten kasvatuksessa suhteet puutteellisen, riittävän ja liiallisen välillä ovat joskus vaikeita hahmottaa ja hallita. Omaa äitiyttä pohditaan tuskailemalla tehtyjä vääriä valintoja ja myös mahdollisia vääriä toimintatapoja.

”Hyvin usein pelkään että mitä kaikkea ehkä teen äitinä väärin. Riittääkö tämä elämä lapsille niin että ne on onnellisia ja turvassa. Pitäisikö tehdä enemmän tai eri asioita. Ahdistaa jos olen väsynyt ja tiuskin. Tuleeko lapsille traumoja. Mä tiedän olevani hyvä äiti mutta mietin myös kaikkia pieniä virheitä mitä olen lasten kanssa tehnyt, enhän ole mokannut liikaa. En vain pysty hellittämään. Lapset on kaikki kaikessa, nyt ja aina.”

Omien lasten merkityksen korostumisen lisäksi äitiyteen ja lapsiin liittyvät mietteet voivat ulottua myös muiden lasten hyvinvointiin. Yksi äideistä mainitsee pohtineensa sitä, mitä tekisi, jos hän nyt aikuisena havaitsisi jonkin perheen kärsivän lähisuhdeväkivallasta. Hänen näkemyksensä mukaan ainoa oikea toimintatapa olisi ottaa yhteyttä viranomaisiin, huolimatta siitä, mitä mieltä väkivallan kohteena oleva nainen olisi. Tässä tulee näkyväksi hyvin selkeästi se, että tietynlaisesta lapsuudesta kärsinyt äiti kokee tärkeäksi sen, että samassa tilanteessa eläviä lapsia pitää ehdottomasti pyrkiä auttamaan.

”nyt jos mä huomaisin että jollakin tutulla on perheväkivaltaa niin mä soittaisin heti poliisille. vaikka se nainen ei haluaiskaan niin soittaisin silti.”

Tässä tutkimuksessa äitiyden haasteiden ja lasten merkityksen korostumisen käsitteiden pohjalta äitiys määrittyy moniulotteisena. Äitiys voi olla vaativaa kasvatuksellisten ongelmakohtien, syyllisyyden tuntemusten sekä huolen, suojelemisen ja ylisuojelemisen myllerryksessä. Samalla äidit tekevät kaikkensa, jotta lasten tarpeet tulisivat varmasti täytetyiksi ja lapset olisivat mahdollisimman onnellisia. Hyvä äitiys on sekä arjessa

näkyviä valintoja että ihanne, mihin suunnataan. Lapset ovat todellinen voimavara ja ennen kaikkea olemassaolon ydin äideilleen.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimukseni tarkoitus oli luoda kuvaa ja ymmärtää tutkimukseen osallistujien kokemuksiin ja tuntemuksiin perustuen äitiin kohdistuvan perheväkivallan todistamista ja sen vaikutuksia koko elämän aikana, alkaen lapsuudesta ja jatkuen nykyhetken aikuisuuteen ja äitiyteen. Tässä luvussa käyn lyhyesti läpi tutkimukseni tärkeimmät tulokset tutkimuskysymyksiini nojaten, esitän tutkimuksesta rakentamani johtopäätökset ja pohdin tutkimukseni merkitystä. Lisäksi tarkastelen tutkimukseni luotettavuutta ja esitän ehdotuksia jatkotutkimukselle.

Tutkimuskysymykseni olivat: Miten äitiin kohdistuvan perheväkivallan todistaminen lapsuuden aikana vaikuttaa lapsuuteen? Miten äitiin kohdistuvan perheväkivallan todistaminen lapsuuden aikana vaikuttaa nykyiseen aikuisuuteen ja äitiyteen?

Tutkimuksen alussa tarkastelin sitä, mitä väkivallan muotoja lapsuuden kodeissa miehet kohdistivat äiteihin ja millä tavoin lapset altistuivat väkivallalle. Äiteihin kohdistui fyysistä, henkistä, taloudellista ja seksuaalista väkivaltaa sekä näiden yhdistelmiä. Väkivaltaa todistettiin muun muassa näkemällä, kuulemalla ja huomaamalla väkivallan seurauksia. Seuraavaksi kuvasin lapsuuden aikaisten kotien erityispiirteitä. Lapset altistuivat äitiin kohdistuvalle väkivallalle erimittaisia ajanjaksoja, jotkut jopa koko lapsuuden ajan. Joidenkin lasten perheissä esiintyi vanhemman tai vanhempien alkoholin käyttöä ja mielenterveysongelmia, lapsen itseensä suunnattua väkivaltaa ja lasten laiminlyöntiä. Perheväkivallasta ei puhuttu perheen kesken eikä apua haettu eikä saatu ulkopuolelta.

Perheväkivallalle altistumisen vaikutuksia käsiteltiin ensin lapsuuden näkökulmasta. Tutkimuksesta ilmeni, että väkivaltaisissa kodeissa ja niiden ilmapiirissä eläminen aiheutti voimakkaita psyykkisiä vaikutuksia lapsuuden aikana. Lähisuhdeväkivallan todistaminen aiheutti kaikissa lapsissa erittäin runsaasti emotionaalisia vaikutuksia. Lapset kokivat paljon esimerkiksi pelkoa sekä itsensä että äidin ja sisarusten puolesta, ahdistusta, turvattomuutta, surua, vihaa, syyllisyyttä ja häpeää. Tämän lisäksi osa lapsista kärsi myös traumaoireista, kuten nukkumiseen ja muistiin liittyvistä ongelmista ja fyysisistä oireiluista. Väkivalta vaikutti myös laajasti lasten toimijuuteen. Väkivalta rajoitti lasten toimintamahdollisuuksia ja lapset ohjasivat toimintaansa väkivallasta johtuen usein myös itse. Lisäksi lasten toimijuus näyttäytyi väkivaltaan puuttumisena.

Lapset yrittivät estää äitiin kohdistuvaa väkivaltaa esimerkiksi rauhoittelemalla ja ohjaamalla väkivaltaa kohdistumaan heihin itseensä. Väkivallan välttelyä ja selviytymiskeinoja olivat muun muassa pakeneminen, ystävien kanssa ajan viettäminen ja keskittyminen koulutyöhön.

Seuraavaksi tutkimuksen huomio siirtyi siihen, miten väkivallan todistaminen vaikuttaa aikuisuuteen ja äitiyteen. Kaikki naiset kokivat, että lapsuuskokemukset muovasivat sekä aikuisiän yleistä psyykkistä vointia että suhtautumista omiin vanhempiin ja muihin ihmisiin. Psyykkisiä haasteita olivat muun muassa masennus, ahdistus ja tunteiden hallinnan vaikeudet. Toipumista tavoiteltiin esimerkiksi puhumalla läheisille ja ammattilaisille. Monien naisten aikuiselämää määrittivät kontrollointi ja suorittaminen. Omiin vanhempiin suhtautuminen oli melkein täysin negatiivista. Myös muihin ihmisiin asennoitumisessa koettiin vaikeuksia, kuten epäluottamusta. Parisuhteelle asetettiin kriteereitä turvallisuuden takaamiseksi. Seurustelusuhteisiin liittyi myös ongelmia. Äitiys rakentui omaan lapsuuteen peilaten. Vanhemmuudessa koettiin haasteita lasten kasvatukseen liittyen ja syyllisyyden tunteet varjostivat äitiyttä. Lapsista kannettiin paljon huolta ja heidän suojelemisensa oli äärimmäisen tärkeää, mikä johti myös ylisuojelemiseen. Lasten merkitys oli äitien elämässä äärettömän suurta. Lasten tarpeet nostettiin kaiken muun yläpuolelle. Hyvään äitiyteen ja jopa täydellisyyteen pyrittiin myös oman jaksamisen kustannuksella.

Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että äitiin kohdistuva perheväkivalta saattaa vaikuttaa suuresti lapsuuteen. Lisäksi lasten elämää ei määritä ainoastaan äitiin kohdistuva väkivalta, vaan myös monet muut olosuhteita heikentävät seikat. Lasten hyvinvointi on selvästi vaarantunut kyseisissä kodeissa. Lapsuuskokemukset voivat ylittää voimakkaina aikuisuuteen ja äitiyteen. Vaikutukset vaihtelevat eri yksilöiden välillä sekä laajuudeltaan että kestoaltaan. Jotkut kirjoittajista muistavat vain muutamia väkivaltaisista tapahtumia, mutta siitä huolimatta he kokevat, että väkivallan todistaminen aiheuttaa paljon tuhoa elämänmittaisesti. Negatiivisista vaikutuksista huolimatta moni kykenee luomaan itselleen ja lapsilleen onnellisen ja turvallisen elämän.

Teoriaosuudesta ja tuloslukuista heijastuu tutkimukseni vahva yhteys aikaisempaan tutkimukseen. Tutkimukseni kontribuutio on lähinnä se, että tulokseni tukevat aiemmin tuotettua tutkimustietoa. Vaikkakin uutta tietoa perheväkivallan todistamisen vaikutuksista tutkimukseni tarjoaa vain vähän, tutkimustani voidaan pitää osana tärkeää ja aina ajankohtaista perheväkivaltaan keskittyvää tutkimuskenttää. Varsinkin

tutkimustieto lähisuhdeväkivallan vaikutuksista vanhemmuuteen on erittäin tarpeellista aikaisempien tutkimusten niukkuuden takia.

Tutkimukseni merkitys sosiaalityölle on olla osana ammattilaisten näkökulmaa laajentavaa tieteellistä tietoa. Sosiaalialan koulutuksessa lapsen asemaa perheväkivallan todistajana käsitellään erittäin vähän, tähän tulisi panostaa huomattavasti enemmän. Koulutus tulisi ulottaa myös työpaikoille. Lasten ja aikuisten huonovointisuus nousee tutkimuksestani kirkkaasti esiin. Tämä on luonnollisesti jo itsessään riittävä syy siihen, että perheväkivallalle altistuminen tulee ottaa aina vakavasti. Lisäksi tutkimus osoittaa sen, että vaikutukset saattavat ulottua seuraavaan sukupolveen. Esimerkiksi äitien uupumisriski muun muassa muihin ihmisiin luottamisen vähyden ja täydelliseen äitiyteen tavoittelun takia on asia, mihin on hyödyllistä puuttua. Sosiaalityössä tulee entistä paremmin pyrkiä tunnistamaan apua tarvitsevat lapset ja aikuiset, minkä lisäksi hyvin tärkeää on ymmärtää myös se, että aina tunnistaminen ei ole mahdollista. Tällöin ainoa mahdollisuus saada asia selville on kysyä. Lapsen tapaaminen kahden kesken on äärimmäisen tärkeää. Riskitekijöiden arvioiminen on perusteltua, mutta samalla ei tule ohittaa sitä, että kuka tahansa voi olla altistunut perheväkivallalle. Kun avun tarve on todettu, sitä tulisi myös saada, kaikissa elämän vaiheissa tarpeen mukaan. Esimerkiksi terapiaa on monelle tarpeellista ja tutkimuksessani esille nousseet vertaisryhmät, sekä lapsille että aikuisille, ovat myös varteenotettava tutkimuoto.

Sosiaalityön tulisi myös levittää enemmän tietoa myös oman alansa ulkopuolelle. Esimerkiksi kouluympäristössä voitaisiin käsitellä ikätasoisesti sitä, mikä on väkivaltaa ja miten siihen haetaan apua. Tämä vähentäisi myös perheväkivaltaan liittyvää häpeää. Harrastukset voivat olla monelle lapselle tärkeä voimavara. Sosiaalityön tulisi pyrkiä edistämään tarjolla olevien harrastusten monipuolisuutta, maksujen matalaa tasoa tai maksuttomuutta sekä aikataulujen ja välimatkojen sopivuutta lapsiperheille.

Seuraavaksi siirryn pohtimaan tutkimukseni luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden ytimessä on tutkijan oman subjektiviteetin pohdinta. Luotettavuutta lisää se, että aikaisemmat tutkimukset tukevat kyseessä olevan tutkimuksen tuloksia. Luotettavuuteen sisältyy tutkimuksen tulosten siirrettävyys, vaikka yleistyksiä ei laadullisessa tutkimuksessa yleensä katsotakaan tehtävän. Luotettavuuteen liittyy totuudessa pitäytyminen ja asioiden perustelu sekä tutkimuksen prosessin etenemisen ja valintojen tekemisen läpinäkyvyys. Myös tutkimuksen näkökulman ja menetelmävalintojen välisten suhteiden järkevyys sisältyy luotettavuuden arvioimiseen.

Tutkijan rakentamien tulkintojen, käsitteiden ja johtopäätösten mahdollisimman tarkka yhteys aineistoon on tärkeä osa luotettavuutta, kuten myös tutkimuksen ristiriidattomuus. (Eskola & Suoranta 1998.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi ja kokemusnäkökulma olivat sopivia valintoja tutkimukseni kannalta. Näiden kautta kykenin rakentamaan kuvaa tutkittavien kokemuksista sekä kuvailemaan ja ymmärtämään niitä merkityksiä, mitä he tuntemuksilleen antoivat. Eri lähestymistavoilla ja menetelmillä tutkimuksesta olisi saattanut muodostua erilainen. Esimerkiksi haastattelun avulla olisin ehkä voinut saada vielä monipuolisempaa ja syvällisempää materiaalia. Tämä olikin alkuperäinen suunnitelmani. Haastatteluissa on monia hyviä puolia, olisin esimerkiksi voinut tehdä tarkentavia kysymyksiä ja kysyä lisää niin halutessani. Luovuin kuitenkin tästä vaihtoehdosta siitä syystä, että arvelin, että osallistujia olisi voinut olla hyvin vaikea löytää. Päätin haastattelujen sijaan kerätä kirjoituksia, sillä oletin, että kirjoittamiseen ryhdyttäisiin helpommin kuin haastatteluun. Kirjoitelmien vahvuutena on ainakin se, että osallistajat pystyvät rauhassa miettimään, mitä kirjoittavat, miten ja milloin. Lisäksi kirjoittamisesta puuttuu tutkijan kanssa vuorovaikutuksessa olemiseen mahdollisesti liittyvä jännitys. Toisaalta kirjoittaminen voidaan myös kokea raskaammaksi kuin puhuminen, jolloin teksteihin ei ehkä jakseta sisällyttää kaikkea, mitä haastattelussa olisi kerrottu. Laajemmalla osallistujamäärällä olisi ehkä voitu saada enemmän ja monipuolisempia tutkimustuloksia. Kirjoitelmien määrä on suppea, joten tutkimuksestani ei ole mahdollista tehdä yleistyksiä, tosin tämä ei ollut tarkoituksenikaan. Tähän tutkimukseen osallistujamäärä oli riittävä. Tulosten samankaltaisuus aikaisempaan tutkimukseen nähden vahvistaa tutkimukseni luotettavuutta.

Koin sensitiivisen aiheen tutkimisen ajoittain henkisesti raskaaksi ja paljon keskittymistä vaativaksi. Onnistuin työskentelemään sulkemalla omat ennakoajatukset ja tunteet työnteon ulkopuolelle, vaikka tämä olikin välillä vaikeaa. Sisällytin tutkimukseen kaikki tutkimuksen kannalta merkitykselliset asiat ja käsittelin aineistoa kunnioittavasti. Koin hyvin tärkeäksi sen, että pysyn uskollisena kirjoittajien tuottamille tuntemuksille ja keskityin välttämään sitä, että ymmärtäisin tai tulkitsisin jotain väärin. Tutkimuksen aiheen vuoksi teksteissä luonnollisesti keskityttiin kielteisiin tuntemuksiin. Tästä syystä pohdin välillä sitä, onko tutkimuksesta piirtyvä kuva ehkä liiallisen synkkä. En kuitenkaan usko näin olevan, sillä objektiivisuus oli koko ajan työskentelyn ohjenuorana.

Alusta asti tutkimuksessa korostui se, että tutkimuksessa tarkastelun kohteeksi otetut seikat liittyvät monin tavoin toisiinsa. On mahdotonta tietää, mitkä seikat loppujen lopuksi ovat osallistujien kohdalla lähisuhdeväkivallan todistamisesta johtuvia ja mitkä taas ovat seurausta esimerkiksi vanhemman alkoholiongelmasta. Tästä huolimatta uskallan ajatella, että tähän tutkimukseen osallistuneet ovat kirjoittaneet elämästään pitäen mielessään tutkimuksen aiheen. Tämän perusteella voidaan olettaa, että perheväkivallan todistamisella on suuri merkitys heidän kuvailemiinsa kokemuksiin. Asioiden yhteen kietoutuvuus on läsnä tutkimuksessa myös laajemmin. Esimerkiksi aikuisuutta käsittelevässä luvussa mainitut psyykkiset ongelmat väistämättä vaikuttavat myös äitiyteen ja äitiysluvussa mainittu syyllisyys ei rajaudu vain äitiyteen, vaan se vaikuttaa myös aikuisuuden yleiseen psyykkiseen vointiin.

Ehdotukseni jatkotutkimukselle kiinnittyvät lähisuhdeväkivallalle altistumisen vaikutuksiin aikuisuudessa. Lapsuuden aikaisia vaikutuksia on tutkittu enemmän, mutta aikuisikä on jäänyt paljon vähemmälle huomiolle. Varsinkin äitiyteen keskittyvää tutkimusta on toistaiseksi erittäin vähän, mistä syystä tästä aihepiiristä olisi tärkeää kerätä lisää tietoa. Mielenkiintoinen tutkimuskohde voisi olla myös se, kannattaisiko lapsille suunnata rutiiniseulontaa perheväkivallan todistamisen suhteen, ja keiden ammattilaisten toimesta se tapahtuisi. Aikuisilta kysymistä rutiininomaisesti heihin mahdollisesti kohdistetusta väkivallasta, ilman että asiasta välttämättä on noussut mitään erityistä huolta, suoritetaan jo jonkin verran esimerkiksi terveydenhuollossa ja siitä koetaan olevan hyötyä. Rutiiniseulonta aikuisille ei kuitenkaan toimi vielä aukottomasti, sitä tehdään vain tietyissä ympäristöissä ja tietyille ihmisryhmille ja lisäksi siihen liittyy muun muassa erilaisia asenteita ja muita tekijöitä. Lasten kohdalla käsittääkseni rutiininomaista seulontaa ei ole käytössä laisinkaan. Esimerkiksi kouluterveyskysely kyllä sisältää kysymyksiä väkivallan todistamisesta, mutta käytäntö on nimetön lomakevastaus. Turvakodeissa lasten kanssa keskustellaan väkivallasta, mutta tilanne on täysin toinen, sillä silloin on jo tiedossa, että lapsilla on kokemuksia väkivallasta.

Koin tämän tutkimuksen tekemisen hyvin mielenkiintoiseksi. Ennestään tiesin aiheesta jonkin verran ja tunnen oppineeni tutkimusprosessin aikana paljon. Oppimani vahvistaa ammatillisuuttani, sillä tulen varmasti kohtaamaan lähisuhdeväkivallan todistamista tulevassa työssäni sosiaalityöntekijänä.

LÄHTEET

Afifi, Tracie O. & Enns, Murray W. & Cox, Brian J. & Asmundson, Gordon J. D. & Stein, Murray B. & Jitender Sareen (2008) Population Attributable Fractions of Psychiatric Disorders and Suicide Ideation and Attempts Associated With Adverse Childhood Experiences. *American Journal of Public Health* 98 (5), 946–952.

Allen, Nicole E. & Wolf, Angela M. & Bybee, Deborah I. & Sullivan, Cris M. (2003) Diversity of Children’s Immediate Coping Responses to Witnessing Domestic Violence. *Journal of Emotional Abuse* 3 (1-2), 123-147.

Anderson, Kim M. (2017) Children’s protective strategies in the context of exposure to domestic violence. *Journal of Human Behavior in the Social Environment* 27 (8), 835-846.

Anderson, Kim M. & Bang, Eun-Jun (2012) Assessing PTSD and resilience for females who during childhood were exposed to domestic violence. *Child & Family Social Work* 17 (1), 55-65.

Anderson, Kim M. & Bernhardt, Christina (2020) Resilient Adult Daughters of Abused Women: Turning Pain into Purpose. *Violence Against Women* 26 (6-7), 750-770.

Anderson, Kim M., & Danis, Fran S. (2006). Adult Daughters of Battered Women. Resistance and Resilience in the Face of Danger. *Affilia: Journal of Women and Social Work* 21 (4), 419–432.

Aparicio, Elizabeth M. (2017) ‘I want to be better than you:’ lived experiences of intergenerational child maltreatment prevention among teenage mothers in and beyond foster care. *Child and Family Social Work* 22 (2), 607–616.

Bernard, Claudia (2015) Black Teenage Mothers’ Understandings of the Effects of Maltreatment on their Coping Style and Parenting Practice: A Pilot Study. *Children and Society* 29 (5), 355–365.

Bildjuschkin, Katriina & Ewalds, Helena & Hietamäki, Johanna & Kettunen, Hanna & Koivula, Tanja & Mäkelä, Jukka & Nipuli, Suvi & October, Martta & Peltonen, Joonas & Siukola, Reetta (2019) *Väkivaltakäsitteiden sanasto*. Työpaperi 1/2020. Helsinki:

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-211-6> Viitattu 15.4.2021.

Callaghan, Jane E. M. & Alexander, Joanne H. & Sixsmith, Judith & Fellin, Lisa Chiara (2018) Beyond "Witnessing": Children's Experiences of Coersive Control in Domestic Violence and Abuse. *Journal of Interpersonal Violence* 33 (10), 1551-1581.

Cannon, Elizabeth A. & Bonomi, Amy E. & Anderson, Melissa L. & Rivara, Frederick P. & Thompson, Robert S. (2010) Adult Health and Relationship Outcomes Among Women with Abuse Experiences During Childhood. *Violence & Victims* 25 (3), 291-305.

Carnevale, Stefania & Di Napoli, Immacolata & Esposito, Ciro & Arcidiacono, Caterina & Procentese, Fortuna (2020) Children Witnessing Domestic Violence in the Voice of Health and Social Professionals Dealing with Contrasting Gender Violence. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17 (12), 4463.

Cater, Åsa K. & Miller, Laura E. & Howell, Kathryn H. & Graham-Bermann, Sandra A. (2015) Childhood exposure to intimate partner violence and adult mental health problems: Relationships with gender and age of exposure. *Journal of Family Violence* 30, 875-886.

Chan, Ko Ling & Lo, Ruby & Ip, Patrick (2021) From Exposure to Family Violence During Childhood to Depression in Adulthood: A Path Analysis on the Mediating Effects of Intimate Partner Violence. *Journal of Interpersonal Violence* 36 (9-10), 4431–4450.

Chester, Jo & Joscelyne, Trish (2021) "I Thought It Was Normal": Adolescents' Attempts to Make Sense of Their Experiences of Domestic Violence in Their Families. *Journal of Interpersonal Violence* 36 (11-12), 5250–5276.

Dargis, Monika & Koenigs, Michael (2017) Witnessing Domestic Violence During Childhood Is Associated With Psychopathic Traits in Adult Male Criminal Offenders. *Law and Human Behavior* 41 (2), 173–179.

Chanmugam, Amy & Teasley, Martell L. (2014) What Should School Social Workers Know about Children Exposed to Adult Intimate Partner Violence. *Children & Schools* 36 (4), 195-198.

De Puy, Jacqueline & Radford, Lorraine & Le Fort Virginie & Romain-Glassey, Nathalie (2019) Developing Assessments for Child Exposure to Intimate Partner Violence in

Switzerland – a Study of Medico-Legal Reports in Clinical Settings. *Journal of Family Violence* 34 (5), 371-383.

Dodaj, Arta (2020) Children Witnessing Domestic Violence. *Journal of children's services* 15 (3), 161-174.

Dube, Shanta R. & Anda, Robert F. & Felitti, Vincent J. & Edwards, Valerie J. & Williamson, David F. (2002) Exposure to Abuse, Neglect, and Household Dysfunction Among Adults Who Witnessed Intimate Partner Violence as Children: Implications for Health and Social Services. *Violence and Victims* 17 (1), 3–17.

Dumont, Annie & Lessard, Geneviève (2020) Young Adults Exposed to Intimate Partner Violence in Childhood: the Qualitative Meanings of this Experience. *Journal of Family Violence* 35 (8), 781-792.

Eriksson, Maria (2017) Children's voices, children's agency and the development of knowledge about children exposed to intimate partner violence. Teoksessa Husso, Marita & Virkki, Tuija & Notko, Marianne & Hirvonen, Helena & Eilola, Jari (toim.) *Interpersonal Violence: Differences and Connections*. New York: Routledge, 140-152.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Euroopan tasa-arvoinstituutti (EIGE). Verkkosivusto.

<https://eige.europa.eu/thesaurus/overview> Viitattu 3.8.2021.

Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola Heikki (2014) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86726/Raportteja_110_lapsiuhritutkimus_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 16.7.2021.

FRA (2014) Violence against women: an EU-wide survey. Main results report. <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report> Viitattu 26.7.2021.

Graham, Kathryn & Bernards, Sharon & Laslett, Anne-Marie & Gmel, Gerhard & Kuntsche, Sandra & Wilsnack, Sharon & Bloomfield, Kim & Grittner, Ulrike & Taft, Angela & Wilson, Ingrid & Wells, Samantha (2021) Children, Parental Alcohol

Consumption, and Intimate Partner Violence: A Multicountry Analysis by Perpetration Versus Victimization and Sex. *Journal of Interpersonal Violence* 36 (11-12), 5608–5634.

Grasso, Damion J. & Henry, David & Kestler, Jacqueline & Nieto, Ricardo & Wakschlag, Lauren S. & Briggs-Gowan, Margaret J. (2016) Harsh Parenting As a Potential Mediator of the Association Between Intimate Partner Violence and Child Disruptive Behavior in Families With Young Children. *Journal of Interpersonal Violence* 31 (11), 2102–2126.

Gråsten-Salonen, Hanna (2003) Perheväkivallan näkyminen koulun arjessa. Teoksessa Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja (toim.) *Lapset, perhe ja väkivaltatyö*. Porvoo: WSOY, 119-136.

Haj-Yahia, Muhammad M. & Bargal, David (2015) Exposure to Family Violence, Perceived Psychological Adjustment of Parents, and the Development of Post-Traumatic Stress Symptoms Among Palestinian University Students. *Journal of Interpersonal Violence* 30 (16), 2928–2958.

Haselschwerdt, Megan L. & Hlavaty, Kathleen & Carlson, Camille & Schneider, Mallory & Maddox, Lauren & Skipper, Megan (2019) Heterogeneity Within Domestic Violence Exposure: Young Adults' Retrospective Experiences. *Journal of Interpersonal Violence* 34 (7), 1512-1538.

Hasselle, Amanda J. & Howell, Kathryn H. & Thurston, Idia B. & Kamody, Rebecca C. & Crossnine, Candice B. (2020) Childhood Exposure to Partner Violence as a Moderator of Current Partner Violence and Negative Parenting. *Violence Against Women* 26 (8), 851–869.

Hautanen, Teija (2017) Vain vanhempien parisuhdeasia? Väkivallan arviointi huoltoriidoissa. Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Vastapaino: Tampere, 121-137.

Herbell, Kayla & Bloom, Tina (2020) A Qualitative Metasynthesis of Mothers' Adverse Childhood Experiences and Parenting Practices. *Journal of Pediatric Health Care* 34 (5), 409-417.

Hietämäki, Johanna & Huttunen, Marjukka & Husso, Marita (2021) Gender Differences in Witnessing and the Prevalence of Intimate Partner Violence from the Perspective of

Children in Finland. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 18 (9), 4724.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Holmes, Megan R. & Richter, Francisca G. C. & Votruba, Mark E. & Berg, Kristen A. & Bender, Anna E. (2018) Economic Burden of Child Exposure to Intimate Partner Violence in the United States. *Journal of Family Violence* 33 (4), 239-249.

Holt, Stephanie & Buckley, Helen & Whelan, Sadhbh (2008) The impact of exposure to domestic violence on children and young people: a review of the literature. *Child Abuse & Neglect* 32 (8), 797-810.

Humphreys, Janice C. (2001) Turnings and Adaptations in Resilient Daughters of Battered Women. *Journal of Nursing Scholarship* 33 (3), 245–251.

Howell, Kathryn H. & Cater, Åsa K. & Miller-Graff, Laura E. & Schwartz, Laura E. & Graham-Bermann, Sandra A. (2017) The relationship between types of childhood victimisation and young adulthood criminality. *Criminal Behaviour and Mental Health* 27 (4), 341–353.

Hurtig, Johanna (2006) Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta (toim.) *Lapset ja sosiaalityö: kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia*. Jyväskylä: PS-kustannus, 167–194.

Jokinen, Arja (2014) Kokemusnäkökulma. Teoksessa Kirsi Günther & Kirsi Hasanen (toim.) *Laadullinen tutkimus. Moodleverkkokirja. Kurssin ja kirjan sivuston toteutuksen ovat tehneet tutkijat Kirsi Günther ja Kirsi Hasanen*. https://moodle.utu.fi/pluginfile.php/1510656/mod_resource/content/1/Laadullinen_kirja.pdf Viitattu 23.4.2021.

Juhila, Kirsi (2014) Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Kirsi Günther & Kirsi Hasanen (toim.) *Laadullinen tutkimus. Moodleverkkokirja. Kurssin ja kirjan sivuston toteutuksen ovat tehneet tutkijat Kirsi Günther ja Kirsi Hasanen*. https://moodle.utu.fi/pluginfile.php/1510656/mod_resource/content/1/Laadullinen_kirja.pdf Viitattu 23.4.2021.

Kaittila, Annina & Nyqvist, Leo (2014) Taloudellinen väkivalta parisuhteessa – Kirjallisuuskatsaus. *Janus* 22 (3), 262–278.

Karjalainen, Riina (2019) Lapsuuden perheväkivaltakokemukset ja niistä selviytyminen aikuisen kertomana. Lisensiaatintutkimus: Turun yliopisto. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=8ad80362-6aec-4daa-bb71-c9ce44bd3e65> Viitattu 21.3.2021.

Kero, Katja & Nyqvist, Leo & Rautio, Jenni & Puuronen, Anne (2019) Lähisuhdeväkivallan seulontaa tulee vahvistaa. Suomen lääkirlehti 74 (35), 1881–1885.

Keränen, Eija (2001) Lasten väkivaltakokemusten käsittely kuvailmaisun avulla. Teoksessa Oranen, Mikko (toim.) Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämistä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 30. Helsinki: Nykypaino Oy, 123-149.

Kimber, Melissa & Adham, Sami & Gill, Sana & McTavish, Jill & MacMillan, Harriet L. (2018) The association between child exposure to intimate partner violence (IPV) and perpetration of IPV in adulthood – A systematic review. Child Abuse & Neglect 76, 273–286.

Kiviniemi, Kari (2018) Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 73–87.

Koivula, Tanja & Peltonen, Joonas & Mäkelä, Jukka & Turvakotien työntekijät (2021) Suojassa-hankkeen pilotointivaiheen loppuraportti. Lapsen lähisuhdeväkivallan riski- ja suojatekijöiden arviointi turvakotityössä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141152/URN_ISBN_978-952-343-638-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 15.4.2021

Krug, Etienne G. & Dahlberg, Linda L. & Mercy, James A. & Zwi, Anthony B. & Lozano, Rafael (eds.) (2002) World report on violence and health. Geneva: World Health Organization. Verkkosivusto. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf Viitattu 17.11.2021.

Laaksamo, Elli-Maija (2001) Kuuleeko äiti, näkykö isä? Vanhemmuus ja väkivalta perheessä. Teoksessa Oranen, Mikko (toim.) Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämistä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 30. Helsinki: Nykypaino Oy, 98–122.

Laitinen, Merja & Nikupeteri, Anna & Hurtig, Johanna (2018) Häiritsevä tieto ja toimijuus – lapset vanhempien eron jälkeisessä vainossa. Teoksessa Valkonen, Jarno (toim.) Häiritsevä yhteiskuntatutkimus. Rovaniemi: Lapland University Press, 23–50.

Nipuli, Suvi (2019) Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit. Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:55. Helsinki 2019: Sosiaali- ja terveysministeriö. Verkkosivusto.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162012/STM_2019_55_Rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 20.3.2021.

Notko, Marianne (2011) Väkiältä, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa. Väitöskirja: Jyväskylän yliopisto.

Nyqvist, Leo (2007) Nuoret väkivallan silmässä. Teoksessa Määttä, Kaarina (2007) (toim.) Helposti särkyvää. Nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki: Kirjapaja, 11–22.

Nyqvist, Leo (2001) Väkiältäinen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Väitöskirja: Turun yliopisto.

Ojuri, Auli (2006) Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 16–39.

Oranen, Mikko (2012) Lapsi ja perheväkivalta. Teoksessa Söderholm, Annlis & Kivitielä, Satu (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Duodecim. Porvoo: Bookwell Oy, 217–238.

Oranen, Mikko (2001a) Elämää varjossa – väkivallalle altistumisen vaikutuksista. Teoksessa Oranen, Mikko (toim.) Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämisestä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 30. Helsinki: Nykypaino Oy, 41–65.

Oranen, Mikko (2001b) Juuret, raamit ja numerot -Lapsen aika projektina. Teoksessa Oranen, Mikko (toim.) Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämisestä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 30. Helsinki: Nykypaino Oy, 13–40.

Oranen, Mikko & Keränen, Eija (2006) Lasten auttaminen. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 63–83.

Oranen, Mikko & Laaksamo, Elli-Maija (2003) Lapsikeskeinen väkivaltatyö turvakodeissa. Teoksessa Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja (toim.) *Lapset, perhe ja väkivaltatyö*. Porvoo: WSOY, 237–258.

Orjasniemi, Tarja & Kurvinen, Anne (2017) Häpeän päivät, pelon yöt – Lapsuuden kokemuksia ongelmajuvista vanhemmista. *Janus* 25 (2), 127-143.

Øverlien, Carolina (2013) The Children of Patriarchal Terrorism. *Journal of Family Violence* 28 (3), 277–287.

Øverlien, Carolina & Hydén, Margareta (2009) Children's Actions When Experiencing Domestic Violence. *Childhood* 16 (4), 479–496.

Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja (2003a) Epäily, tunnistaminen, ilmitulo ja puuttuminen perheväkivaltaan. Teoksessa Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja (toim.) *Lapset, perhe ja väkivaltatyö*. Porvoo: WSOY, 75–88.

Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja (2003b) Lasten kokema perheväkivalta käsitteinä ja ilmiöinä. Teoksessa Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja (toim.) *Lapset, perhe ja väkivaltatyö*. Porvoo: WSOY, 13-72.

Parade, Stephanie H. & Newland, Rebecca P. & Bublitz, Margaret H. & Stroud, Laura R. (2019) Maternal witness to intimate partner violence during childhood and prenatal family functioning alter newborn cortisol reactivity. *Stress (Amsterdam, Netherlands)* 22 (2), 190–199.

Perttula, Juha (2005) Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.) *Kokemuksen tutkimus: Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen*. Helsinki, Dialogia, 115–162.

Piispa, Minna & Heiskanen, Markku (2017) Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa. Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Vastapaino: Tampere, 68-88.

Pikarinen, Ulla & Halmesmäki, Erja (2003) Naisiin kohdistuva väkivalta. *Duodecim* 119 (5), 389–394.

Steele, Howard & Bate, Jordan & Steele, Miriam & Dube, Shanta Rishdi & Danskin, Kerri & Knafo, Hannah & Nikitiades, Adella & Bonuck, Karen & Meissner, Paul &

Murphy, Anne (2016) Adverse Childhood Experiences, Poverty, and Parenting Stress. *Canadian Journal of Behavioural Science* 48 (1), 32-38.

Stephenson, J’Nelle & Renk, Kimberly (2019) Understanding the relationship between mothers’ childhood exposure to intimate partner violence and current parenting behaviors through adult intimate partner violence: A moderation analysis. *Journal of Child Custody* 16 (4), 339-363.

Suzuki, Staci L. & Geffner, Robert & Bucky, Steven F. (2008) The Experiences of Adults Exposed to Intimate Partner Violence as Children: An Exploratory Qualitative Study of Resilience and Protective Factors. *Journal of Emotional Abuse* 8 (1/2), 103–121.

Söderholm, Annlis & Politi, Johanna (2012) Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Söderholm, Annlis & Kivittie-Kallio, Satu (toim.) *Lapsen kaltoinkohtelu*. Helsinki: Duodecim, 76–98.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL) Kouluterveyskysely. Verkkosivusto.

<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>

Viitattu 23.4.2021.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Verkkosivusto. <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012#HTK> Viitattu 20.10.2021.

Waller, Vivienne, Farquharson, Karen & Dempsey, Deborah (2016) *Qualitative Social Research. Contemporary Methods for the Digital Age*. London: Sage Publications Ltd.

Warnick, Danelia & van der Westhuizen, Marichen & Alpaslan, Nicky (2019) Falling through the Cracks: Young Adults’ Recollections of Exposure to Domestic Violence During Childhood. *Social Work* 55 (4), 406-423.

Woods-Jaeger, Briana A. & Cho, Bridget & Sexton, Chris C. & Slagel, Lauren & Goggin, Kathy (2018) Promoting Resilience: Breaking the Intergenerational Cycle of Adverse Childhood Experiences. *Health Education & Behavior* 45 (5), 772–780.

World Health Organization (2021) WHO European region fact sheet. Violence against women. Prevalence estimates, 2018. Verkkosivusto.

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/341602/WHO-SRH-21.9-eng.pdf>

Viitattu 3.8.2021.

LIITTEET

LIITE 1 KIRJOITUSPYYNNÖT

Anonyymi kyselylinkki äideille: Huomasitko lapsena isäsi väkivaltaisuutta äitiäsi kohtaan?

Olen sosiaalityön opiskelija Turun yliopistossa ja teen pro gradu -tutkielmaa perheväkivallasta. Haluaisin kerätä vapaamuotoisia kirjoituksia, anonyymien webropol-linkin avulla, äitien tuntemuksista ja kokemuksista siitä, kun omassa lapsuudessa omaan äitiin on kohdistettu väkivaltaa miehen taholta. Tekstin pituus on vapaa ja aiheesta saa kirjoittaa mitä vain. Voit esimerkiksi kertoa: Minkä ikäinen lapsi olit, kun sinulla oli kokemuksia väkivallan kanssa elämisestä? Millaista väkivaltaa huomasit isän tai muun mieshenkilön kohdistavan äitiisi (esim. fyysistä, henkistä, taloudellista) ja millä tavoin (esim. kuulit, näit jälkiä), ja miten toimit ja mitä tunsit, ja niin edelleen? Miten kokemasi on vaikuttanut lapsuuteesi ja aikuisuuteesi ja äitiyteesi - esimerkiksi tunteisiin, ajatuksiin, toimintaan, valintoihin, vaikeuksiin, terveyteen? Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Osallistuminen tähän tutkimukseen tapahtuu tämän linkin kautta:

<https://link.webpolsurveys.com/S/CBE7B1763E9D7ED6>

josta avautuu kirjoitustila. Kirjoitukset säilytetään tietoturvallisesti ja tutkimuksessa huolehditaan siitä, ettei aineistosta ole mahdollista tunnistaa kirjoittajia. Aineistoa käytetään vain tässä tutkimuksessa ja se tuhoetaan tutkimuksen loputtua. Jos sinulla on kysymyksiä, haluat muokata jälkikäteen tekstiäsi tai perua osallistumisesi, voit tehdä sen lähettämällä sähköpostia. Kiitos osallistumisesta ja avusta tutkimuksen tekemisessä!

Piia Paattilampi, Turun yliopisto, sähköposti: pimama@utu.fi

Graduohjaajani on Katja Forssen, Turun yliopisto, sähköposti kafors@utu.fi

Hei sinä äiti! Huomasitko lapsena isän väkivaltaisuutta äitiä kohtaan?

Olen sosiaalityön opiskelija Turun yliopistossa ja teen pro gradu -tutkielmaa perheväkivallasta. Haluaisin kerätä nimettömiä vapaamuotoisia kirjoituksia sähköpostiini äitien tuntemuksista ja kokemuksista siitä, kun omassa lapsuudessa omaan äitiin on

kohdistettu väkivaltaa miehen taholta. Tekstin pituus on vapaa ja aiheesta saa kirjoittaa mitä vain. Voit esimerkiksi kertoa: Minkä ikäinen lapsi olit, kun sinulla oli kokemuksia väkivallan kanssa elämisestä? Millaista väkivaltaa huomasit isän tai muun mieshenkilön kohdistavan äitiisi (esim. fyysistä, henkistä, taloudellista) ja millä tavoin (esim. kuudit, näit jälkiä), ja miten toimit ja mitä tunsit, ja niin edelleen? Miten kokemasi on vaikuttanut lapsuuteesi ja aikuisuuteesi ja äitiyteesi - esimerkiksi tunteisiin, ajatuksiin, toimintaan, valintoihin, vaikeuksiin, terveyteen? Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Osallistuminen tähän tutkimukseen tapahtuu lähettämällä kirjoitus sähköpostiini. Kirjoitukset säilytetään tietoturvallisesti ja tutkimuksessa huolehditaan siitä, ettei aineistosta ole mahdollista tunnistaa kirjoittajia. Aineistoa käytetään vain tässä tutkimuksessa ja se tuhoetaan tutkimuksen loputtua. Jos sinulla on kysymyksiä, haluat muokata jälkikäteen tekstiäsi tai perua osallistumisesi, voit tehdä sen lähettämällä sähköpostia. Kiitos osallistumisesta ja avusta tutkimuksen tekemisessä!

Piia Paattilampi, Turun yliopisto, sähköposti: pimama@utu.fi

Graduohjaajani on Katja Forssen, Turun yliopisto, sähköposti kafors@utu.fi

